

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

ΣΕΠ.-ΟΚΤ. 2009

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών

Επιθεώρηση

**Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου
Οι Χριστιανοί Αναχαιτίζουν
τους Οθωμανούς**

**Οι Πιθανές Αιτίες Συγκρούσεων
στον 21° Αιώνα (μέχρι το 2025)
& η Πολιτική της Ελλάδος**

**Διαδικασία Λήψης
Στρατιωτικής Αποφάσεως
στο Επίπεδο της Μονάδος**

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ/5

**ΟΙ ΠΙΘΑΝΕΣ ΑΙΤΙΕΣ
ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ
(ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2025)
& Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΚΕΙΜΕΝΟ: Δρ. Αθανάσιος Ε. Δρούγος,
Στρατιωτικός Αναλυτής - Διεθνολόγος,
Ειδικός σε Θέματα Διεθνούς Ασφάλειας

Η παγκόσμια ασφάλεια μετά τα τραγικά γεγονότα της 9/11 έχει αλλάξει δραματικά. Οι κίνδυνοι και οι απειλές έχουν προκαλέσει σημαντικές επιπτώσεις στη σταθερότητα των περιφερειακών και υποπεριφερειακών καθεστώτων στον πλανήτη, ενώ η εξελισσόμενη παγκοσμιοποίηση σε όλους τους χώρους δημιουργεί νέα δεδομένα.

Ο όρος ασφάλεια στον 21^ο αιώνα δεν είναι αποκλειστικά στρατιωτικός, αλλά συμπεριλαμβάνει πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους που αλλάζουν άρδην τα οποιαδήποτε όρια των ολοκληρωμάτων σε επίπεδο ασφάλειας (τοπικό - περιφερειακό - παγκόσμιο).

Στο παγκόσμιο περιβάλλον του 21^{ου} αιώνα και για τις επόμενες δεκαετίες, οι απειλές θα είναι κατά βάση ασύμμετρες, μη-συμβατικές και μη-γραμμικού πεδίου αντιπαράθεσης, ενώ με πιθανές εξαιρέσεις τις τυχόν εμπλοκές στην ινδική υποήπειρο και την κορεατική Χερσόνησο, οι συμβατικού επιπέδου αντιπαραθέσεις δεν φαίνεται να κυριαρχούν στο παγκόσμιο στερέωμα. Οι οριακές σχέσεις Ινδίας - Πακιστάν στην υποήπειρο, καθώς και η αστάθεια που επικρατεί ένθεν και ένθεν του 38^{ου} γεωγραφικού παράλληλου στην κορεατική Χερσόνησο (με ευθύνη κυρίως του «ιδιόρρυθμου» καθεστώτος της Βόρ. Κορέας), αφήνουν κάποια «παράθυρα» για τυχόν εκδήλωση συμβατικού πολέμου (αν και στην πρώτη περίπτωση έχουμε κάποια οριακά μέτρα αποκλιμάκωσης τέτοιων ενεργειών που έχουν ληφθεί από το Ισλαμαμπάντ και το Νέο Δελχί). Η κατάσταση στην ανήσυχη κορεατική Χερσόνησο είναι πιο απειλητική, γιατί το κομμουνιστικό καθεστώς της Πιονγκ-Γιανγκ έχει προωθήσει πυραυλικά και πυρηνικά προγράμματα με αποτέλεσμα να βρίσκεται σε ευθεία αντιπαράθεση με τις Η.Π.Α., τα γειτονικά ασιατικά κράτη και τον ΟΗΕ (ειδικά μετά την πυρηνική δοκιμή της 9^{ης} Οκτωβρίου 2006).

Οι βασικές αιτίες διενέξεων στον 21^ο αιώνα, οι οποίες αναμένεται να προκαλέσουν λίαν υπολογίσιμες μεταπτώσεις σε όλα τα επίπεδα είναι κυρίως ο ισλαμικός εξτρεμισμός, οι φυλετικές αντιπαραθέσεις (π.χ. στην Αφρικανική Ήπειρο), οι θρησκευτικές αντιπαραθέσεις (π.χ. στο Ιράκ μεταξύ Σουνιτών - Σιιτών ή και στο Λίβανο), η αναβαθμισμένη μορφή τρομοκρατικών ενεργειών (πιθανότατα και με την υποστήριξη διαφόρων κρατών), οι μεθοριακές αντιπαραθέσεις σχετικά με

τις γραμμές των συνόρων, αλλά και τους φυσικούς πόρους διασυνοριακών περιοχών, οι εμφύλιοι πόλεμοι με γενοκτονικές τάσεις (τύπου Σουδάν στο DARFUR), το κλιμακωτά αναβαθμιζόμενο σε πρακτική οργανωμένο έγκλημα (μαφιόζικες ομάδες, νέες μορφές πειρατείας, διεθνής των ναρκωτικών, εμπόριο λευκής σάρκας, πλαστογράφηση νομισμάτων σε ευρεία κλίμακα, εμπλοκή εγκληματικών ομάδων σε μικροπολέμους όπως στην Κολομβία, παρακρατική δράση στρατιωτικών αποσπασμάτων που συνδέονται με το διεθνές έγκλημα, κ.ά.), η διασπορά των υλικών και Όπλων Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ), ιδίως στη Μέση Ανατολή, στη Χερσόνησο της Κορέας, και στην Κεντρική Ασία, καθώς και οι πανδημίες που μπορούν να προκαλέσουν πολλές και ιδιότυπες συγκρούσεις (π.χ. AIDS - SARS κ.ά.).

Η ύπαρξη ιδιόρρυθμων καθεστώτων στον πλανήτη που έχουν τις δικές τους AGENDAS επιβίωσης και προώθησης των συμφερόντων τους (π.χ. ΜΥΑΜΑΡ - ΖΙΜΠΑΜΠΟΥΕ - ΣΟΥΔΑΝ - ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑ - ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ - Β. ΚΟΡΕΑ - ΣΥΡΙΑ - ΙΡΑΝ), προκαλεί ανησυχίες για τη σταθερότητα διαφόρων κρίσιμων περιοχών και μπορεί να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις με απρόβλεπτες συνέπειες για την ασφάλεια της Δύσης (π.χ. ορισμένα από τα ανωτέρω κράτη έχουν πετρελαϊκό πλούτο ή φυσικό αέριο).

Τέλος, αιτίες συγκρούσεων στις επόμενες δεκαετίες θα μπορούσαν να είναι η διασπορά των μικρών - ελαφρών όπλων, κρίσιμα ενεργειακά ζητήματα, οι μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τοπικών πληθυσμών (Νιγηρία - Δυτ. Αφρική - Τσαντ - Σουδάν - Νότ. Ταϊλάνδη - Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό - Κέρας της Αφρικής - Κινεζικό Ξινιάνγκ - Κουρδι-

στάν κ.α.), ενώ μέσω της «λεωφόρου του Διαδικτύου» και της παγκοσμιοποίησης των επικοινωνιών, πολλές από τις αιτίες αντιπαραθέσεων μπορούν να πολλαπλασιαστούν κατά γεωμετρική πρόοδο και σε εκθετική βάση οδηγούνται σε ακόμα χειρότερες μεθοδεύσεις, πρακτικές και προεκτάσεις. Η λαθρομετανάστευση - ιδιαίτερα από την Αφρική και τα τμήματα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης προς την Ευρώπη- αλλοιώνει σημαντικά τις πτυχές του όρου Εσωτερική Ασφάλεια με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται στις δυτικές κοινωνίες νέα γκέτο, νέες προβληματικές ανισότητες, νέες λεπτεπίλεπτες ισορροπίες και νέες ρατσιστικές αντιπαραθέσεις.

Πολλές από τις νέες μορφές της μαζικής μετακίνησης των πληθυσμών (π.χ. στη δυτική Αφρική προς Γαλλία και Ισπανία), δημιουργεί νέους "BOAT PEOPLE", όπως στη δεκαετία του '80 (αρχές), μετά την αμερικανική αποχώρηση από το Ν. Βιετνάμ και την Ινδονησία.

Επιπρόσθετα, περιβαλλοντικές κρίσεις που οφείλονται στη ριζική αλλοίωση και μετάπτωση των κλιματολογικών συνθηκών στον πλανήτη μπορεί να αποτελέσουν αιτίες συγκρούσεων ανάμεσα σε

κράτη, αλλά και δυναμική δραστηριοποίηση μη κυβερνητικών οργανώσεων (NGOS). Ως παραδείγματα έχουν αναφερθεί τα πυρηνοκίνητα υποβρύχια της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, περιφερειακές περιβαλλοντικές καταστροφές με οικονομικές και άλλες επιπτώσεις, κ.α.

Προφανώς λόγω της διεθνούς αλληλεξάρτησης οι αιτίες μελλοντικών συγκρούσεων απαιτούν πολυμερείς αλλά και μονομερείς ενέργειες για την αντιμετώπισή τους, ενώ συγκεκριμένα κράτη έχουν ήδη εντάξει στις επιλογές τους για τυχόν αντιμετώπιση ασύμμετρων κινδύνων και απειλών, ακόμα και προληπτικές ενέργειες (PREEMPTIVE / PREVENTIVE), ειδικά απέναντι σε διεθνικούς τρομοκράτες και κράτη-παρίες, εφοδιασμένα με υλικά και Όπλα Μαζικής Καταστροφής.

Η Ελλάδα βρίσκεται σε κρίσιμο σταυροδρόμι ηπείρων, πολιτισμών, πληθυσμών - μειονοτήτων, καθώς και ευαίσθητων χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων. Η Μεσόγειος είναι ένας χώρος στον οποίο έχουν εμφανισθεί διάφορες ασύμμετρες απειλές, (π.χ. τρομοκρατία, ΟΜΚ, λαθρομετανάστευση, διασπορά πυραυλικών συστημάτων κ.ά.), ενώ στα Βαλκάνια (πα-

ρά τη βελτίωση στις σχέσεις των κρατών τα τελευταία χρόνια), πάντοτε υπάρχουν εστίες έντασης (π.χ. μειονότητες, οργανωμένο έγκλημα, διεσπαρμένα «στοιχεία» της AL QAEDA, περιβαλλοντικές αντιπαραθέσεις κ.α.). Οι εν λόγω εστίες έντασης εκτασιακά διευρυνόμενες προς Μαύρη Θάλασσα, Κασπία, Κ. Ασία και Υπερκαυκασία αυξάνουν τις ανησυχίες της χώρας μας προς το 2025. Η εκρηκτική κατάσταση στη Μ. Ανατολή, τα πυραυλικά συστήματα του Ιράν που μπορούν να πλήξουν ολόκληρα τα Βαλκάνια, οι μετακινήσεις πληθυσμών, ο αλβανικός εξτρεμισμός - μεγαλοϊδεατισμός, είναι θέματα που θα απασχολήσουν τη χώρα μας μέσα στα επόμενα 20-25 χρόνια.

Η χώρα μας καλείται να δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτές τις απειλές και να παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τις εξελίξεις, γιατί οι επιμέρους αστάθειες στα βόρεια και νότια - νοτιοανατολικά σύνορα της χώρας ενδέχεται να αλλάξουν σημαντικά πολλούς από τους πολιτικούς, οικονομικούς και στρατιωτικούς συσχετισμούς, ενώ δεν αποκλείεται (τουναντίον είναι μάλλον σίγουρο), ότι λόγω των TRANSNATIONAL THREATS / ASYMMETRIC DANGERS, μετεξέλιξης του NATO και παγκοσμιοποίησης, οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις θα κληθούν να συνεισφέρουν ποικιλοτρόπως σε πολλές ειρηνευτικο-ανθρωπιστικές και άλλες αποστολές σε όλες τις ηπείρους της υδρογείου, (π.χ. Αφρική).

Φυσικά όλα τα παραπάνω δεν αποκλείεται να είναι επιπρόσθετα δυναμικών εξελίξεων που πιθανότατα θα έχουμε στο εσωτερικό της Τουρκίας μέσα στα επόμενα 20-25 χρόνια. (π.χ., Κουρδιστάν, εσωτερικές κρίσεις του συστήματος στη γειτονική χώρα, επιπτώ-

σεις από κυοφορούμενη τριχοτόμηση του Ιράκ, δυσχέρειες στις σχέσεις της με την ΕΕ και τις Η.Π.Α., επιπτώσεις από την αντιπαράθεση Η.Π.Α. - Ιράν, νέες εκφράσεις Σουνιτικού εξτρεμισμού κ.ά.). Στη συγκεκριμένη μελέτη δεν γίνεται ειδική αναφορά στην εξ ανατολών απειλή, αλλά στις τελικές επισημάνσεις και τα συμπεράσματα, λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράμετροι, αλλά και περιφερειακού χαρακτήρα αιτίες που αφορούν την Τουρκία και αναμφίβολα επηρεάζουν το ολοκλήρωμα των σχέσεων της γειτονικής χώρας με την Ελλάδα.

Η ανάλυση των αιτιών - απειλών για την ασφάλεια της χώρας μας, καθώς και οι επιλογές απέναντι σε όλες τις ανωτέρω μη-συμβατικές και μη-γραμμικών πλαισίων απειλές και αντιπαραθέσεις, αναφέρονται στο τελευταίο κεφάλαιο, από κοινού με σειρά επιμέρους προτάσεων, λαμβάνοντας υπόψη το ιδιαίτερα ομιχλώδες παγκόσμιο και περιφερειακό τοπίο.

ΝΕΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ - ΑΙΤΙΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

Πολλοί αναλυτές των παγκόσμιων εξελίξεων θεωρούν τις συγκρούσεις και τους πολέμους των τελευταίων χρόνων ως META-MONTEPNOYΣ (POST-MODERNS), αφού τα πεδία μάχης είναι δυσδιάκριτα, μη-γραμμικά και ιδιότυπα, ενώ δεν είναι αποκλειστικές οι συγκρούσεις ανάμεσα σε κράτη.

Τουναντίον, είναι συγκρούσεις όπου από αέρος γίνεται προσπάθεια επιβολής λύσεων στο έδαφος (NATO σε ALLIED FORCE το 1999 στο Κόσοβο), ή κράτους απέναντι σε μη-κρατική οντότητα που ενεργεί πειρατικά μέσα σε ασταθή χώρα (Ισραήλ απέναντι σε Χεζμπολάχ μέσω της επιχείρησης JUST REWARD το καλοκαίρι

του 2006 στο Λίβανο), ή παροχή κρατικής υποστήριξης σε τρομοκρατικές - ανταρτικές ομάδες που ενεργούν κατά δυτικών Στρατών, (π.χ. το Ιράν στο Ιράκ και ιδιαίτερα στις νότιες επαρχίες, όπου τροφοδοτεί τους Σιίτες), ή παροχή «κάλυψη» σε καθεστώς που ενεργεί γενοκτονικά κατά ντόπιου πληθυσμού, (π.χ. Κίνα στο Σουδανικό καθεστώς που ενεργεί βίαια στο DARFUR του Δυτ. Σουδάν), ή μεθοριακές συγκρούσεις (άμεσες ή μέσω τρίτων) σε πολλές περιοχές στην Αφρική.

Για τα επόμενα χρόνια και παρά τις οποιοσδήποτε προσπάθειες ειρηνευτικού ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα οι παρακάτω αντιπαραθέσεις θα εξακολουθούν να μας απασχολούν:

✓ Παρά την επίτευξη ανεξαρτησίας του Κοσόβου μέσα στο 2007, ο αλβανικός εθνικισμός και μεγαλοϊδεατισμός θα «ρίχνει τη σκιά του» πάνω από το μέλλον των Βαλκανίων.

✓ Οι σχέσεις NATO - Ρωσίας -παρά τις κατά καιρούς βελτιώσεις- θα εμφανίζουν ανταγωνιστικό χαρακτήρα με τη Μόσχα «να τραβάει το ενεργειακό χαρτί» στα διάφορα παιχνίδια εξάρσεων στην Ευρασία και τη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ζώνη.

✓ Διάφορες εσωτερικές συγκρούσεις θα εξακολουθήσουν να είναι ενεργές σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, λόγω δημογραφικών μεταπτώσεων και πληθυσμιακής σύνθεσης αλλοιώσεων, (π.χ. Γαλλία - Ιβηρική Χερσόνησος, κ.α.).

✓ Είναι πολύ πιθανό το Παλαιστινιακό ζήτημα να έχει βρει κάποια «οριακή» λύση μέσω της δημιουργίας δύο κρατών, όμως οι εντάσεις ανάμεσα σε Άραβες και Εβραίους δεν πρόκειται να σταματήσουν.

✓ Οι εξελίξεις στο Ιράκ, το Ιράν και το Αφγανιστάν θα είναι καθημερινά ιδιαίτε-

ρα δυναμικές και πολυδιάστατες.

✓ Πολλά από τα καθεστώτα της κεντρικής Ασίας και της Μέσης Ανατολής θα παραμείνουν αντιδημοκρατικά και θα παραβιάζονται συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα.

✓ Η διασπορά των ΟΜΚ στον πλανήτη θα πάρει νέες διαστάσεις, ενώ δεν αποκλείεται τρομοκρατική οργάνωση να αποκτήσει υλικά και Όπλα Μαζικής Καταστροφής, (π.χ. AL QAEDA).

✓ Οι εντάσεις ανάμεσα στην Κίνα και στην Ταϊβάν, αλλά και στα δύο κορεατικά κράτη θα συνεχισθούν, χωρίς να αποκλείεται η πτώση του Βορειοκορεατικού καθεστώτος.

✓ Νέες μορφές πειρατείας θα κάνουν την εμφάνισή τους στη Μ. Ανατολή - Ινδικό Ωκεανό - Καραϊβική - Αρχιπέλαγος Ινδονησίας.

✓ Ο ρόλος της Κίνας προς το 2025 θα ενισχύεται καθημερινά, ιδιαίτερα στις περιοχές της Ασίας - Ειρηνικού, ενώ οι διεισδύσεις του Πεκίνου σε Αφρική και Λατινική Αμερική θα προκαλέσουν νέα δεδομένα.

✓ Οι εντάσεις αναμένονται να συνεχισθούν στο εσωτερικό της Ρωσικής Ομοσπονδίας, (κυρίως στον βόρειο Καύκασο,

Πολλοί αναλυτές των παγκόσμιων εξελίξεων θεωρούν τις συγκρούσεις και τους πολέμους των τελευταίων χρόνων ως Μετα-Μοντέρνους (Post-Moderns), αφού τα πεδία μάχης είναι δυσδιάκριτα, μη-γραμμικά και ιδιότυπα, ενώ δεν είναι αποκλειστικές οι συγκρούσεις ανάμεσα σε κράτη.

δηλαδή σε Ινγκουσετία - Τσετσενία - Β. Οσσετία - Νταγκεστάν), λόγω και της ισλαμικής «διατρύπησης» σε διάφορες περιοχές.

✓ Η Ουκρανία αναμένεται να είναι «χώρος αντιπαράθεσης» ανάμεσα στη Δύση και τη Ρωσική Ομοσπονδία.

✓ Δεν μπορεί να αποκλεισθεί οποιοδήποτε σενάριο σύγκρουσης στην Κορεατική Χερσόνησο, ακόμα και με χρήση τακτικών πυρηνικών όπλων. Η αποπυρηνικοποίηση της Χερσονήσου είναι αρκετά δύσκολη διαδικασία, ενώ δεν αποκλείεται να ληφθούν ενεργά μέτρα κατά της Β. Κορέας από τη διεθνή κοινότητα (πέραν της απόφασης 1718 του ΣΑ/ΟΗΕ του Οκτωβρίου 2006).

✓ Λόγω του ότι δεν ικανοποιήθηκαν οι εκατέρωθεν προσδοκίες των εμπόλεμων, ένας νέος μεταμοντέρνος πόλεμος ανάμεσα στο Ισραήλ και τη Χεζμπολάχ είναι ορατός. Δεν αποκλείεται και σύγκρουση του Ισραήλ με τη Συρία και το Ιράν.

✓ Ανεξαρτήτως κυβερνήσεων στις Η.Π.Α. και την ΕΕ, οι διατλαντικές σχέσεις,

λόγω της νέας φύσης των απειλών θα εξακολουθήσουν «να έχουν φάσεις άμπωτης και παλίρροιας». Πάντως, οι παγκόσμιες προκλήσεις θα απαιτήσουν παγκόσμιες συμμαχίες, αφού διαμορφώνεται μία νέα παγκόσμια κοινωνία, στην οποία θα εμφανισθούν σημαντικότερες διαφορές και ανισότητες.

✓ Η Αφρική θα είναι σημείο αναφο-

ράς για τις Η.Π.Α. και το ΝΑΤΟ, ενώ πολλά από τα μελλοντικά παγκόσμια ζητήματα θα έχουν εκεί τις ρίζες τους. Η ενδο-αφρικανική διαμόρφωση νέων τάσεων (σε όλους τους τομείς) αναμένεται να ωθήσει πολλά στάσιμα ζητήματα σε δυναμικές λύσεις.

✓ Το δυτικό Ημισφαίριο εκτιμάται ότι θα εξακολουθήσει να απασχολεί τις

Η.Π.Α. από τον Αρκτικό κύκλο μέχρι τα Στενά του Μαγγελάνου. Το οργανωμένο έγκλημα, η διεθνής και τα καρτέλ των

ναρκωτικών, η μετά-Καστρική Κούβα, καθώς και οι «νέες βίαιες συμμορίες» που έχουν κάνει την εμφάνισή τους στις μεγαλουπόλεις της κεντρικής και νότιας Αμερικής θα απασχολούν τη διαμερικανική Ασφάλεια.

✓ Τα αντάρτικα θα διαιωνίζονται στον Τρίτο Κόσμο και η χρήση μικρών - ελαφρών όπλων θα προκαλεί συνέχιση των μικροπολέμων.

✓ Οι Η.Π.Α. και το Ισραήλ θα εμμένουν σε διάφορες επιλογές ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΙΣΧΥΟΣ απέναντι σε τρομοκρατικά δίκτυα και κράτη-παρίες, χωρίς να αποκλείεται και η Μόσχα να ενεργήσει προληπτικά εναντίον εχθρών της, (π.χ. απέναντι σε κράτη που προσφέρουν καταφύγια σε Τσετσένους).

✓ Παρά τον διαπολιτισμικό - θρησκευτικό διάλογο που θα συνεχιστεί από όλες τις πλευρές, οι ακραίες - φονταμενταλιστικές τάσεις ισλαμικών κύκλων θα συνεχισθούν, ενώ δεν αποκλείεται η Σομαλία να καταστεί νέο Αφγανιστάν.

✓ Οι νέες τεχνολογίες στον αμυντικό τομέα θα αλλάξουν αρκετά ισχύοντα και δεδομένα. Άλλωστε, οι μεταμοντέρνοι πόλεμοι έχουν ήδη ωθήσει προς κάποιες νέες κατευθύνσεις. Τα ΟΜΚ, η αντιπυραυλική / αντιβαλλιστική τεχνολογία, τα LASERS, τα ημι-συμβατικά / συμβατικά όπλα (CERTAIN CONVENTIONAL WEAPONS), τα μη-επανδρωμένα αεροσκάφη (UAVS), τα μη-επανδρωμένα υποβρύχια, καθώς και οι νέες εξωτικές τεχνολογίες θα επαναπροσδιορίσουν τις εσωτερικές τάσεις στον στρατιωτικο-βιομηχανικό τομέα.

✓ Η παγκοσμιοποίηση των επικοινωνιών και μεταφορών θα προκαλέσει ακόμα μεγαλύτερη διάδοση των ασθενειών - ιών - πανδημιών. Το AIDS θα εξακολουθεί να

είναι απειλή για την παγκόσμια ασφάλεια και τους «αδύναμους πληθυσμούς» στον πλανήτη, ενώ εκτιμάται ότι θα αυξηθούν πάρα πολύ οι φορείς του AIDS στην Κίνα, τη Νότια Ασία, σε περιοχές της Ρωσίας, στα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και, ασφαλώς, στην Αφρική.

✓ Επιπλέον, ο διαστημικός χώρος θα καταστεί μέσα στα επόμενα χρόνια έντονο πεδίο ανταγωνισμού των ισχυρών του πλανήτη, αφού κάποιες δυνάμεις, όπως

Ορισμένα ριζοσπαστικά καθεστώτα στον Μουσουλμανικό κόσμο, (π.χ. Ιράν - Συρία - Σουδάν), θα παραμείνουν υποστηρικτές τρομοκρατικών ομάδων (Σουνιτικών ή Σιϊτικών). Κάποιες άλλες χώρες θα είναι καταφύγια τρομοκρατικών οργανώσεων για εκπαίδευση - στρατολόγηση - προετοιμασία ενεργειών

η Ρωσία (μέσω διαφόρων αποστολών), η Γαλλία, η Ινδία, η Βραζιλία, το Ισραήλ και το Ιράν, έχουν εκφράσει μέσω διαφόρων προγραμμάτων και πρωτοβουλιών ότι θα επιδιώξουν παρουσία στο διάστημα. Την ίδια χρονική περίοδο η Κίνα θα προωθήσει νέα γενιά υποβρυχίων, θα διεκδικήσει ναυτική παρουσία στον Ινδικό ωκεανό (προβληματίζοντας Αμερικανούς και Ινδούς), ενώ θα επιδιώξει να διατηρήσει ερείσματα στην Αφρικανική ήπειρο (π.χ. σε Νιγηρία - Αγκόλα κ.λπ.). Η Ινδία μέσω πολύπλευρης συνεργασίας με τους Αμερικανούς θα ενισχύσει το διεθνή ρόλο της, ενώ η Ιαπωνία θα προχωρήσει σε σταδιακή ενδυνάμωση των Ενόπλων Δυνάμε-

ων (και ιδιαίτερα του Ναυτικού). Σειρά αραβικών κρατών θα προσπαθήσουν να έχουν πρόσβαση στις πυρηνικές τεχνολογίες, επιδιώκοντας (σε πρώτη φάση) την προώθηση πυρηνικών προγραμμάτων (π.χ. η Αίγυπτος, η Αλγερία, η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα). Ο «παράγοντας Ιράν» για τα επόμενα χρόνια ανεξαρτήτως τελικής έκβασης του προγράμματος θα απασχολεί έντονα τις Αραβικές πρωτεύουσες, τις μελλοντικές περιφερειακές συμμαχίες κ.ά. Τα LESSONS LEARNED από όλους τους πρόσφατους μεταμοντέρνους πολέμους (ειδικά στο Αφγανιστάν, το Λίβανο και τη Μεσοποταμία), θα είναι σημεία ανάλυσης, αναφοράς και μελέτης για όλους τους στρατούς.

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η διεθνής τρομοκρατία θα παραμείνει μία από τις κύριες απειλές για την ασφάλεια στον 21^ο αιώνα. Ιδιαίτερα μέσω της μορφής του ισλαμικού εξτρεμισμού και των δικτύων του Ουαχαμιστικού Σουνιτισμού που εκφράζεται από το δίκτυο της AL QAEDA. Η μετεξέλιξη της τρομοκρατίας συνδυάζει το «δέσιμο» παλαιών και νέων μεθόδων, ενώ οι επικεφαλής της AL QAEDA οραματίζονται την ανασύσταση του ισλαμικού Χαλιφάτου από τη Μαυριτανία στη δυτ. Αφρική μέσω της βόρ. Αφρικής και της Κεντρικής Ασίας μέχρι το Αρχιπέλαγος των Φιλιππίνων. Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η κατάσταση στο Κασμίρ, τη Ν.Α. Ταϊλάνδη, τα νησιά Μιντανάο, στις Φιλιππίνες, τη Σομαλία, καθώς και σε πολλές περιοχές της αραβικής Χερσονήσου.

Η «Νέα Τρομοκρατία» μετά την 9/11 απειλεί την παγκόσμια, περιφερειακή και εθνική ασφάλεια. Λόγω παγκοσμιοποίη-

σης η τρομοκρατία έχει στη διάθεσή της νέα στρατηγικές και τακτικές επιλογές, καθώς και STATE-OF-THE ART πληροφορικο-επικοινωνιακές τεχνολογίες. Μέσω των ΔΙΚΤΥΩΝ, έχουμε και θα έχουμε ένα καθημερινά μεταμορφωμένο πρόσωπο του τρομοκράτη. Η «Νέα Τρομοκρατία» επηρεάζει διαφορετικά πλέον την εκπαίδευση, τα ΜΜΕ, τις μυστικές υπηρεσίες, τις Ειδικές Δυνάμεις, τους αναλυτές και τις νομικές υπηρεσίες.

Στον 21^ο αιώνα η τρομοκρατία έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- ✓ Αυξημένη εξειδίκευση
- ✓ Ενισχυμένη φονικότητα
- ✓ Διευρυμένη ευελιξία
- ✓ Ενδυναμωμένη ιδεολογία
- ✓ Πολλαπλές πηγές υποστήριξης
- ✓ Ιδιαίτερη «αυτοκτονική» τάση
- ✓ Περίπλοκη στρατηγική προσέλευ-

σης ατόμων

- ✓ Ενισχυμένη τάση να πλήξει τα παγκόσμια συστήματα μεταφορών
- ✓ Αναβαθμισμένα οπλικά συστήματα
- ✓ Διαδικτυακή παρουσία

Λόγω των ανωτέρω δέκα χαρακτηριστικών έχει αλλάξει το πρόσωπο της τρομοκρατίας. Γι' αυτό και απαιτείται για να αντιμετωπιστεί η ΝΕΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ να συντονισθούν οι κρατικοί, περιφερειακοί, διεθνείς και παγκόσμιοι φορείς. Η τρομοκρατία του σήμερα και του αύριο θέτει νέα διλήμματα και επαναποθετεί την επιλογή του προληπτικού πλήγματος (κυρίως στις Η.Π.Α.). Η αντιτρομοκρατική μορφή επιλογών απαιτεί να πραγματοποιηθούν τροποποιήσεις. Όσο ποτέ άλλοτε είναι αναγκαίο να δοθεί ιδιαίτερο βάρος στην πρόληψη και καταπολέμηση της βιοτρομοκρατίας, στις εξελίξεις στη βιοτεχνολογία και τη γενετική δυναμική, στην προστασία των εναέριων μέσων

από φορητούς αντιαεροπορικούς πυραύλους, αλλά και στην παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των ακραίων ισλαμικών Ομάδων στο Διαδίκτυο.

Είναι απαραίτητο να αλλάξουν άρδην οι τρόποι παρουσίασης και ανάλυσης της «νέας τρομοκρατίας» και ιδιαίτερα της AL QAEDA που είναι δίκτυο και ενεργεί ως «Λερναία Ύδρα», η οποία μπορεί να επιβιώσει παρά τις ήττες και απώλειες στο Αφγανιστάν, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα πεδία δράσης των τρομοκρατών θα είναι πολλά και διαρκώς το φάσμα των ενεργειών τους θα επεκτείνεται.

Η νέα τρομοκρατία θα αποτελέσει μία από τις κύριες και πολυδιάστατης φύσης αιτίες συγκρούσεων στον 21^ο αιώνα, γιατί:

- ✓ Έχουν αυξηθεί και θα αυξάνονται καθημερινά οι ενδο-ισλαμικές αντιπαραθέσεις.

- ✓ Ο κύκλος βίας ανάμεσα στους Σαλαφιστές και Ουαχαμιστές με τον δυτικό κόσμο θα συνεχισθεί για τα επόμενα χρόνια.

- ✓ Οι Ισλαμιστές θα «προσεγγίζουν» γνωστά προβλήματα, (π.χ. Κασμίρ - Νταρφούρ - Παλαιστινιακό - Λιβανικό), με έντονες προδιαθέσεις.

- ✓ Τα SITES στο Διαδίκτυο θα πολλαπλασιάζουν τις εκδηλώσεις βίας, (προπαγάνδα, ψυχολογικές επιχειρήσεις).

- ✓ Είναι δυνατό να συλληφθεί ή να σκοτωθεί ο Οσάμα-μπιν-Λάντεν αλλά να διατηρηθεί σώος για δεκαετίες ο Μπιν-λαντενισμός.

- ✓ Η Μέση Ανατολή θα εξακολουθήσει να παραμένει ο καθοριστικός χώρος των διεθνών εξελίξεων στον παγκόσμιο χάρτη, όπου θα συγκρούονται πολλαπλά συμφέροντα και τάσεις, (π.χ. ενεργειακά ζητήματα κ.α.).

✓ Οι αραβικές μάζες θα είναι σε μία διαρκή μετάπτωση, ενώ τα «σύνδρομα συνεχών αποτυχιών» του Αραβικού κόσμου θα εξακολουθήσουν να κυριαρχούν στις ενδοαραβικές συγκρούσεις.

✓ Παρά τις προσπάθειες για «δυτικοποίηση» των Αράβων και εισαγωγής μιας τάσης «για να κερδηθούν τα μυαλά και οι καρδιές» των Αράβων, δεν πρόκειται να εμφανισθούν υπολογίσιμες αλλαγές στον τρόπο σκέψης και δράσης τους.

Συμπερασματικά, οι βασικές αιτίες που ενισχύουν, ενδυναμώνουν και πολλαπλασιάζουν την τρομοκρατία στο μουσουλμανικό κόσμο με εκδηλώσεις βίας κατά της Δύσης θα εξακολουθούν να υφίστανται, κάτι που σημαίνει ότι «η Δύση θα είναι σε ασύμμετρο πεδίο σύγκρουσης με στρατούς και αόρατους JIHADISTS», για πάρα πολλά χρόνια. Δεν αποκλείεται ο Παγκόσμιος Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας, (GWOT), να συνεχισθεί για μια ολόκληρη γενιά. Είναι μακρύς πόλεμος, σε πάρα πολλά μέτωπα και με τους φανατικούς μουσουλμάνους να εμμένουν στις θέσεις τους.

Την ίδια στιγμή, ορισμένα ριζοσπαστικά καθεστώτα στο μουσουλμανικό κόσμο, (π.χ. Ιράν - Συρία - Σουδάν), θα παραμείνουν υποστηρικτές τρομοκρατικών ομάδων (Σουνιτικών ή Σιίτικών). Κάποιες άλλες χώρες θα είναι καταφύγια

τρομοκρατικών οργανώσεων για εκπαίδευση - στρατολόγηση - προετοιμασία ενεργειών.

Τα πεδία μάχης του Ιράκ και του Αφγανιστάν μετά το 2003 έχουν καταστήσει τους τρομοκράτες προσανατολισμένους σε νέες μορφές δράσης. Η AL QAEDA στη Μεσοποταμία και οι νέο-TALIBAN στα Χελμάντ - Ουρουζγκάν - Κανταχάρ και Κουνάρ στο Αφγανιστάν, δεν πρόκειται να καταθέσουν εύκολα τα όπλα. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στο Κασμίρ, τη Γάζα και το Νότιο Λίβανο. Οι τοπικές ιδιαιτερότητες των παραπάνω περιοχών θα εξακολουθήσουν -λόγω των ειδικών ζητημάτων- να αποτελούν αιτίες σύγκρουσης με τα δυτικά συμφέροντα και προφανώς πόλεμοι χαμηλής έντασης, μεταμοντέρνοι - ασύμμετροι ή και αντιπόλεμοι, θα κυριαρχήσουν και στις επόμενες δύο δεκαετίες. Η εμμονή στις θέσεις των σκληροπυρηνικών ισλαμιστών, η μη-ικανοποίηση των προσδοκιών τους, τα «κενά» του Ισλάμ με τη Δύση και η έλλειψη βιώσιμων και μετριοπαθών εναλλακτικών θα συντηρούν ή και θα διευρύνουν τις εντάσεις στις σχέσεις Ισλάμ και δυτικών.

ΟΠΛΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Η διασπορά των Όπλων Μαζικής Καταστροφής (χημικά - βιολογικά - ραδιολο-

γικά - πυρηνικά), καθώς και των σχετικών υλικών, αποτελεί καθοριστικής σημασίας απειλή για την παγκόσμια ασφάλεια. Οι αιτίες που οδηγούν στην επέκταση των ημι-συμβατικού χαρακτήρα οπλοστασίων από κρατικές και μη-κρατικές οντότητες είναι πολλές:

✓ Διάφορα κράτη προσπαθούν να καταστούν πυρηνικές δυνάμεις ή να έχουν PBX οπλοστάσιο, γιατί επιδιώκουν να παραμείνουν υπολογίσιμοι παράγοντες στην παγκόσμια σκακιέρα.

✓ Διάφορα ιδιότυπα, αντιδημοκρατικά και απαρχαιωμένα καθεστώτα, επιδιώκουν να έχουν ΟΜΚ, γιατί εκλαμβάνουν αυτά, ως λίαν απαραίτητα για την επιβίωση του καθεστώτος.

✓ Διάφορα κράτη επιδιώκουν μέσω των ΟΜΚ να καταστούν περιφερειακές υπερδυνάμεις και να έχουν ενισχυμένη αποτρεπτική ικανότητα.

✓ Διάφορα κράτη επιδιώκουν μέσω των ΟΜΚ να εμφανισθούν ισχυρά απέναντι σε οποιοδήποτε μελλοντικές περιπτώσεις περιφερειακού αφοπλισμού ή μέτρων μείωσης της έντασης.

✓ Διάφορες μη-κρατικές οντότητες (π.χ. τρομοκρατικές οργανώσεις ή τρομοκρατικά δίκτυα) επιδιώκουν την απόκτηση ΡΠΒΧ υλικών και όπλων για την πραγματοποίηση καταστροφικών επιθέσεων (MEGA ATTACKS), εναντίον

πόλεων, στρατιωτικών εγκαταστάσεων, βάσεων κ.α. Επίσης, θέλουν να έχουν «τα δάχτυλά τους σε ΟΜΚ» για την πραγματοποίηση εκβιασμών, απειλών κ.α. Είναι γνωστό, ότι η AL QAEDA επιδιώκει να πλήξει τις Η.Π.Α. με ραδιολογική ή πυρηνική βόμβα.

✓ Επίσης, διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις στοχεύουν στην κατάληψη πυρηνικών βάσεων, στην κλοπή πυρηνικών και άλλων υλικών ή σε επίθεση-καμικάζι κατά πυρηνικών αντιδραστήρων και άλλων εγκαταστάσεων, γιατί μία τέτοια ενέργεια θα έχει παγκόσμιο αντίκτυπο και θα προκαλέσει γενικευμένο εκφοβισμό της κοινής γνώμης με πρωτοφανείς ψυχολογικές και τραυματικές επιπτώσεις.

Στον πλανήτη μας υπάρχουν πολλά «τρωτά σημεία», τα οποία μπορούν να πλήξουν οι τρομοκράτες του σήμερα και του αύριο, όπως:

✓ Υπολογίσιμος αριθμός πυρηνικών και άλλων εγκαταστάσεων σε περιοχές της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, (π.χ. αντιδραστήρες - περιοχές όπου υπάρχουν πυρηνικά υλικά, HIGHLY ENRICHED URANIUM, ή τακτικά πυρηνικά όπλα), οι οποίες δεν φυλάσσονται επαρκώς.

✓ Πολλά πυρηνικά εργαστήρια στην πρώην ΕΣΣΔ -παρά τη βοήθεια της Διεθνούς Κοινότητας- δεν έχουν επαρκή φύ-

λαξη και προστατευτικούς μηχανισμούς.

✓ Σε ορισμένες χώρες, (π.χ. Πακιστάν - Β. Κορέα), δεν υπάρχουν τα απαραίτητα μέσα για την αντιμετώπιση τυχόν πυρηνικού ατυχήματος ή κάποιας υποτροπής στο πυρηνικό πρόγραμμα της χώρας.

✓ Εκατοντάδες πρώην Σοβιετικά πυρηνικά και πυρηνοκίνητα υποβρύχια βρίσκονται στις Αρκτικές περιοχές του Μούρμανσκ, του Σιβερομόρσκ, του Πετροπάβλοσκ και του Βλαδιβοστόκ αφημένα στην τύχη τους. Ουσιαστικά είναι στάσιμες ατομικές βόμβες. Πάντως, στα πλαίσια της γνωστής πρωτοβουλίας των Αμερικανών Γερουσιαστών NUNN - LUGAR γίνονται προσπάθειες να αποπυρηνικοποιηθούν τα υποβρύχια και τα πυρηνοκίνητα παγοθραυστικά, γιατί αλλιώς μέσα στα επόμενα χρόνια θα απειληθεί το περιβάλλον και τα οικοσυστήματα.

✓ Διάφορες ομάδες, όπως οι Τσετσένοι έχουν προσπαθήσει να θέσουν υπό τον έλεγχό τους πυρηνικά υλικά, γι' αυτό και οι περιοχές του Καυκάσου, της Κ. Ασίας και της Κασπίας θεωρούνται από τις πλέον ευπαθείς.

Σε παγκόσμιο επίπεδο έχουν υιοθετηθεί υπολογίσιμες συμφωνίες αφοπλισμού ή μείωσης των οπλοστασίων (πυρηνικών - χημικών - βιολογικών) για τις επόμενες δεκαετίες, κυρίως μεταξύ Η.Π.Α. και της Ρωσίας. Παρ' όλη τη βελτίωση των σχέσεων εξακολουθεί να υφίσταται αμοιβαία καχυποψία και κατασκευάζονται νέες γενιές πυρηνικών όπλων και βαλλιστικών πυραύλων. Παράλληλα, η Γαλλία, η Κίνα, η Ινδία και η Μεγ. Βρετανία, έχουν προχωρήσει σε σταδιακή βελτίωση των πυρηνικών οπλοστασίων τους. Αίνιγμα παραμένει η στάση του Ισραήλ στα πυρηνικά, αφού δεν έχει πραγματοποιήσει δοκιμή, αλλά είναι γνωστό ότι διαθέτει

από τη δεκαετία του '60 ατομικά όπλα. Αδιαφάνεια και προβληματισμός κυριαρχεί σε ότι αφορά τα πυρηνικά της Β. Κορέας και του Πακιστάν.

Σε περιφερειακό επίπεδο, έχουν υπογραφεί συμφωνίες για Ζώνες Ειρήνης, καθώς και Ζώνες Αποπυρηνικοποιημένες, όπως στον Ινδικό Ωκεανό, την κεντρική Ασία, την Αφρική, τη Λατινική Αμερική, τη Νοτιοανατολική Ασία και τον Ειρηνικό. Πάντως, στα θετικά έχουν καταγραφεί οι καταστροφές των πυρηνικών οπλοστασίων της Ουκρανίας, της Λευκορωσίας, της Νότιας Αφρικής και του Καζακστάν, καθώς και η απομάκρυνση των πυρηνικών προγραμμάτων από το στρατιωτικό πλαίσιο της Βραζιλίας και της Αργεντινής. Ενδιαφέρον για πυρηνική παρουσία μέσα στα επόμενα 20 χρόνια έχουν επιδείξει η Αίγυπτος, η Τουρκία, η Συρία, η Αλγερία, η Νιγηρία, η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, από κοινού με την Υεμένη.

Το Ιράν και η Β. Κορέα θα είναι τα βασικά κράτη που θα προβληματίζουν τη Δύση με τα πυρηνικά τους προγράμματα και οπλοστάσια. Η παράνομη δραστηριότητα των δύο κρατών στον πυρηνικό τομέα ενδέχεται να προκαλέσει την κύρια αιτία αντιπαράθεσης με τις Η.Π.Α., τα κράτη της ΕΕ και το Ισραήλ, μέσα στο επόμενο χρονικό διάστημα. Και τα δύο καθεστώτα δεν δείχνουν να αποδέχονται προτάσεις περιφερειακού αφοπλισμού, όπως τις αποφάσεις της «Ομάδας των 6» για τα βορειοκορεατικά προγράμματα ή την αποπυρηνικοποίηση της κορεατικής Χερσονήσου. Από την άλλη πλευρά, το ισλαμικό καθεστώς της Τεχεράνης θεωρεί το πυρηνικό πρόγραμμα άρρηκτα «δεμένο» με την επιστροφή (!) του 12^{ου} Ιμάμη των Σίιτων και δεν αποκλείει ακόμα και

πυρηνικό Αρμαγεδδώνα με το Ισραήλ. Επίσης, δεν φαίνεται να αποδέχεται αραβικές προτάσεις για μία Ζώνη Απαγόρευσης των Πυρηνικών από το Μαρόκο μέχρι τον Περσικό Κόλπο. Η «επίκληση» ενεργειακών δραστηριοτήτων, η παρουσία Αμερικανικών δυνάμεων σε όλα τα κράτη της περιοχής, η προωθημένη ναυτική στρατηγική των Η.Π.Α., καθώς και οι περιφερειακές εξελίξεις εκλαμβάνονται από τις ηγετικές ομάδες της Τεχεράνης ως απειλητικές. Την ίδια στιγμή, οι Η.Π.Α. θεωρούν τα προγράμματα ΟΜΚ του Ιράν ως απειλή για τα συμφέροντά τους στην περιοχή, τους συμμάχους τους και την ενεργειακή σταθερότητα. Η παροχή υποστήριξης εκ μέρους των διαδόχων του Χομείνι στο Ιράν σε γνωστές τρομοκρατικές ομάδες που δρουν στο Νότιο Ιράκ, το Λίβανο και στη Λωρίδα της Γάζας, ενισχύει τους αμερικανικούς φόβους ότι το ισλαμικό καθεστώς της Τεχεράνης είναι λίαν επικίν-

δυνο για την παγκόσμια ασφάλεια, αφού «τα πλοκάμια αυτών των οργανώσεων αγγίζουν όλες τις ηπείρους».

Συμπέρασμα: Οι αιτίες που έχουν προκαλέσει την οριζόντια διασπορά των ΟΜΚ και υλικών εξακολουθούν να υπάρχουν και αναμένεται να ενδυναμωθούν μέσα στα επόμενα χρόνια, με απρόβλεπτες επιπτώσεις, χωρίς να αποκλείονται προληπτικές ενέργειες εναντίον πυρηνικών εγκαταστάσεων.

ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Από τις κύριες μελλοντικές αιτίες συγκρούσεων τις επόμενες δεκαετίες θα είναι οι αναβαθμισμένες τάσεις του οργανωμένου εγκλήματος σε παγκόσμιο επίπεδο, και αυτό γιατί:

✓ Τα καρτέλ των ναρκωτικών τροφοδοτούν τους εμπόρους όπλων σε παγκόσμιο επίπεδο και κατ'επέκταση τη συντήρηση και ενίσχυση των μικροπολέμων.

✓ Η διακίνηση βρώμικου χρήματος και πολύτιμων λίθων (π.χ. από την Αφρική) συντηρεί πολέμους και τρομοκρατικές ενέργειες.

✓ Το οργανωμένο έγκλημα έχει προσχωρήσει σε ειδικές σχέσεις με τις νέες μορφές πειρατείας, με αποτέλεσμα να απειλούνται κρίσιμες θαλάσσιες ζώνες και στρατηγικής σημασίας στενά (π.χ. αραβική Θάλασσα - Ινδονησία).

✓ Το οργανωμένο έγκλημα στα Βαλκάνια και τη Μαύρη Θάλασσα τροφοδοτεί διασυνοριακές εντάσεις και τοπικές συγκρούσεις, (π.χ. Κόσοβο - Υπερδνειστερία, κ.α.).

✓ Το οργανωμένο έγκλημα έχει ηλεκτρονικοποιηθεί και διαδικτυοποιηθεί, άρα απειλεί το χώρο των νέων τεχνολογιών, τον κυβερνοχώρο και τη διαδικτυακή ασφάλεια.

✓ Το οργανωμένο έγκλημα τροφοδοτεί «μίνι-στρατούς» στις χώρες των Άνδεων, στο Κέρας της Αφρικής και το Αρχιπέλαγος της Ινδονησίας.

✓ Το οργανωμένο έγκλημα είναι «άρρηκτα δεμένο» με Υπερκαυκάσιες παραστρατιωτικές ομάδες, αλλά και με στοιχεία των Ρωσικών Ενόπλων Δυνάμεων στον βόρειο Καύκασο.

✓ Η παγκοσμιοποίηση σε όλους τους τομείς έχει συνδράμει και στην παγκοσμιοποίηση του οργανωμένου εγκλήματος. Μαφιόζικες οργανώσεις από τον Καύκασο, τους Αλβανούς του Κοσόβου, τη Ρωσική Ομοσπονδία, τις Κινεζικές οργανώσεις στη νότια κινεζική θάλασσα, έχουν καταστεί λίαν επικίνδυνες για την περιφερειακή και παγκόσμια ασφάλεια. Περιοχές με ιδιαίτερη δράση είναι η Αδριατική (παράνομη διακίνηση τσιγάρων, λευκής σαρκός και ναρκωτικών), η Μαύρη Θάλασσα (όπλα, ναρκωτικά, υλικά ΟΜΚ), καθώς και ο Ινδικός Ωκεανός (υλικά ΟΜΚ - ναρκωτικά). Μετά την 9/11 η διακίνηση βρώμικου χρήματος μέσω των παρατραπεζών και του Μουσουλμανικού τραπεζικού συστήματος HAWALAS, (παρά τα υπολογίσιμα μέτρα που έχουν ληφθεί), έχει αυξηθεί με δυναμικούς ρυθμούς.

Συμπέρασμα: Το οργανωμένο έγκλημα αλλάζει και θα αλλάζει καθημερινά τάσεις και επιλογές. Οι βασικές αιτίες που το διαμορφώνουν εντός της παγκόσμιας παραοικονομίας εξακολουθούν να ενισχύονται καθημερινά. Η τροφοδοσία παράνομων στρατών, δικτύων, οργανώσεων και ενεργειών θα αυξηθεί με καταγιστικούς ρυθμούς τα επόμενα χρόνια, (πιθανότατα στενά συνδεδεμένη με την παγκόσμια τρομοκρατία και τη δράση απαρχαιωμένων καθεστώτων).

ΔΙΑΛΕΛΥΜΕΝΑ - ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ (ΓΝΩΣΤΑ ΩΣ ROGUE REGIMES)

Στην κατηγορία των ROGUE REGIMES, δηλαδή των ιδιότυπων, απομονωμένων, ιδιόρρυθμων, εγκληματικών και εκτός εξελίξεων παγκόσμιου συστήματος καθεστώτων, ανήκουν αρκετά κράτη, τα οποία έχουν τις δικές τους «πτυχές» διαφοροποίησης και αντιπαράθεσης με τη Δύση. Τα συγκεκριμένα κράτη ακολουθούν «γραμμή αντιπαράθεσης, πιθανής σύγκρουσης και έντασης», με το δυτικό κόσμο, ενώ -εκτός πιθανών καταλυτικών εξελίξεων- μέσα στα επόμενα χρόνια θα συνεχίσουν πιο δυναμικά την «τακτική των πολλαπλών εντάσεων» με τις Η.Π.Α. και τους συμμάχους σε Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Ασία.

Οι αιτίες των κυοφορούμενων συγκρούσεων θα είναι αντι-παγκοσμιοποιημένου, αντιδυτικού, αντιαμερικανικού, αντί-ισραηλινού προσανατολισμού, με τις AGENDAS τους να στηρίζονται σε πολιτικά, θρησκευτικά, κοινωνικά, οικονομικά, ενεργειακά και στρατιωτικά πλαίσια. Π.χ. το Ιράν, το Σουδάν και η Βόρ. Κορέα θεωρούν τις οποιεσδήποτε αμερικανικές κινήσεις ως «αιτίες» αντιπαράθεσης με την καθαυτή δομή των καθεστώτων και ουσιαστικά ότι στοχεύουν σε REGIME CHANGE (αλλαγή καθεστώτος) με βίαια ή άλλα μέσα.

Τα ROGUE REGIMES χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

✓ Αυταρχικά, σταλινικά καθεστώτα, όπως της Βορείου Κορέας που εμπλέκονται στην υποστήριξη τρομοκρατικών ομάδων, καθώς και σε παράνομη κατασκευή ΟΜΚ. Η Βόρειος Κορέα είναι μαζί με την Κούβα από τα εναπομείναντα καθεστώτα μίας άλλης εποχής. Το καθεστώς είναι προσωποπαγές και με πολύ ισχυρό το ρόλο των Ενόπλων Δυνάμεων. Στοχεύει στην επικράτηση του κομμουνισμού

στην κορεατική Χερσόνησο, ενώ είναι σε ευθεία αντιπαράθεση με την Ιαπωνία, τη Νότια Κορέα και τις Η.Π.Α.

✓ Θεοκρατικά καθεστώτα με επεκτατικές διαθέσεις, όπως το Ιράν των διαδόχων του Χομείνι. Πρόκειται για καθεστώς που στοχεύει να εντάξει υπό τη Σιϊτική «ομπρέλα» ένα τόξο, από τη Μεσόγειο μέχρι το δυτικό Αφγανιστάν, (δηλαδή Λίβανο - Συρία - νότιο Ιράκ). Έχει διαφορετική προσέγγιση στις διεθνείς εξελίξεις και ακολουθεί συγκρουσιακή δυναμική με τις Η.Π.Α. και το Ισραήλ. Εμπλέκεται στην υποστήριξη ανταρτικών ομάδων και τρομοκρατικών οργανώσεων, ενώ το πυρηνικό του πρόγραμμα έχει θεωρηθεί ύποπτο και αποσταθεροποιητικό. Οι διευρυμένες τάσεις, θέσεις και παροξυσμοί των ιρανών επισήμων σε συνδυασμό με την ομιχλώδη κατάσταση που επικρατεί στη Μ. Ανατολή, (πόλεμος στο Ιράκ, κατάσταση στη Γάζα - Δυτική Όχθη - Λίβανο), αποτελούν αιτίες συγκρούσεων που μπορεί να προκαλέσουν τεράστια προβλήματα σε ολόκληρη την περιοχή από τη Μεσόγειο μέχρι το Κασμίρ. Ενδεχόμενες δυτικές ή ισραηλινές ενέργειες κατά του φονταμενταλιστικού καθεστώτος της Τεχεράνης, είναι πάρα πολύ πιθανό να προκαλέσουν αλυσιδωτές ασύμμετρες ενέργειες εναντί-

Στην κατηγορία των ROGUE REGIMES, δηλαδή των ιδιότυπων, απομονωμένων, ιδιόρρυθμων, εγκληματικών και εκτός εξελίξεων παγκόσμιου συστήματος ανήκουν αρκετά κράτη, τα οποία έχουν τις δικές τους «πτυχές» διαφοροποίησης και αντιπαράθεσης με τη Δύση.

ον δυτικών στόχων από την πλευρά των Φρουρών της Ισλαμικής Επανάστασης.

✓ Απομονωτικά καθεστώτα με δική τους AGENDA και δικτατορικές θέσεις στο εσωτερικό, τα οποία έχουν καταδικαστεί παγκοσμίως αλλά διατηρούνται στη θέση τους μέσω των μεθόδων που χρησιμοποιούν. Τέτοια καθεστώτα είναι το αντιδημοκρατικό καθεστώς του Ρόμπερτ Μουγκάμπε της Ζιμπάμπουε στη Νότια Αφρική και το καθεστώς των Στρατηγών στη Μυαμάρ (πρώην BURMA) στη Ν.Α. Ασία. Το πρώτο εφαρμόζει ρατσιστικές και άλλες μεθόδους κατά της αντιπολίτευσης, ενώ το δεύτερο εμπλέκεται στο εμπόριο ναρκωτικών σε ιδιαίτερα διευρυμένη γεωγραφική βάση.

✓ Απολυταρχικά καθεστώτα στην πράξη με «ένδυμα εκλογών» και προσωποπαγή τακτική επιβίωσης, όπως του Αλεξάντερ Λουκασένκο στη Λευκορωσία και του Ούγκο Τσάβες στη Βενεζουέλα. Αμφότεροι χρησιμοποιούν λαϊκισμό επί χρόνια, ενώ ο δεύτερος πέραν της αντιαμερικανικής στάσης του, προσπαθεί χρησιμοποιώντας τον πετρελαϊκό δυναμισμό της χώρας του να αλλάξει τις ενδοαμερικανικές στρατηγικές ισορροπίες, υποστηρίζοντας αντιαμερικανικά συμφέροντα και θέσεις «στην πίσω αυλή των Η.Π.Α.», (π.χ. στη Βολιβία το 2005).

✓ Τέλος, μία άλλη σειρά καθεστώτων που εμφανίζονται σκληροπυρηνικά, αντιδυτικά και με εμπλοκή σε τρομοκρατικές ενέργειες, είναι εκείνα του Μπασάρ Άσα-

ντ στη Συρία, (υποστήριξη σε τρομοκρατικές ομάδες κ.ά.), και του Στρατηγού Ομάρ-ελ-Μπασίρ στο Σουδάν, (παρείχει κάλυψη στην AL QAEDA στο παρελθόν, καταφύγιο σε τρομοκράτες, ενώ είχε προβεί σε γενοκτονία σε βάρος του αφρικανικού πληθυσμού στο DARFUR).

Συμπερασματικά, τα ανωτέρω καθεστώτα για πολλούς και διαφόρους λόγους θα είναι μέσα στα επόμενα χρόνια σε αντιπαράθεση με τη Δύση, (Η.Π.Α. - Αυστραλία - ΕΕ) και το Ισραήλ. Οι αιτίες των επικείμενων συγκρούσεων θα είναι περιφερειακές, θρησκευτικές, οικονομικές, πολιτικές, προσωπικές (π.χ. Βενεζουέλα), ενώ η αντιτρομοκρατική εκστρατεία των Η.Π.Α. ενδέχεται να φέρει τις συγκεκριμένες χώρες σε σφοδρή αντιπαράθεση με τη Δύση (Ιράν - Συρία - Β. Κορέα), αφού πολλά απ' αυτά τα καθεστώτα υποστηρίζουν την τρομοκρατία και κινούνται με παράνομες μεθόδους στο χώρο της οριζόντιας διασποράς των ΟΜΚ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ: ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ

Σε παγκόσμιο επίπεδο εξακολουθούν να υπάρχουν διασυνοριακά ζητήματα που δεν έχουν επιλυθεί, ενώ αναμένεται να απασχολήσουν τη διεθνή ασφάλεια και σταθερότητα μέσα στα επόμενα χρόνια. Οι αιτίες των συγκεκριμένων συγκρούσεων έχουν να κάνουν με τον έλεγχο των φυσικών πόρων των διασυνοριακών ζω-

ών, τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, το μέλλον των αγροτικών οικονομιών, την παρουσία εξωτερικών δυνάμεων με υποστήριξη των δικών τους συμφερόντων, καθώς και θρησκευτικο-φυλετικές διαφορές που ενδέχεται να προκαλέσουν «νέα σειρά γενοκτονιών».

Οι πιο σημαντικές συνοριακές διαφορές είναι:

✓ Στη νότια Αμερική η εδαφική διαφορά μεταξύ Κολομβίας - Βενεζουέλας, Περού - Ισημερινού και Αργεντινής - Χιλής, για σειρά νήσων στα Στενά του Μπιγκλ στο νότιο άκρο της Αμερικής. Πρόκειται για διαφορές που ενδέχεται να κλιμακωθούν.

✓ Στην Ασία υπάρχουν εδαφικές διαφορές ανάμεσα στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν (γραμμή DURANTI), στο Κασμίρ (μεταξύ Πακιστάν και Ινδίας), στα Ιμαλία (μεταξύ Κίνας - Ινδίας), στο καθεστώς του Θιβέτ, (που κατέχεται από την Κίνα), στη νότια Ταϊλάνδη (από τους αποσχιστές μουσουλμάνους), στα νησιά Μιντανάο στις Φιλιππίνες (αποσχιστικά κινήματα), η γνωστή διένεξη μεταξύ Κίνας - Ταϊβάν, ιστορικές διενέξεις στα νησιά της Μικρονησίας - Μελανησίας στον Ειρηνικό ωκεανό, αποσχιστικές αντιπαραθέσεις στα νησιωτικά συμπλέγματα της Ινδονησίας, και η εσωτερική και δη σφοδρή σύγκρουση στο νησί της Σρι-Λάνκα. Ενδεχόμενη ενδοκορεατική αντιπαραθέση θα έχει σοβαρές επιπτώσεις για την παγκόσμια ασφάλεια, όπως και εκείνη μεταξύ Ρωσίας

- Ιαπωνίας για το μελλοντικό καθεστώς των Κουρίλων νήσων.

✓ Στη Μέση Ανατολή οι βασικές συγκρουσιακές τάσεις είναι μεταξύ του Ισραήλ και των Παλαιστινίων (Γάζα - Δυτ. Όχθη), του Ισραήλ και της Συρίας (Υψώματα Γκολάν), του Ισραήλ και της Χεζμπολάχ για το νότιο Λίβανο, το Κουρδικό ζήτημα σε όλες τις διαστάσεις του, το μέλλον των Αζέρων - Βελούχων στο Ιράν, η εσωτερική κατάσταση στο Ιράκ και η αντιπαραθέση του Ιράν με τα Η.Α.Ε. για συστάδα νήσων στον Περσικό Κόλπο.

✓ Στην Αφρική οι επιμέρους περιοχές αντιπαραθέσεων είναι πολλές, όπως για τον έλεγχο των φυσικών πόρων, (π.χ. Δυτική Σαχάρα, Σιέρα Λεόνε, δέλτα του Νίγηρα ποταμού, συνοριακός χώρος Αιθιοπίας - Ερυθραίας, εσωτερικές εξελίξεις στη Σομαλία, DARFUR στο Σουδάν, οι κρίσεις στο Κονγκό, κ.ά.). Επίσης, οι υδάτινοι πόροι (π.χ. του ποταμού Νείλου), θα είναι σημείο έντασης ανάμεσα σε πολλά κράτη, ενώ οι φυλετικές συγκρούσεις θα κυριαρχούν στο Σουδάν, το Τσαντ, τη νότια Αφρική και τη Σομαλία.

Επιπλέον, σε παγκόσμιο επίπεδο, ενδέχεται να εμφανισθούν διενέξεις και πολεμικές συγκρούσεις με αφορμή τα δικαιώματα των κρατών στις ανοιχτές θάλασσες, σε υφαλοκρηπίδα (π.χ. μεταξύ Κίνας - Φιλιππίνων - Βιετνάμ), ή μεταξύ Βενεζουέλας και ολλανδικών Αντιλλών στην Καραϊβική για οικονομικούς λόγους (π.χ. δικαιώματα αλιείας κ.ά.).

Στην Ευρώπη εκτιμάται ότι δεν πρόκειται οι αντιπαραθέσεις να προκαλέσουν συγκρούσεις με στρατιωτικά μέσα, αλλά υπάρχουν «εστίες έντασης», όπως οι ρωσικές μειονότητες στη Βαλτική (Λετονία - Εσθονία), οι Ουγγρο-μαγυάρικες σε Κροατία - Σερβία - Ρουμανία - Σλοβακία, η κατάσταση στην Υπερδνειστερία (ανάμεσα σε ρουμανόφωνους Μολδαβούς και ρωσόφωνους του Δνειστερου), ενώ δεν μπορούν να αποκλεισθούν εντός Ρωσικής Ομοσπονδίας στο μέλλον εσωτερικές συγκρούσεις (Ταταροτάν - Βόρ. Καύκασος). Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί η κατάσταση στη Γεωργία με τις δύο επαρχίες της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσσετίας να είναι έτοιμες για απόσχιση.

Τέλος, ακόμα και στη δυτική Ευρώπη δεν μπορούν να αποκλεισθούν περιπτώσεις «σταδιακής» μετάπτωσης κρατών, όπως στην Ισπανία (Βασκωνία - Ανδαλουσία - Καταλωνία), στη Γαλλία (Κορσική - Βρετάνη - Νορμανδία), στην Ιταλία (Τυρόλο), στο Βέλγιο (Φλάνδρα - Βαλωνία) κ.ά.

Συμπερασματικά, είναι πάρα πολλές οι αιτίες που μπορούν να προκαλέσουν συγκρούσεις και διάλυση κρατών μέχρι το 2025.

ΠΑΝΔΗΜΙΕΣ - ΙΟΙ

Η παγκοσμιοποίηση των μεταφορών και των επικοινωνιών έχει προκαλέσει πολλαπλές μετακινήσεις ατόμων σε διά-

φορες περιοχές του πλανήτη, όπου εγκυμονούν ασθένειες, ιοί και η εμφάνιση πανδημιών κατά καιρούς είναι γνωστή (π.χ. Ν.Α. Ασία και Αφρική).

Το AIDS / HIV είναι απειλή για την παγκόσμια ασφάλεια, όπως καταγράφεται από ομόφωνη απόφαση του ΣΑ/ΟΗΕ του 2001. Ιδιαίτερη ανησυχία έχει προκαλέσει η αύξηση των φορέων του AIDS

στη Ρωσία, την Κίνα, την Ινδία, αλλά και τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης. Παρά την προληπτική στάση πολλών

κρατών και τις σχετικές ενέργειες, ο ιός έχει καταστεί ιδιαίτερα απειλητικός, ξεκληρίζοντας εκατοντάδες - χιλιάδες οικογένειες ειδικά στην Αφρική.

Ασθένειες και ιοί, όπως το SARS, ο MARBURG, η νόσος των τρελών αγελάδων (MAD COWS), ο ιός του EBOLA κ.ά., καθώς και γνωστές ασθένειες από το παρελθόν έχουν προκαλέσει μεγάλη ανησυχία σε όλες τις ηπείρους.

Επειδή οι εν λόγω ιοί, αλλά και πανδημίες μπορούν να επεκταθούν πάρα πολύ γρήγορα, είναι όσο ποτέ άλλοτε απαραίτητο να υπάρξει συνεργασιακό πνεύμα στην αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων, καθώς και υιοθέτηση προληπτικής πρακτικής.

Οι αιτίες είναι κυρίως η άθλια οικονομική κατάσταση στον Τρίτο Κόσμο, η πείνα, η έλλειψη υγιεινής σε πολλούς χώρους, οι βρώμικοι υδάτινοι πόροι, (π.χ. έλλειψη πόσιμου ύδατος), οι μακροχρόνιοι μικροπόλεμοι, ο «βιασμός των γυναικών» ως «όπλο κατοχής και πολέμου», η παρουσία μικρών παιδιών σε στρατούς που κάνουν απαράδεκτες εργασίες, (κυρίως η πολύπλευρη εκμετάλλυσή τους από τους εμπόλεμους), η έλλειψη προληπτικής ιατρικής, η λαθρομετανάστευση, η μαζική δίωξη πληθυσμών από διάφορες περιοχές κ.α. Όλα τα παραπάνω αναμένεται να διατηρηθούν τις επόμενες δεκαετίες, παρά τις οριακές βελτιώσεις σε κάποιες περιοχές του πλανήτη. Η εμφάνιση όμως πανδημιών εκτιμάται ότι θα προκαλέσει τοπικές και περιφερειακές εντάσεις.

ΜΗ-ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΟΝΤΟΤΗΤΕΣ

Ο πρόσφατος πόλεμος του Λιβάνου (καλοκαίρι 2006) ανάμεσα στο Ισραήλ και τη ριζοσπαστική σιϊτική οργάνωση Χεζμπολάχ ήταν μία ιδιαίτερα διαφορετι-

κή περίπτωση στρατιωτικής αντιπαράθεσης ανάμεσα σε ένα κράτος Ισραήλ (με έναν από τους ισχυρότερους στρατούς στον κόσμο), με μία μη-κρατική οργάνωση (Χεζμπολάχ), η οποία εκπροσωπεί περίπου το 32-33% του λιβανέζικου πληθυσμού, συμμετείχε κατά καιρούς σε εκλογές, Κοινοβούλιο αλλά και κυβέρνηση, ενώ διατηρεί τις δικές της (αρκετά υπολογίσιμες) αντάρτικες και τρομοκρατικές δυνάμεις στη νότια Βηρυτό, αλλά και στο νότιο και ανατολικό Λίβανο. Διαθέτει το δικό της οπλοστάσιο, αρκετά ισχυρή μορφή πολιτοφυλακής, ενώ λαμβάνει συνεχώς τα τελευταία δέκα χρόνια οπλικά συστήματα από το Ιράν και τη Συρία. Ενεργεί ως «κράτος εν κράτει», μέσα σε ένα σχετικά εύθραυστο λιβανέζικο πολιτικό τοπίο και ουσιαστικά είναι ισχυρότερη του φερόμενου ως τακτικού στρατού του Λιβάνου. Έχει δημιουργήσει τις δικές της μορφές αντίστασης, διαθέτει μεγάλο αριθμό πυραυλικών

συστημάτων διαφόρων κατηγοριών, ενώ στις τάξεις της εκπαιδεύονται (στο νότιο Λίβανο), τρομοκράτες, οι οποίοι επιχειρούν κατά δυτικών και ισραηλινών στόχων. Συνεργάζεται με την παλαιστινιακή

HAMAS και την ισλαμική Τζιχάντ.

Η Χεζμπολάχ σε ένα ιδιότυπο και ιδιόμορφο πόλεμο 34 ημερών με το Ισραήλ αντιστάθηκε και παρά τις μεγάλες απώλειες έδειξε ότι μια καλά εξοπλισμένη μη-κρατική οργάνωση μπορεί μέσω ενός ασύμμετρου πολέμου να σταθεί απέναντι σε ισχυρότατες συμβατικές δυνάμεις. Οι μάχες στο Νότιο Λίβανο το καλοκαίρι του 2006 είναι θέμα προβληματισμού, ανάλυσης αλλά και LESSONS LEARNED για τους μεταμοντέρνους πολέμους του 21^{ου} αιώνα.

Τέτοιου είδους οργανώσεις ενεργούν πολιτικά και στρατιωτικά και αλλάζουν καταλυτικά τα πεδία αντιπαραθέσεων και μάχης. Η HAMAS, η ισλαμική JIHAD, ο στρατός του MAHDI στο Ιράκ, κουρδικά ανταρτικά κινήματα, οι νέο-TALIBAN, οι υποστηριζόμενες από το Πακιστάν οργανώσεις LET και Jamaat-al-Islami, οι τοπικοί στρατοί στα νησιά της Ινδονησίας, το αντάρτικο στο ΝΕΠΑΛ κ.α., είναι μη-κρατικοί παράγοντες και στρατοί, οι οποίοι υποστηριζόμενοι από κάποιες χώρες (π.χ. Πακιστάν, Συρία, Ιράν κ.ά.), μπορούν να προκαλέσουν πολύ σοβαρές απώλειες σε στρατούς της Δύσης, το Ισραήλ, ή την Ινδία. Το Ιράν είναι STATE SPONSOR της Χεζμπολάχ, ενώ το ίδιο συμβαίνει με το Πακιστάν που υποστηρίζει Ισλαμικές ριζοσπαστικές οργανώσεις κατά της Ινδίας. Τέτοιοι θα είναι οι πλείστοι των πολέμων στον 21^ο αιώνα.

Συμπερασματικά: Οι αιτίες αυτών των ασύμμετρων πολέμων θα βρίσκονται στις AGENDAS SPONSORS και στις επιδιώξεις τους. Ο πόλεμος Ισραήλ - Χεζμπολάχ τροποποίησε ή και άλλαξε βασικές αρχές του πολέμου και επανατοποθετεί την Πολεμολογία σε νέες βάσεις. Οι μεταμοντέρνοι, μετασύγχρονοι πόλεμοι

έχουν πολυδιάστατες αιτίες, ενώ δεν αποκλείουν την ομηρία τοπικών πληθυσμών από αντάρτες και τρομοκράτες, τις υπολογίσιμες «παράπλευρες απώλειες», τη διαφορετικότητα των πεδίων μάχης, τη χρήση πυραύλων κατά πληθυσμιακών χώρων και προφανώς, στο τέλος, δεν είναι σίγουρο αν θα έχουν επιτευχθεί οι εκατέρωθεν αντικειμενικοί σκοποί.

ΤΡΟΠΟΙ - ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ / ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι μελλοντικές αιτίες των συγκρούσεων είναι ευρύτατου φάσματος και ιδιαίτερα προβληματικές από πλευράς αντιμετώπισης. Η υπό διαμόρφωση νέα παγκόσμια δυναμική απαιτεί λεπτεπίλεπτους χειρισμούς, ενώ οι απειλές για την ασφάλεια του πλανήτη είναι στρατιωτικού αλλά και μη-στρατιωτικού χαρακτήρα, ενώ γι' αυτές δεν υπάρχει ενιαία κατανόηση και κοινά αποδεκτές θέσεις για να αντιμετωπισθούν συλλογικά.

Για κάθε μία από τις αναλυθείσες αιτίες μελλοντικών συγκρούσεων, προτείνονται τα εξής:

Τρομοκρατία σε Διεθνές Επίπεδο:

✓ Επανεξέταση βασικών επιλογών και θέσεων του Διεθνούς Δικαίου σε ό,τι αφορά τις τάσεις της παγκόσμιας τρομοκρατίας μετά την 9/11 και ειδικότερα τη λήψη αποφάσεων καθώς και χρήση στρατιωτικών και άλλων μέσων με προληπτική μορφή.

✓ Προώθηση όλων των σχετικών προγραμμάτων αντιμετώπισης της τρομοκρατίας που έχει υιοθετήσει το ΝΑΤΟ σε πρακτική βάση (NATO DEFENSE AGAINST TERRORISM, δηλαδή εκπαίδευση, συνεργασία, κ.α.).

✓ Σύσταση παγκόσμιας ομάδας από

κορυφαίους αναλυτές για την καταγραφή των λεπτομερειών αντιμετώπισης του ιδιαίτερα φονικού διδύμου «ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ - ΟΜΚ».

✓ Διαμόρφωση νέου πλαισίου ψυχολογικών και πληροφορικών επιχειρήσεων. Σχέσεις με MEDIA για την αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας.

✓ Προώθηση των διαδικασιών επικύρωσης από τον ΟΗΕ των διαφόρων διε-

θνών συνθηκών για την καταπολέμηση τρομοκρατικών ενεργειών.

✓ Επικύρωση απ' όλα τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ της ιστορικής απόφασης 1540 του ΣΑ/ΟΗΕ που καθιστά εγκληματική την

οποιαδήποτε εμπλοκή κρατών σε υποστήριξη τρομοκρατών μέσω διάθεσης υλικών και ΟΜΚ.

✓ Προώθηση της διεθνούς συμφωνίας για την καταπολέμηση της πυρηνικής τρομοκρατίας (Φθινόπωρο 2005).

✓ Προώθηση και υλοποίηση της διεθνούς συμφωνίας για τον έλεγχο των φορητών αντιαεροπορικών πυραύλων βραχέως βεληνεκούς (MANPADS) με στόχο να μη βρεθούν σε χέρια τρομοκρατών που θα μπορούν να πλήξουν πολιτικά αεροσκάφη στις φάσεις προσγείωσης και απογείωσης.

✓ Εισαγωγή και μελέτη νέων σεναρίων και επιλογών (π.χ. νέες μορφές ασκήσεων) για την αντιμετώπιση της βιοτρομοκρατίας, όπως οι BLACK DAWN, DARK WINTER, ATLANTIC STORM αλλά και παράλληλη υιοθέτηση εκ μέρους των κρατών της ΕΕ διαφόρων αμερικανικών προγραμμάτων, όπως τα BIOSHIELD - BIOMETRICS και BIOWATCH.

✓ Ανάπτυξη στρατηγικών επιλογών που προστατεύουν τα πλέον ευπαθή τμήματα των λαών που βρίσκονται στο στόχαστρο στρατολόγησης τρομοκρατών». Παράλληλα, να ενισχυθούν οι τάσεις αντιδιαχωρισμού μέσα στους λαούς.

✓ Οι «αδύνατοι κρίκοι» της παγκοσμιοποίησης να ενταχθούν όσο πιο καλά γίνεται στην υπό διαμόρφωση νέα μορφή παγκοσμιοποιημένων οικονομικών σχέσεων.

✓ Οι μη-κυβερνητικές οργανώσεις μέσω ειδικών σεμιναρίων να συνδράμουν στην πρόληψη βίαιων ενεργειών.

✓ Ενθάρρυνση των γυναικών στον Τρίτο Κόσμο στο να συμμετέχουν δυναμικά στη διαμόρφωση των νέων κοινωνικοοικονομικών ισορροπιών.

✓ Βελτίωση των συνεργασιακών μεθόδων για την καταπολέμηση των σχέσεων της διεθνούς τρομοκρατίας με τα τραπεζικά και παρατραπεζικά συστήματα.

✓ Υποστήριξη σε μετριοπαθή ΜΜΕ και κινήσεις στον μουσουλμανικό Κόσμο.

✓ Ενθάρρυνση των διεθνών ΜΜΕ που καταπολεμούν την «προπαγάνδα του μίσους».

✓ Ενίσχυση των διαφόρων μετριοπαθών «δεξαμενών εγκεφάλων» και Πανεπιστημίων στο μουσουλμανικό κόσμο.

✓ Υποστήριξη σε προγράμματα επικοινωνίας ανάμεσα σε Χριστιανούς και

Η υπό διαμόρφωση νέα παγκόσμια δυναμική απαιτεί λεπτεπίλεπτους χειρισμούς, ενώ οι απειλές για την ασφάλεια του πλανήτη είναι στρατιωτικού αλλά και μη-στρατιωτικού χαρακτήρα, ενώ γι' αυτές δεν υπάρχει ενιαία κατανόηση και κοινά αποδεκτές θέσεις για να αντιμετωπισθούν συλλογικά.

Μουσουλμάνους, αλλά και σε ενδομουσουλμανικές οργανώσεις.

✓ Παρακολούθηση των τάσεων των Μουσουλμάνων στο δυτικό Κόσμο και ενδυνάμωση των θέσεων περί «πολιτιστικής ευαισθησίας».

✓ Ενίσχυση των τάσεων ανοχής (μέσα σε λογικά όρια), στα πλαίσια του διαλόγου των Πολιτισμών (πολιτιστικά - εκπαιδευτικά προγράμματα).

✓ Εντατικοποίηση των προσπαθειών για την επίλυση γνωστών και μακροχρόνιων διενέξεων (ειδικά στη Μ. Ανατολή).

✓ Βελτίωση της εικόνας του δυτικού κόσμου στα ισλαμικά ΜΜΕ.

✓ Προώθηση ειδικών αναλυτών που γνωρίζουν τις διάφορες γλώσσες στον ισλαμικό κόσμο, καθώς και επιμέρους πολιτιστικο-θρησκευτικές ευαισθησίες.

✓ Διατήρηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου.

✓ Διευκόλυνση του διαθρησκευτικού διαλόγου.

✓ Προώθηση ιδεών για διαπολιτισμική επιμόρφωση.

✓ Απομόνωση και περιθωριοποίηση των εξτρεμιστικών και φονταμενταλιστικών στοιχείων σε όλες τις χώρες.

✓ Ανάπτυξη κέντρων ανοχής, διαλόγου και επίλυσης των διαφορών σε όλες τις χώρες του μουσουλμανικού κόσμου.

✓ Υποστήριξη όλων των προσπαθειών διεθνών οργανισμών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας (NATO - ΕΕ - ΑU - ASEAN - OAS - GROUP-8 κ.α.).

✓ Καταγραφή όλων των ακραίων (ει δυνατό), άρθρων και εγχειριδίων της AL QAEDA και άλλων οργανισμών - δικτύων (τρομοκρατικών) και ετοιμότητα (εκ μέρους των ειδικών) για την επιμέρους

προβολή αντεπιχειρημάτων.

✓ Αποφυγή καταγραφής όρων, όπως Ισλαμοφασισμός.

✓ Αντιμετώπιση της σαλαφιστικής ιδεολογίας που προωθεί ακραίες λύσεις κατά της Δύσης.

✓ Ενίσχυση των αντιτρομοκρατικών δυνατοτήτων του Πακιστάν, της Ιορδανίας, της Σαουδικής Αραβίας, της Αιγύπτου και της Αλγερίας, με παράλληλη παρακολούθηση των δραστηριοτήτων συγκεκριμένων παράνομων ομάδων και υπηρεσιών στις παραπάνω χώρες.

✓ Ανάλυση προληπτικών ενεργειών κατά της AL QAEDA στη Μεσοποταμία από τις συμμαχικές και ιρακινές δυνάμεις ασφαλείας.

✓ Προώθηση των θέσεων των διαφόρων Σαουδαράβων θεωρητικών (που έχουν επιρροή) και οι οποίοι επικρίνουν το Σαλαφισμό και το JIHAD. Χρησιμοποίηση «ειδικών μηνυμάτων» κατά της βίας.

✓ Ενδυνάμωση του τομέα ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ / HOMELAND SECURITY σε όλα τα κράτη με καλύτερο και αποτελεσματικότερο συντονισμό των συναρμοδίων υπηρεσιών.

✓ Περαιτέρω εξειδικευμένη χρήση των ΕΙΔΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ στον πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας.

✓ Λήψη πρακτικών μέτρων για την καλύτερη επικοινωνία των μελών των μουσουλμανικών κοινοτήτων στον ισλαμικό κόσμο. Ειδικά προγράμματα για νέους, γυναίκες, ιμάμηδες, διεθνείς επαφές, κ.α. Να υποστηριχθούν μετριοπαθείς φωνές για ομιλίες με θέματα το Ιράκ, τη Βοσνία, το Κόσοβο και τους Παλαιστίνιους.

✓ Παρακολούθηση των ακραίων τάσεων και προγραμμάτων των MADRASSAS (ισλαμικών σχολείων) σε διάφορες χώρες.

✓ Παροχή διευκολύνσεων σε σπουδαστές των ισλαμικών εγχειριδίων για να επικοινωνούν μεταξύ τους (οι μετριοπαθείς φωνές).

✓ Διάθεση -εκ μέρους της Δύσης- αυξημένου αριθμού υποτροφιών σε ότι αφορά σπουδαστές ισλαμικών μελετών, οι οποίοι θα ήθελαν να προχωρήσουν σε μετεκπαιδεύσεις.

✓ Ενθάρρυνση σε μουσουλμάνες γυναίκες σε δυτικά Πανεπιστήμια στο να ενταχθούν σε ομάδες εργασιών - κοινωνικά δίκτυα, τοπικές κοινωνίες.

✓ Πραγματοποίηση συνεχών ομιλιών και σεμιναρίων σε Μουσουλμάνους της δύσης για την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας.

✓ Παρακολούθηση των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων στο Κασμίρ, το Αφγανιστάν και τη Σομαλία.

✓ Απομόνωση και EMBARGO σε κράτη που υποστηρίζουν τη δράση τρομοκρατών σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο.

✓ Βελτίωση των τρόπων κάλυψης τρομοκρατικών ενεργειών, τάσεων και οργανώσεων από τα ΜΜΕ. Να υπάρχει ένας «ΚΩΔΙΚΑΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ» αναφορικά με τα ΜΜΕ.

✓ Διάθεση μεγαλύτερων οικονομικών κονδυλίων σε εγνωσμένου επιπέδου THINK TANKS για την καταγραφή - ανάλυση των τρομοκρατικών τάσεων.

✓ Πιο εμπειριστατωμένη συνεργασία ανάμεσα στις μυστικές υπηρεσίες των διαφόρων χωρών στην παρακολούθηση - καταγραφή των τρομοκρατικών τάσεων.

✓ Ιδιαίτερη έμφαση στην ασφάλεια στο θαλάσσιο χώρο και περαιτέρω διεύρυνση των επιχειρήσεων - ενεργειών της νατοϊκής ναυτικής δύναμης ACTIVE ENDEAVOUR στη Μεσόγειο.

✓ Παρακολούθηση των διαφόρων ριζοσπαστικών ισλαμικών πυρήνων στις διάφορες βαλκανικές χώρες.

Αναφορικά με τα Όπλα Μαζικής Καταστροφής:

✓ Υποστήριξη σε πρωτοβουλίες παγκόσμιας εμβέλειας όπως η PROLIFERATION SECURITY INITIATIVE, (PSI) και η CONTAINERS SECURITY INITIATIVE για την ασφάλεια και τον έλεγχο ύποπτων φορτίων σε λιμάνια και ανοιχτές θάλασσες.

✓ Ενίσχυση των αποτρεπτικών μέτρων για την ασφάλεια των πυρηνικών αντιδραστήρων στον πρώην σοβιετικό χώρο.

✓ Αναβάθμιση των μέτρων ασφάλειας του πυρηνικού προγράμματος

του Πακιστάν.

✓ Παρακολούθηση ενός ευρύτατου φάσματος επιστημόνων, οι οποίοι κινούνται στο χώρο των «πυρηνικών μισθοφόρων».

✓ Να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα θέματα που αφορούν την κατασκευή ραδιολογικής βόμβας (DIRTY BOMB).

✓ Να ληφθούν όλα τα μέτρα για την αποφυγή «παρενεργειών» από τα πυρηνικά προγράμματα της Βόρ. Κορέ-

ας και του Ιράν.

✓ Παρά την περιθωριοποίηση και τα μέτρα που έχουν ληφθεί, να συνεχιστεί η παρακολούθηση του «πυρηνικού SUPERMARKET» του πατέρα της πακιστανικής ατομικής βόμβας, Καθηγητή Α. ΚΗΑΝ.

✓ Αυξημένα μέτρα ασφαλείας στη διακίνηση κρίσιμων υλικών - ΟΜΚ.

✓ Ιδιαίτερη προσοχή να δοθεί στις «πυρηνικές μαφίες» της Υπερκαυκασίας και της Κ. Ασίας.

✓ Παρά τις υπάρχουσες δυσκολίες να συνεχισθούν οι προσπάθειες για την υιοθέτηση μίας αποπυρηνικοποιημένης ζώνης στη Μέση Ανατολή.

✓ Διεθνής υποστήριξη στις διάφορες Συνθήκες για την ασφάλεια των πυρηνικών υλικών, καθώς και την υποστήριξη καθεστώτων διαφάνειας και ελέγχου επικίνδυνων οπλικών συστημάτων και υλικών.

✓ Προώθηση των επιμέρους πρωτοβουλιών Η.Π.Α. - Ρωσίας για τη μείωση των πυρηνικών όπλων.

✓ Υιοθέτηση περαιτέρω Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης για την πυρηνική Ασφάλεια ανάμεσα στις πυρηνικές δυνάμεις και ειδικότερα μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν.

✓ Παρακολούθηση των ενεργειών των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος με τους κύκλους που διασυνδέονται με υλικά και ΟΜΚ.

✓ Υποστήριξη στις διεθνείς προσπάθειες για τη μετατροπή της κορεατικής Χερσονήσου σε αποπυρηνικοποιημένη ζώνη.

✓ Υποστήριξη στο Νατοϊκό Πρόγραμμα για COUNTER-PROLIFERATION των ΟΜΚ.

Αναφορικά με το οργανωμένο έγκλημα:

✓ Παρακολούθηση των διαφόρων «νέων τάσεων» του οργανωμένου εγκλήματος στην πλαστογράφηση χρήματος, το εμπόριο λευκής σάρκας, το εμπόριο ναρκωτικών, των πειρατικών ενεργειών, των νέων μαφιόζικων

ομάδων, της διακίνησης βρώμικου χρήματος, κ.α.

✓ Παρακολούθηση μέσω του Διαδικτύου των διαφόρων εγκληματικών ομάδων και των διασυνδέσεών τους, ειδικά στον Καύκασο, τα Βαλκάνια και την Κ. Ασία.

✓ Ευρύτερη συνεργασία Η.Π.Α. - ΕΕ στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος.

✓ Εκπαίδευση αστυνομικών και Ειδικών Δυνάμεων διαφόρων χωρών από τα δυτικά κράτη (ιδίως στη Μ. Ανατολή και την Αφρική).

✓ Ιδιαίτερη έμφαση να δοθεί στις μαφίες των Τσετσένων, Νιγηριανών - Πακιστανών και Αλβανοκοσοβάρων.

Αναφορικά με τα κράτη-παρίες:

✓ Το καθεστώς του Ιράν και οι παράνομες δραστηριότητες του στα πυρηνικά - πυραυλικά θέματα και την τρομοκρατία θα είναι ένα από τα κύρια ζητήματα των επόμενων χρόνων.

✓ Παρακολούθηση των δραστηριοτήτων διαφόρων κρατών, όπως της Συρίας, της Β. Κορέας, του Σουδάν και της Βενεζουέλας, σε περιφερειακό και παγκόσμιο πλαίσιο.

✓ Λήψη μέτρων για την αποτροπή της μετάπτωσης της Σομαλίας σε ένα «δεύτερο Αφγανιστάν».

✓ Αποφυγή της μετατροπής του Λιβάνου σε ένα «νέο εμφυλιοπολεμικό» κράτος και ιδιαίτερος έλεγχος των δραστηριοτήτων των Σύριων.

✓ Το Ιράν να αποσύρει όλες τις τρομοκρατικές του ομάδες από το νότιο Ιράκ.

✓ Σε περίπτωση περαιτέρω εντάσεων της Δύσης, να ληφθούν ενεργά προληπτικά μέτρα εναντίον των καθεστώτων-παριών, συμπεριλαμβανομένου και προληπτικού πλήγματος εναντίον των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν.

✓ Να επιδιωχθεί εκ μέρους της Δύσης το «πέρας της υποστήριξης τρομοκρατικών οργανώσεων από τα κράτη-παρίες», μέσω διπλωματικού, οικονομικού, αλλά και στρατιωτικού χαρακτήρα κυρώσεων - ενεργειών.

Αναφορικά με τα περιφερειακά ζητήματα:

✓ Παρακολούθηση και έλεγχος των δημογραφικών τάσεων σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο.

✓ Πραγματοποίηση διεθνούς διάσκεψης για ζητήματα που αφορούν τους υδάτινους πόρους από νομικής πλευράς.

✓ Επίλυση διασυννοριακών διαφορών σε περιοχές της Αφρικής (Κέρας - Κονγκό - Δυτ. Αφρική).

✓ Επιτάχυνση των προγραμμάτων αποναρκοθέτησης περιοχών για να αποδοθούν στον αγροτικό τομέα.

✓ Διαχείριση κρίσεων μέσω βελτιωμένων τρόπων αντιμετώπισης της λαθρομετανάστευσης.

✓ Δημιουργία δύναμης ταχείας αντίδρασης από επίλεκτες Δυνάμεις της Ακτοφυλακής και της Αστυνομίας των κρατών της ΕΕ, για επίλυση σοβαρών ενδομεσογειακών κρίσεων.

✓ Επίλυση χρόνιων προβλημάτων που εγκυμονούν ευρύτερους κινδύνους, όπως του Κασμίρ, του Θιβέτ, της Αμπχα-

ζίας, της Νότ. Οσσετίας, του Κουρδιστάν, της Δυτικής Σαχάρας, κ.α.

✓ Προώθηση των πρωτοβουλιών των διαφόρων περιφερειακών οργανισμών για την αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων που άπτονται των τομέων της ασφάλειας και αστυνόμευσης, (π.χ. ΑΥ - ASEAN - APEC - OAS).

Αναφορικά με πανδημίες:

✓ Προώθηση των διακρατικών και άλλων συνεργασιών για την αντιμετώπιση πανδημιών (μέσω εξειδικευμένων ομάδων).

✓ Ευρύτερη ενεργοποίηση των διεθνών οργανισμών σε όλα τα επίπεδα για την αντιμετώπιση του AIDS.

✓ Ενημέρωση μέσω διαφόρων μεθόδων των ιδιαίτερα «ευαίσθητων» πληθυσμιακών ομάδων στον Τρίτο Κόσμο.

✓ Ιδιαίτερη προσοχή να δοθεί σε ιούς

που έχουν κάνει την εμφάνισή τους στην Κίνα και σε περιοχές της πρώην ΕΣΣΔ.

✓ Εισαγωγή ειδικών ενημερωτικών προγραμμάτων (σε συνεχή βάση) στα κορυφαία και παγκόσμια εμβέλεια ΜΜΕ.

Αναφορικά με τη δράση των μη-κρατικών οντοτήτων:

✓ Ιδιαίτερη προσοχή να δοθεί στην παρακολούθηση των διαφόρων ιστοσελίδων στο Διαδίκτυο, στο οποίο οι μη-κρατικές οντότητες έχουν μεγάλη πρόσβαση.

✓ Μελέτη των LESSONS LEARNED

από τον πόλεμο στο Λίβανο, ανάμεσα στο Ισραήλ και τη μη-κυβερνητική οργάνωση, με τρομοκρατικές προεκτάσεις, Χεζμπολάχ.

✓ Παρακολούθηση των συνεργασιών Ιράν - Συρίας Χεζμπολάχ και διαφόρων ισλαμικών ομάδων στο Ιράκ.

✓ Ανάλυση των διαφόρων απόψεων και θέσεων των οργανώσεων για καλύτερη κατανόηση και ενδοσκοπήση των εσωτερικών τους.

✓ Ανάλυση των βιογραφικών σημειωμάτων και ιδιαιτεροτήτων των ηγετικών στελεχών των εν λόγω οργανώσεων.

✓ Παρακολούθηση των επαφών τους με διάφορες κρατικές οντότητες, αλλά και με άλλα δίκτυα σε διάφορες «κρίσιμες» γωνίες του πλανήτη.

✓ Μελέτη σε επίπεδο ΟΗΕ - ΝΑΤΟ - ΕΕ των δραστηριοτήτων των συγκεκριμένων ομάδων.

✓ Παρακολούθηση των οικονομικών τους δραστηριοτήτων.

✓ Παρακολούθηση των «επαφών» τους με υλικά και ΟΜΚ.

✓ Ενίσχυση των κρατικών υποδομών απέναντι στη διείσδυση των μη-κρατικών οντοτήτων.

ΘΕΣΗ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ

Η Ελλάδα, λόγω στρατηγικής θέσης, βρίσκεται εφραπτόμενη όλων των ανωτέρω αναφερόμενων αιτιών συγκρούσεων στον 21^ο αιώνα και ιδιαίτερα «ομιχλωδών» και ασύμμετρων κινδύνων και απειλών. Η χώρα μας, ως κράτος-μέλος του ΝΑΤΟ, του ΟΑΣΕ και της ΕΕ, παρακολουθεί και συμμετέχει στην αντιμετώπιση κρίσεων σε ασύμμετρο επίπεδο, ενώ δεν αποκλείεται στο μέλλον οι Ένοπλες Δυνάμεις να κληθούν να αντιμετω-

πίσουν καταστάσεις πολύ μακράν των συνόρων μας. Αυτό σημαίνει αναδιαμόρφωση του πλαισίου δράσης και συμμετοχής μας σε ένα νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, υπό το φως των νέων απειλών.

Βάσει των ανωτέρω εξελίξεων, προτείνονται τα εξής:

- ✓ Αναβαθμισμένη και πολυεπίπεδη συμμετοχή της Ελλάδος στη NATO RESPONSE FORCE.

- ✓ Πολύπλευρη παρουσία στη διαμόρφωση και εκπόνηση του νέου δόγματος TRANSFORMATION της Ατλαντικής Συμμαχίας.

- ✓ Ενδελεχής ανάλυση όλων των ασύμμετρων απειλών για την Ελλάδα.

- ✓ Διευρυμένη συμμετοχή στις νατοϊκές επιχειρήσεις της KFOR και ISAF στο Κόσοβο και το Αφγανιστάν, καθώς και σε αντίστοιχες αποστολές στο DARFUR, και εντός της ACTIVE ENDEAVOUR.

- ✓ Αυξημένη παρουσία σε θέματα INTELLIGENCE στα Βαλκάνια και τη Μ. Ανατολή.

- ✓ Συμμετοχή της Ελλάδος σε σειρά προγραμμάτων διαλειτουργικότητας του NATO.

- ✓ Συμμετοχή σε προγράμματα αντιπυραυλικής άμυνας της Συμμαχίας.

- ✓ Συμμετοχή σε τυχόν ενιαία προγράμματα για τις Ειδικές Δυνάμεις στα πλαίσια του NATO.

- ✓ Καταγραφή και μελέτη - αξιοποίηση των LESSONS LEARNED από Κόσοβο - Λίβανο - Ιράκ - Αφγανιστάν.

- ✓ Δυναμική συμμετοχή και παρουσία αξιωματικών και των τριών κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων σε εξειδικευμένα νατοϊκά Σχολεία του εξωτερικού, καθώς και σε CENTERS OF EXCELLENCE.

- ✓ Να πραγματοποιηθεί μελέτη για τυχόν μελλοντική παρουσία της χώρας

μας σε PROVINCIAL RECONSTRUCTION TEAM στο Αφγανιστάν.

- ✓ Να διατηρηθεί η παρουσία μας στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη στα πλαίσια της ΕΕ.

- ✓ Ενεργοποίηση και πολύπλευρη συμμετοχή στα πλαίσια των EURO BATTLE GROUPS της ΕΕ.

- ✓ Έμφαση στο χειρισμό κρίσεων που μπορούν να προέλθουν από τυχόν επιθέσεις τρομοκρατών με ΟΜΚ.

- ✓ Ανάλυση των απειλών που μπορούν να προκύψουν από ραδιολογική επίθεση.

- ✓ Μελέτη των εμπλοκών μη-κρατικών οντοτήτων σε σύγχρονους πολέμους.

- ✓ Έμφαση στην αντιμετώπιση της διασποράς των Μικρών - Ελαφρών Όπλων, (SMALL ARMS / LIGHT WEAPONS).

- ✓ Παρακολούθηση των διαφόρων τάσεων και προγραμμάτων για ανασυγκρότηση - σταθεροποίηση κρατών.

- ✓ Περαιτέρω συμμετοχή του πολυεθνικού κέντρου της Κρηστώνης στο Κιλκίς σε διεθνείς αποστολές, συμπόσια, κ.ά.

- ✓ Παρουσία ελλήνων Αξιωματικών στη νοτιοευρωπαϊκή Δύναμη Στρατοχωροφυλακής με έδρα την Ιταλία, στην οποία συμμετέχουν Ιταλοί, Ισπανοί και Γάλλοι.

- ✓ Τέλος, στα πλαίσια των σχετικών ενημερώσεων της κοινής γνώμης, να υιοθετηθούν ειδικά προγράμματα πληροφόρησης για τις νέες απειλές και τον αναπροσαρμοσμένο ρόλο των Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά και των NATO - ΕΕ στον 21° αιώνα. Είναι ιδιαίτερα ουσιώδης η προώθηση νέων INFORMATION OPERATIONS, η αναβάθμιση των INTELLIGENCE δυνατοτήτων, καθώς και η ανάλυση των απειλών σε ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο και γρήγορα μετεξελισσόμενο περιβάλλον σε ζητήματα άμυνας και ασφάλειας.

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

NATO:	North Atlantic Treaty Organization
EE:	Ευρωπαϊκή Ένωση
OHE:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
AU:	African Union
ASEAN:	Association Of South-eastern Asian States
NGO:	Non-Governmental Organization
SOF:	Special Operation Forces
APEC:	Asia - Pacific Economic Council
OAS:	Organization Of American States
PSYCHOPS:	Psychological Operations
ΟΜΚ:	Όπλα Μαζικής Καταστροφής

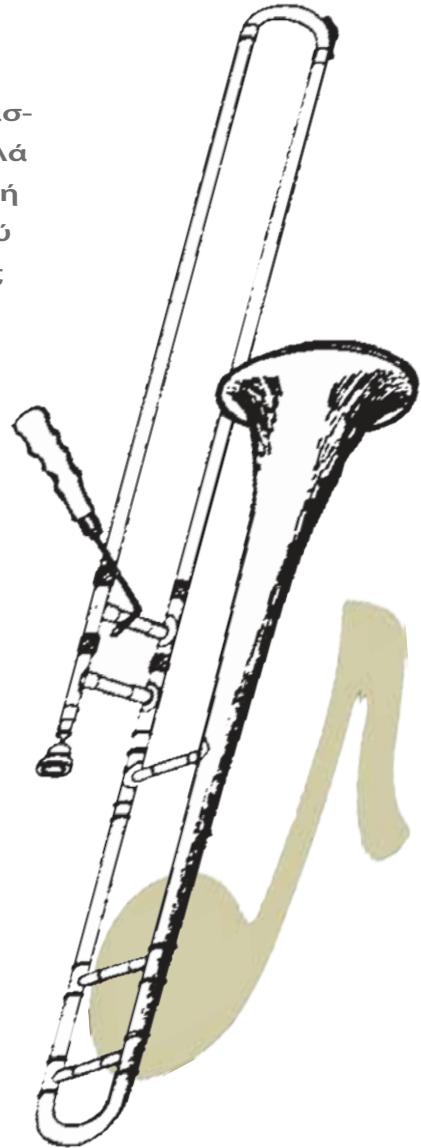
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✎ PAUL DAVIS and BRIAN JENKINS, "DETERRENCE AND INFLUENCE IN COUNTER-TERRORISM", (SANTA MONICA - CALIFORNIA UNIVERSITY PRESS, 2002).
- ✎ GEORGE W. BUSH, "THE NATIONAL SECURITY STRATEGY OF THE USA", (US GOVERNMENT PRINTING OFFICE, SEPTEMBER 2002).
- ✎ ROBERT PAPE, "DYING TO WIN: THE STRATEGIC LOGIC OF SUICIDE TERRORISM", (NEW YORK, RANDOM HOUSE, 2005).
- ✎ BRUCE HOFFMAN, "INSIDE TERRORISM, (NEW YORK - COLUMBIA UNIVERSITY PRESS, 1999).
- ✎ GLENN SNYDER, "DETERRENCE AND DEFENSE AGAINST ASYMMETRIC THREATS", (NEW YORK, CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 2003).
- ✎ MICHAEL POWERS, "DETECTING TERRORISM WITH CBRN WEAPONS", (SANTA MONICA - CALIFORNIA, 2002).
- ✎ PAUL PILLAR, "TERRORISM AND US FOREIGN POLICY", (WASHINGTON DC, BROOKINGS, 2002).
- ✎ REX HUDSON, "SOCIOLOGY AND PSYCHOLOGY OF TERRORISM", (WASHINGTON DC, LIBRARY OF CONGRESS, 2003).
- ✎ WASHINGTON QUARTERLY, (2002).
- ✎ PATTERNS OF GLOBAL TERRORISM, (2002, 2003, 2004, 2005, DEPARTMENT OF STATE, WASHINGTON DC, USA).

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ ΩΣ ΜΕΣΟΥ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΨΕ

ΚΕΙΜΕΝΟ: Επχος Γεώργιος Γιώτης

Στη σημερινή εποχή, αυτό που οι περισσότεροι αποκαλούν ειρήνη είναι απλά μια λέξη, ενώ η καθημερινή πρακτική επιβεβαιώνει την άποψη, ότι παντού και πάντα επικρατεί ένας ακήρυκτος πόλεμος. Ο πόλεμος αυτός, πολυσχιδής στη φύση του, δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με την ένοπλη μάχη και θα πρέπει να αναζητηθεί σε διάφορους τομείς της ζωής μας, όπως στον οικονομικό, τον διπλωματικό και βέβαια τον ψυχολογικό. Η βία αποτελεί έσχατη μορφή πολέμου, ενώ επιδιώκεται πλέον η επιβολή της θελήσεως μας στον αντίπαλο, επηρεάζοντας την καρδιά και το μυαλό του. Στο σημείο αυτό δραστηριοποιούνται οι Ψυχολογικές Επιχειρήσεις (ΨΕ), οι οποίες χρησιμοποιώντας την επικοινωνία επηρεάζουν τον ψυχισμό του κοινού στο οποίο απευθύνονται. Ένα από τα πολλαπλά μέσα που χρησιμοποιούν οι ΨΕ είναι και η μουσική και, ειδικότερα, τα πολεμικά άσματα.

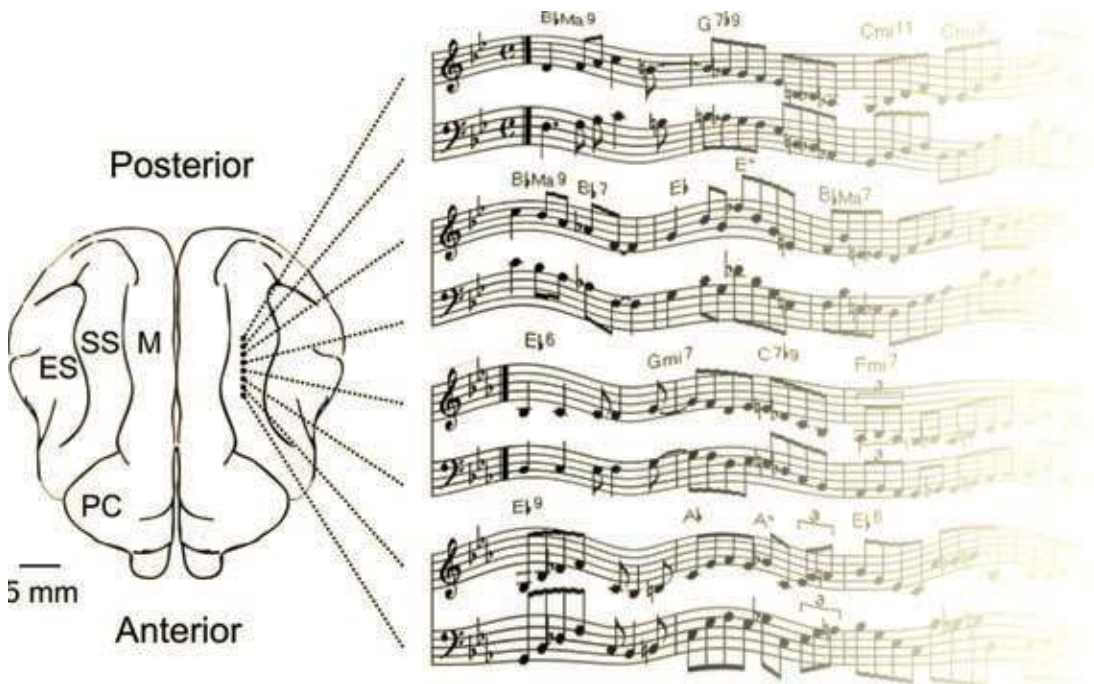
ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΨΥΧΙΣΜΟΣ

Ερευνώντας τις αρχαιοελληνικές αντιλήψεις για τη μουσική, όπως αποκρυσταλλώθηκαν στη φιλοσοφική σκέψη του 5ου και 4ου αι. π.Χ. στα αρχαία κείμενα και ειδικά στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη, όπου προσεγγίζεται θεωρητικά το θέμα της ψυχοσωματικής επίδρασης της μουσικής, αναφέρεται συχνά «η της μουσικής δύναμις». Κατά τον Δάμωνα, μεγάλο θεωρητικό της μουσικής και δάσκαλο του Σωκράτη και του Περικλή, η δύναμη αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η μουσική αντιπροσωπεύει κινήσεις της ψυχής. Ανάλογα με το είδος της που καθορίζεται από το μουσικό όργανο, το μουσικό τρόπο, το ρυθμό κ.λ.π, η μουσική μπορεί να έχει διττή επίδραση διότι, αφ' ενός, μπορεί να επενεργήσει στο ήθος των ανθρώπων, χαλιναγωγώντας πάθη και επιθυμίες, αποκτώντας έτσι μεγάλη παιδευτική αξία, και, αφ' ετέρου,

μπορεί να επιδράσει στο άλογο μέρος της ψυχής, όταν αυτό υφίσταται διαταραχές, λειτουργώντας θεραπευτικά με τη χρήση κυρίως ομοιοπαθητικών μεθόδων. Στην πρώτη περίπτωση, η μουσική συνδέεται με τη διδασκαλία, ενώ στη δεύτερη περίπτωση με την κάθαρση.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΩΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ

Σύμφωνα με τις πλατωνικές αντιλήψεις, αν ο Απόλλωνας και οι Μούσες παρέχουν διά της μουσικής στους θνητούς τα αγαθά της παιδείας, στον Δίονυσο οφείλονται, σε μεγάλο βαθμό, τα αγαθά της μανίας, της δύναμης εκείνης που σπάει τα δεσμά και, μέσα από τις κατάλληλες διαδικασίες, μπορεί να οδηγήσει σε αυτό που αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν κάθαρση. «Τα πιο μεγάλα αγαθά μας έρχονται διά της μανίας», αναφέρει ο Σωκράτης στον πλατωνικό Φαίδρο. Ακούγοντας μουσική αυλού, αποβάλλονται οι

μανιακές διαθέσεις, επιστρέφοντας στις φρόνιμες συνήθειες.

Όπως βλέπουμε, στην περίπτωση της μανίας, δεν είναι οποιαδήποτε μουσική ή όργανο, αλλά ένα συγκεκριμένο είδος που μπορεί να έχει θεραπευτικά αποτελέσματα και μάλιστα αυτό που επενεργεί στο πάθος (στο συναισθηματικό μέρος της ψυχής) και κατά συνέπεια μπορεί να οδηγήσει στην κάθαρση. Πρόκειται για τη μουσική του

αυλού και μάλιστα παιγμένη σε φρύγιο ρυθμό. Ο φρύγιος είναι κατά τους αρχαίους ο πιο συναφής με τον αυλό ρυθμός, εφόσον έχει χαρακτήρα οργιαστικό και παθητικό (με την έννοια ότι εξάπτει το συναίσθημα). Κατά τον Αριστοτέλη, ο αυλός, όπως και ορισμένα ιερά άσματα εγείρουν ψυχικά πάθη, όπως το έλεος, ο φόβος και ο ενθουσιασμός. Σε όσους είναι επιρρεπείς στα πάθη αυτά, η μουσική του αυλού και των ιερών μελών επιφέρει στην ψυχή θεραπεία και κάθαρση ανακατεμένη με ευχαρίστηση και γι' αυτό, λέει ο Αριστοτέλης, τέτοιου είδους μουσική είναι κατάλληλη για το θέατρο.

ΟΡΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΙ

Πολύ σημαντικός ήταν επίσης ο ρόλος της μουσικής για την ψυχική κάθαρση στους Ορφικούς και τους Πυθαγορείους. Η μουσική αποτελεί τεχνική που σε συνδυασμό με ορισμένους πολύ αυστηρούς κανόνες διαβίωσης, βοηθάει στην κάθαρση της ψυχής. Δύο από τα κυριότερα εξαγνιστικά άσματα που χρησιμοποιούσαν Ορφικοί και Πυθαγόρειοι ως θεραπευτικό και καθαρτήριο μέσο ήταν οι επωδές και οι παιάνες. Χρήση παιάνων με θεραπευτική δύναμη μαρτυρείται ήδη στα ομηρικά έπη.

Οι Πυθαγόρειοι ακολουθούσαν καθημερινό πρόγραμμα μουσικοθεραπείας: η μουσική πριν από την κατάκλιση τους βοηθούσε να απαλλαγούν από τις ταραχές και τους θορύβους της ημέρας και να έχουν ύπνο ελαφρύ με καλά όνειρα. Επίσης, κατά την έγερση εκτελούσαν ειδικά άσματα και κομμάτια για λύρα, και έτσι απαλλάσσονταν από τη νυχτερινή νωχέλεια και ετοιμάζονταν για τις απαιτήσεις της ημέρας. Αναφέρεται επίσης ότι η αποτελεσματικότητα των πυθαγορείων μουσικοθεραπειών οφειλόταν στη σωστή επιλογή και το σωστό συνδυασμό τρόπων και ρυθμών, το ήθος των οποίων είχαν επισταμένα μελετήσει.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΨΥΧΙΣΜΟΥ

Η μουσική αγγίζει τον άνθρωπο σε ένα προλεκτικό αρχαϊκό επίπεδο της προσωπικότητας, ξεπερνώντας τις αντιστάσεις της διανόησης και της λογικής σκέψης.

Η μουσική αποτελεί ένα πολύ ευαίσθητο και αποτελεσματικό μέσο για την προσέγγιση του ανθρώπινου ψυχισμού. Κατά συνέπεια, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για όλους όσους ασχολούνται με τη διερεύνηση, την εκπαίδευση και τη θεραπεία της συγκινησιακής και συναισθηματικής ζωής του ανθρώπου, αφού συμβάλλει τόσο στον τομέα της ανάλυσης όσο και στον τομέα της ανασυγκρότησης του ψυχισμού, που είναι οι δύο βασικές διαδικασίες πάνω στις οποίες πορεύεται κάθε προσπάθεια αυτογνωσίας, εκπαίδευσης, θεραπείας ή επηρεασμού.

Αφ' ενός, η μουσική μπορεί να παίξει τον ρόλο ενός πολύ αποτελεσματικού διεγερτικού για τη διερεύνηση των συγκινησιακών και συναισθηματικών αντιδράσεων του ατόμου, των συνειδητών και υποσυνείδητων προβληματισμών του. Διευκολύνει την προσέγγιση στο υποσυνείδητο και την ενεργοποίηση μπλοκαρισμένων ψυχοπαθολογικών καταστάσεων, που βρίσκουν διέξοδο μέσα από φαινόμενα κάθαρσης. Αφ' ετέρου, παίξει τον ρόλο ενός πολύ αποτελεσματικού διεγερτικού για την αφύπνιση και ενεργοποίηση των δημιουργικών δυνάμεων που υπάρχουν σε κάθε άνθρωπο και που μπορούν να ευνοήσουν προσπάθειες αναδιοργάνωσης: να ξυπνήσει το δημιουργικό δυναμικό, να δονηθεί η θετική ενέργεια, τα επικοινωνιακά στοιχεία της προσωπικότητας, τα συναισθήματα, η φαντασία, η δημιουργική εξυπνάδα του ανθρώπου.

Η μεθοδολογία της μουσικοθεραπείας αποτελείται από δύο βασικούς τύπους τεχνικών, δίχως σαφείς διαχωριστικές γραμμές μεταξύ τους. Ο πρώτος αφορά τη διάγνωση και ο δεύτερος τη θεραπεία ή την εκπαίδευση. Ο εμπυχωτής καλείται να αναπτύξει όλες του τις ικανότητες ευαισθησίας, εξυπνάδας, γνώσης, φαντασίας και κυρίως να εμπνευσθεί από το άτομο ή τα άτομα με τα οποία καλείται να εργασθεί. Όσο για τους τομείς εφαρμογών της μουσικοθεραπείας δεν υπάρχει κανένας περιορισμός. Είτε πρόκειται για τομείς πρόληψης είτε για τομείς θεραπείας, παιδαγωγικής ή εκπαίδευσης. Εφαρμογές μπορεί να υπάρχουν σε εκπαιδευτικούς χώρους, σε φορείς υγείας, σε χώρους κοινωνικής πρόνοιας, σε κέντρα ευεξίας, σε χώρους επιχειρήσεων (ψυχολογικών και μη) κ.λπ.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ

Το εμβατήριο είναι μια μουσική σύνθεση που εκτελείται είτε από μουσικά όργανα - συνήθως πνευστά - είτε από σάλπιγγες με ή χωρίς συνοδεία τυμπάνων, είτε από στρατιωτικό ή άλλο συντεταγμένο τμήμα που τραγουδά κινούμενο πεζό ή παραμένει στάσιμο. Το εμβατήριο έχει διμερές μέτρο με έντονα τονισμένη τη θέση, έτσι ώστε να υποβοηθά τον ομαδικό βηματισμό και συνδέεται στενά με τη στρατιωτική παράδοση, ωστόσο δεν προορίζεται μόνο για στρατιωτική χρήση, αλλά εμφανίζεται και στην όπερα, τη μουσική τραγωδία και το ορατόριο.

Ενώ για το πολεμικό άσμα στην ελληνική ιστορία θα αναφερθούμε εκτενώς στις παρακάτω παραγράφους, ο δρόμος για τα εμβατήρια της σύγχρονης εποχής ανοίχθηκε από τους Γάλλους, όταν το 1589

ο συνθέτης Αρμπώ άρχισε να συνθέτει μουσική κατάλληλη για το βάδισμα στρατιωτικών τμημάτων. Τον 17^ο αιώνα ο Λουλί συνέθεσε εμβατήρια για την μπάντα του βασιλιά Λουδοβίκου ΙΔ', ενώ ο Κουπερί και ο Μπάχ χρησιμοποίησαν το εμβατήριο στις συνθέσεις τους και ο Μότσαρτ στη χορευτική του μουσική. Κατά τη Γαλλική Επανάσταση και την αυτοκρατορία του Ναπολέοντα Βοναπάρτη γράφτηκαν στη Γαλλία πολλά εμβατήρια, ένα από τα οποία αποτελεί και το σημερινό εθνικό ύμνο της χώρας, η «Μασσαλιώτης», της οποίας όμως η μελωδία γράφτηκε πριν από τη Γαλλική Επανάσταση.

Κατά τους 19^ο και 20^ο αιώνα, το εμβατήριο απέκτησε πολλές όψεις. Έτσι, έχουμε το πένθιμο εμβατήριο του Μπετόβεν στην 3^η συμφωνία του, το γαμήλιο εμβατήριο από τους Μέντελσον και Βάγκνερ και το εθνικό ή φολκλορικό εμβατήριο των Σούμπερτ, Σούμαν, Μπερλιόζ κ.α. Παράδοση εμβατηρίων με ήπιο σχετικά ύφος ανέπτυξαν οι αυστριακοί συνθέτες

Μότσαρτ, Σούμπερτ και Μάλερ, ενώ οι Βρετανοί συνέθεσαν εμβατήρια με θεατρικό περισσότερο παρά στρατιωτικό χαρακτήρα, όπου όμως σε πολλά από αυτά εμφανίζεται και η παραδοσιακή σκοτσέζικη γκάιντα που τους δίδει ένα ύφος αρκετά φολκλορικό. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι κάθε χώρα αποτυπώνει το χαρακτήρα του λαού της στα εμβατήρια και έτσι π.χ. έχουμε γαλλικά εμβατήρια όπου κυριαρχούν τα σαλπίσματα που αποτελούν τον κεντρικό πυρήνα της μελωδίας και τα γερμανικά εμβατήρια όπου κυριαρχούν τα βαρύτερα πνευστά όργανα και ο ρυθμός τους είναι κάπως βραδύτερος από εκείνο των γαλλικών. Τέλος, στον 20^ο αιώνα, αναπτύχθηκε και στις ΗΠΑ μία ειδική σχολή εμβατηρίων χάρη στον αμερικανό συνθέτη John Philip Sousa που έγραψε αρκετές δεκάδες εμβατηρίων, τα οποία παίζονται σε παγκόσμια κλίμακα, με περισσότερο διαδεδομένο τον στρατιωτικό ύμνο των Πεζοναυτών.

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΩΣ ΜΕΣΟΥ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΨΕ

Αρχαιότητα

➔ Στην Αρχαία Ελλάδα το εμβατήριο εκφραζόταν από τον όρο *προς ρυθμόν εμβαίνειν*. Οι Αρχαίοι Έλληνες είχαν καθιερώσει γνωστές πολεμικές ιαχές, συμβάλλοντας αποτελεσματικά στην έξαψη του πολεμικού μένους των μαχητών και την εξύψωση του ηθικού τους. Είχαν δε καθιερώσει πολεμικούς παιάνες, τους οποίους χρησιμοποιούσαν στις μάχες.

➔ Η πολεμική εμπειρία είχε διδάξει τους Λάκωνες να εμπιστεύονται τον αυλό, ως στρατηγό στις μάχες. Η σπαρτιατική φάλαγγα προχωρούσε πάντα αργά και με τάξη εναντίον του αντιπάλου, υπό την μουσική του αυλού που παιάνιζε ειδικά αυλήματα διμερούς μέτρου, κατάλληλα για βάδισμα, γνωστά

ως «Καστόρειον Μέλας». Επίσης, κατά την έφοδο εναντίον του εχθρού, ο ρυθμός του εμβατηρίου γινόταν ταχύτατος, ψάλλονταν από όλους τους πολεμιστές πολεμικοί παιάνες που και πάλι συνοδεύονταν από αυλητές. Οι Κρήτες κατά τις ίδιες περιπτώσεις προσέθεταν στον αυλό και λύρα, ενώ οι Μαντινείς βάδιζαν, χόρευαν και έψαλλαν τον ενόπλιον, δηλαδή το άσμα των ενόπλων.

➔ Στη ναυμαχία της Σαλαμίνας είναι χαρακτηριστικός ο παιάνας που τραγουδούσαν οι Έλληνες: «Ω παιδιάς Ελλήνων, ίτε, ελευθερούτε Πατρίδ' ελευθερούτε δε παιδιάς, γυναίκας, θεών τε πατρώων έδη, θήκας τε προγόνων - νυν υπέρ πάντων ο αγών» (Αισχύλος Πέρσες 402-5) (Μεταφρ.: Εμπρός Ελλήνων εσείς παιδιά, εμπρός να ελευθερώσετε πατρίδα, τέκνα και γυναίκες και των πατρικών σας θεών τα ιερά, προγόνων τάφους. Για όλα αυτά είναι που πολεμάτε αυτή την ώρα.)

➔ Ο Μέγας Αλέξανδρος χρησιμοποίησε τον παιάνα για να εξαλείψει τον πανικό των στρατιωτών της εμπροσθοφυλακής που βιάζονταν να φθάσουν το Δαρείο στον ποταμό Τίγρη. Ο βασιλιάς διέταξε τον σαλπικτή να σημάνει τον παιάνα της αφοβίας και τους άνδρες της πρώτης γραμμής να βάλουν τα όπλα τους μπροστά στα πόδια τους και να πουν και στους άλλους στρατιώτες να κάνουν το ίδιο. Έτσι, λοιπόν, έφυγε ο πανικός και οι στρατιώτες σήκωσαν τα όπλα και συνέχισαν προς τη μάχη.

Τουρκοκρατία και Ελληνική Επανάσταση του 1821

➔ «Όπλο» και μάλιστα ισχυρό των Ελλήνων τόσο πριν, όσο και κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης ήταν και τα δημοτικά τραγούδια που συνέβαλαν στην ενίσχυση της αγωνιστικής διάθεσης των πολεμιστών. Τα τραγούδια αυτά εξυμνούν την ανδρεία, την αγάπη προς την πατρίδα και τη δίψα για την ελευθερία. Τα προπαγανδιστικά μηνύματα διαδίδονταν με το τραγούδι από στόμα σε στόμα παντού, εξυμνώντας τους Κλέφτες και τους Αρματολούς. Μέσα από τα τραγούδια προσωποποιούνται αυτοί ως ήρωες και ταυτίζονται με τα φλάμπουρα

τα ζωηρά για τις γιορτές στον κάμπο και τα μπαϊράκια τα πολεμικά που ανέμιζαν στις βουνοκορφές.

➔ Με την έναρξη του αγώνα το 1821, η δημοτική ποίηση εξυμνεί όλους τους οπλαρχηγούς και τις σπουδαίες νίκες τους. Μεταξύ άλλων η λαϊκή Μούσα έγραψε για την μάχη των Δερβενακίων «Φύσα μαιέτρο δροσερέ κι αέρα του πελάγου
Να πας τα χαιρετίσματα στου Δράμαλη τη Μάνα
Του Δράμαλη οι μπέηδες, του Δράμαλη
τ' ασκέρι
Στα Δερβενάκια κείτονται, κορμιά χωρίς
κεφάλια»

➔ Μαζί με τα δημοτικά τραγούδια, θα πρέπει να υπογραμμισθεί και η μεγάλη σημασία των δημοτικών χορών, αφού τραγούδι και χορός αποτελούν αναπόσπαστα μέρη του ίδιου νομίσματος. Η επιδεξιότητα και η λεβεντιά των κλεφτών και των αρματολών στον τσάμικο, δεν ήταν παρά η αντανάκλαση της δεινότητας τους στο πόλεμο. Κάποτε, στα Ιωάννινα, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, νεαρός αρματολός ακόμα, χόρεψε ένα τσάμικο τόσο λεβέντικά και επιδεικτικά, ώστε ο Μουχτάρ Πασάς παραπονέθηκε στο πατέρα του Αλή, ζητώ-

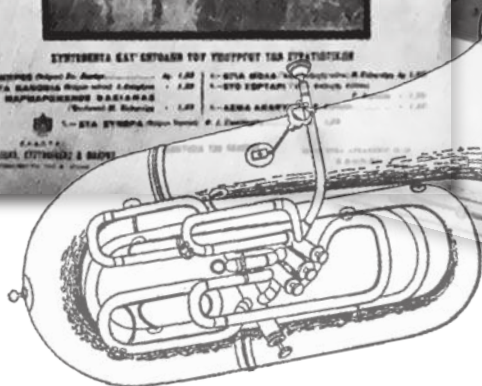
ντας την παραδειγματική τιμωρία του. Με την έναρξη της επανάστασης, ο Οδυσσεάς Ανδρούτσος το 1822 κατέλαβε το Χάνι της Γραβιάς και με λίγα παλληκάρια κατάφερε να σταματήσει τη στρατιά του Ομέρ Βρυώνη. Υπό τον ήχο δημοτικής μουσικής, χορεύοντας τσάμικο κάλεσε τους συμπολεμιστές του να τον ακολουθήσουν στη μάχη και όσοι έσπευσαν ταμπουρώθηκαν στο Χάνι, όπου μετά από σκληρό και άνισο αγώνα, κατάφεραν να σωθούν από το τουρκικό ασκέρι. Η φήμη για την ηρωική άμυνα και σωτηρία των αγωνιστών στο Χάνι της Γραβιάς έγινε τραγούδι και τραγουδήθηκε από τα χείλια των αγωνιστών.

Βαλκανικοί Πόλεμοι

➔ Πριν την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων και κατά τη διάρκεια αυτών, τα επίσημα χείλη προπαγάνδιζαν την «πολεμική τέχνη», από τον πρίγκιπα Νικόλαο μέχρι τον Βενιζέλο. Η σχετική προπαγάνδα που αναπτύχθηκε συνοψίζεται στη φράση: «Μνημεία, ηρώα, μαυσωλεία, ανδριάντες, εικόνες, ακολουθούν τους ηρωισμούς και τις θυσίες. Οι καλλιτέχνες έρχονται μετά τους πολεμιστές και τους ήρωες». Η πολεμική τέχνη ήταν το σύνολο των έργων που χρηματοδοτήθηκαν την εποχή εκείνη με σκοπό την προβολή των πολεμικών γεγονότων και των πρωταγωνιστών τους. Σκοπός της ήταν να διατηρήσει την εθνική μνήμη, να διδάξει, να φρονηματίσει, να παραδειγματίσει, να εκφράσει την εθνική ευγνωμοσύνη προς τους ήρωες, να υπογραμμίσει τα πολεμικά γεγονότα.

➔ Στα πλαίσια της εφαρμογής της παραπάνω πολιτικής, ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ως Υπουργός Στρατιωτικών, είχε την πρωτοβουλία να εισάγει το άσμα στο στρατό. Την 1^η Νοεμβρίου 1913 υπέγρα-

ψε τη σχετική προκήρυξη του διαγωνισμού για τη σύνθεση πέντε ποιημάτων. Τα προκριθέντα ποιήματα μελοποιήθηκαν σχεδόν αμέσως από τους μουσουργούς Σπυρίδωνα Σαμαρά, Μανώλη Καλομοίρη, Διονύσιο Λαυράγκα, Θεόφραστο Σακελλαρίδη και Γιώργο και Ναπολέοντα Λαμπελέτ. Ο Τύπος υποδέχθηκε ευνοϊκά την απόφαση για την εισαγωγή του πολεμικού άσματος και του στρατιωτικού διηγήματος στο στρατό. Ήταν η περίοδος όπου φανερώνεται η δημιουργική πνοή του Ελευθέριου Βενιζέλου και η πνευματική ανάταση του ελληνικού λαού.

➔ Ο Κωστής Παλαμάς που με τα λυρικά του έργα διατρέχει την ελληνική ιστορία με κύριο στόχο την εμπύχωση, την

υπερηφάνεια και την ανάταση του Ελληνισμού, έγραψε και ποιήματα εμπνευσμένα από τους Βαλκανικούς Πολέμους. Τον Σεπτέμβριο του 1912, γράφει το γνωστό εμβατήριο «Εμπρός», το οποίο στη συνέχεια μελοποιήθηκε από τον Καλομοίρη :

«Εμπρός ολόρθοι ατρόμαχοι,
Μαυρίλα Αστροπελέκι
Μα το σπαθί γοργάστραψε,
Και να! Η βροντή τουφεκι!
Στην Πίνδο από τον Ταΰγετο,
Και στα μπαλκάνια, ως πέρα,
Μια φλόγα, μια η φοβέρα,
Κ' ένας ο νους. Εμπρός!»

➔ Τέλος, το μουσικό Θέατρο είχε ρόλο ανάλογο με εκείνο που έχουν σήμερα το ραδιόφωνο και η τηλεόραση. Συνδυάζοντας τη μουσική, τα τραγούδια και το χορό, προπαγάνδιζαν με τον καλύτερο

τρόπο τα γεγονότα της εποχής. Δεν είναι τυχαίο ότι ο βασιλιάς χρηματοδότησε θιάσους οπερέτας που ανέβαζαν έργα προπαγανδιστικά με σημαίες, δικέφαλους αετούς, πολεμικά τραγούδια με θριαμβολογίες και στερεότυπα αστεία για τη δειλία και την ανικανότητα των Τούρκων.

Μικρασιατική Εκστρατεία

➔ Κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία πληθώρα εμβλημάτων και θυριών συνέβαλε στην εξύψωση του ηθικού των Ελλήνων στρατιωτών. Το τραγούδι «Στην Αγία Σοφία τα Ευζωνάκια...» το τραγουδούσε όλη η Ελλάδα με πατριωτική έπαρση.

➔ Οι νεαροί Έλληνες στρατιώτες όταν αποβιβάστηκαν στο λιμάνι της Σμύρνης, τον Σεπτέμβριο του 1919, υλοποιώντας το εθνικό όραμα της Μεγάλης Ιδέας, τραγουδούσαν στους δρόμους της πόλης:

Τώρα που η φουστανέλα
Έφθασε στη Σμύρνη
θα εξαφανισθεί το φέσι.

➔ Εκτός όμως από τα εμβλήματα, η δημοτική μας μουσική συνέβαλλε και αυτή στον αγώνα του Έθνους. Ένα από τα τραγούδια της εποχής ήταν και το παρακάτω:

Είμαστε λίγοι, λιγιστοί
Καλοί και διαλεγμένοι.
Είμαστε τα παιδιά του '20
Του '22 οι ανδρωμένοι.
Βοήθα μας Άη-Γιώργη
και εσύ Πατρο-Κοσμά
να πάρουμε τη Πόλη
και την Αγία Σοφία.

ΤΑ ΕΥΖΩΝΑΚΙΑ

Στην Αγία Σοφία αγνάντια
Βλέπω τα Ευζωνάκια
Τα Ευζωνάκια τα καημένα,
Μες στους ήλιους μαυρισμένα
Κλέφτικο χορό χορεύουν
Και τα αντίπερα αγναντεύουν

Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Το Έπος του '40

Όταν ξέσπασε η θύελλα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου για την Ελλάδα με την ιταλική εισβολή στις 28 Οκτωβρίου 1940, το ελληνικό Έθνος βρέθηκε με μεγάλα ψυχικά αποθέματα. Άντλησε κατευθείαν από την ψυχή, το μεγάλο μύθο της ζωής του, το τραγούδι για την Ελευθερία.

Οι Έλληνες με κατάλληλη διεξαγωγή των ΨΕ κατόρθωσαν να μετατρέψουν τον πόλεμο σε παλλαϊκό, ενώνοντας όλες τις τάξεις, τις ιδεολογίες, τις γενεές σε μία μάζα, μια σημαία, μια ψυχή. Η επίσημη προπαγάνδα της Ελλάδας που ήλεγχε απόλυτα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, δημιούργησε με αριστουργηματικό τρόπο ένα ακλόνητο ηθικό οικοδόμημα. Το «έπος του '40» διέσχιζε με ασύλληπτη ταχύτητα το φράγμα του θρύλου, έγινε τραγούδι, ποίημα, πεζογράφημα, παραμύθι.

Με τις πρώτες ομοβροντίες των κανονιών, οι έφεδροι του 1940, χωρίς να περιμένουν προθεσμίες και ειδική πρόσκληση, πήραν το δρόμο για τους στρατώνες. Οι έφεδροι αυτοί πήγαιναν στο μέτωπο για να ανοίξουν ένα νέο κεφάλαιο στην Ελληνική Ιστορία. «Στο καλό και με την νίκη» ήταν η ευχή όλων. Νίκη που εδώ σήμαινε αντίκρισμα με τον θάνατο, λεβέντικο χαιρετισμό στο χάρο από εκείνους που έχουν καρδιά να τον αντικρύσουν τραγουδώντας.

Το τραγούδι που συνόδευε τις ατελείωτες φάλαγγες των επιστράτων προς τα βουνά της Αλβανίας προήλθε από το Φρουραρχείο Αθηνών, όπου ο Γιώργος Οικονομίδης έγραφε πάνω στο σκοπό της «Χωριατοπούλας», το «κορόιδο Μουσολίνι». Από το πρώτο βράδυ του πολέμου τραγουδιόταν από όλο τον

ελληνικό λαό και τους στρατευμένους. Στο παλμό αυτού του τραγουδιού έκανε την παρουσία της η φωνή της Σοφίας Βέμπο που στον πόλεμο αυτό έδωσε όλη της την ψυχή. Η φωνή αυτή με το «Παιδιά της Ελλάδος παιδιά, που σκληρά πολεμάτε...» στάθηκε το εγερτήριο σάλπιγμα εκείνου του πολέμου. Όλη η Ελλάδα τραγουδούσε μαζί της. Με τα πολεμικά της τραγούδια, η Βέμπο προκάλεσε εθνικό παραλήρημα και έγινε το «φιλί της μάνας» για τον πολεμιστή των χιονισμένων βουνών της Πίνδου. Αγκάλιαζε σύνορα και μετόπισθεν. Ακόμη και σήμερα, τα τραγούδια της Βέμπο θυμίζουν αξέχαστες και ανεπανάληπτες στιγμές της λαμπρής εποποιίας του 1940 που συνειρμικά προκαλούν ρίγη συγκίνησης και εθνικής έπαρσης. Η συνεισφορά και η συμβολή των τραγουδιών εκείνων τόσο στην εμπύχωση των μαχόμενων Ελλήνων στρατιωτών όσο και στην ενθάρρυνση του πληθυσμού στα μετόπισθεν ήταν τεράστια και αποτέλεσε ένα μόνο μικρό κομμάτι του όλου ψηφιδωτού των ψυχολογικών μέσων που χρησιμοποιήθηκαν την εποχή εκείνη για τον ψυχολογικό επηρεασμό όλων των Ελλήνων αλλά και των εχθρών του Έθνους.

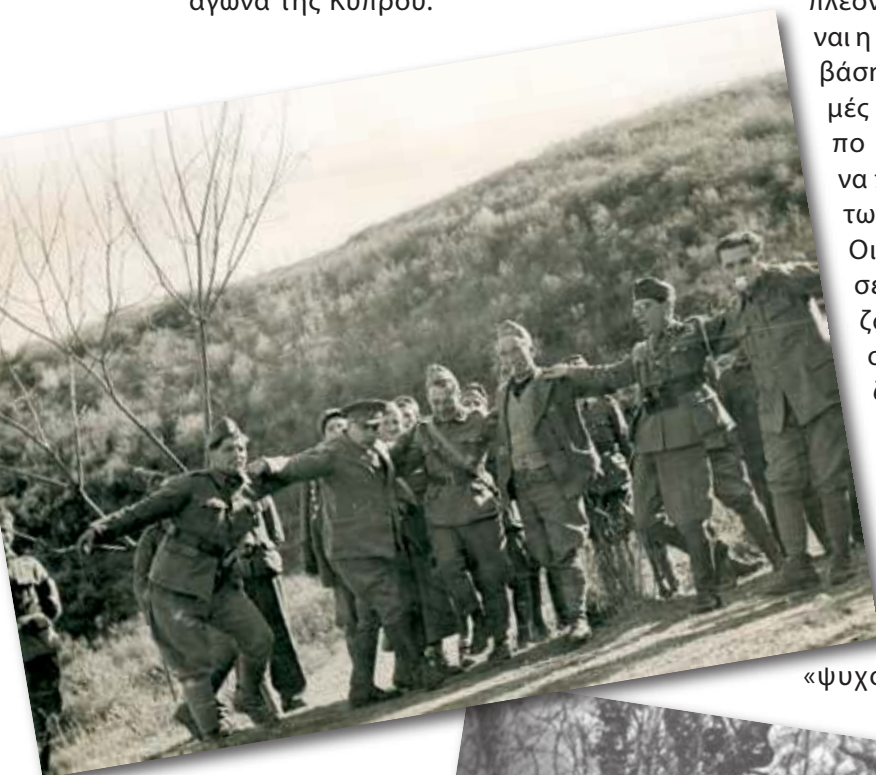
Κυπριακός Αγώνας 1955-1960

Ο Κυπριακός ελληνισμός, στον αγώνα του για την ανεξαρτησία από τη βρετανική κατοχή, χρησιμοποίησε ευρέως το τραγούδι ως μέσο διεξαγωγής ΨΕ. Πληθώρα τραγουδιών με θέμα τους αγωνιστές της ΕΟΚΑ και το δίκαιο του αγώνα των Ελληνοκυπρίων ακούγονταν σε όλο το νησί. Μερικά από αυτά παρατίθενται παρακάτω «Εμπρός των Κυπρίων παιδιά», «Δόξα στην ΕΟΚΑ»,

«ΖΗΝΔΡΟΣ», «Ήταν 1^η Απρίλη» και πολλά άλλα. Την περίοδο εκείνη, εκτός από τα τραγούδια, συντάχθηκε και ο ύμνος της ΕΟΚΑ, ψυχολογικό φάρμακο του αγώνα της Κύπρου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην αναζήτηση των στοιχείων εκείνων της ανθρώπινης φύσης που καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων, η πλέον επικρατούσα θεωρία είναι η θεωρία των κινήτρων. Με βάση τη θεωρία αυτή, οι ορμές παρακινούν τον άνθρωπο σε δράση προκειμένου να πετύχει την πραγμάτωση των ποικίλων αναγκών του. Οι ορμές ομαδοποιούνται σε Βιολογικές, που σχετίζονται με την επιβίωση, σε Κοινωνικές, που σχετίζονται με τη συμβίωση και την ομαδική ζωή και σε Πνευματικές που σχετίζονται με την υπέρβαση του ανθρώπου. Προσεγγίζοντας τις έννοιες «ψυχολογικός επηρεασμός» και «ψυχολογικές επιχειρήσεις» καταλήγουμε ότι ο

σκοπός του ψυχολογικού επηρεασμού είναι η έντεχνη διέγερση των καταλήλων ενστίκτων και κινήτρων του ανθρώπου με τελικό στόχο την υποκίνηση του για συγκεκριμένη δράση. Οι Ψυχολογικές Επιχειρήσεις (ΨΕ) στην προσπάθεια εκπλήρωσης της αποστολής τους, χρησιμοποιούν διάφορες και πολλαπλές κατηγορίες μέσων ΨΕ, μια από τις οποίες είναι η μουσική και τα άσματα που αν και είναι κατεξοχήν μέσα ψυχαγωγίας, δύνανται να αποτελέσουν μέσο υποκίνησης συναισθημάτων και ψυχολογικού επηρεασμού.

Ερευνώντας τα αρχαία κείμενα, το θέμα της ψυχοσωματικής επίδρασης της μουσικής αναφέρεται συχνά ως «η της μουσικής δύναμις». Κατά τις Πλατωνικές αντιλήψεις, η μουσική μπορεί να έχει διττή αξία αφενός ενεργώντας στο ήθος των ανθρώπων, χαλιναγωγώντας πάθη και επιθυμίες, και αφετέρου ως θεραπευτική αξία στις ψυχικές διαταραχές του ατόμου. Η μουσική και ο χορός μέσα από κατάλληλες διαδικασίες μπορούν να οδηγήσουν στην κάθαρση με τη χρησιμοποίηση συγκεκριμένων μουσικών οργάνων, όπως του αυλού. Κατά τους Ορφικούς και Πυθαγορείους, οι παιάνες έχουν την ιδιότητα ως εξαγνιστικό άσμα να θεραπεύουν και να οδηγούν στην κάθαρση.

Η μουσική αγγίζει τον άνθρωπο, ξεπερνώντας τις αντιστάσεις της διάνοησης και της λογικής σκέψης, προκαλώντας σε πρώτη φάση μια μυϊκή υποτονία και στην συνέχεια ένα αίσθημα ευφορίας. Η επίδραση βέβαια της μουσικής σε κάθε άνθρωπο είναι διαφορετική και εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, την ιδιοσυγκρασία, τη μόρφωση, το περιβάλλον και, τέλος, από

την ψυχική του διάθεση τη συγκεκριμένη στιγμή της ακρόασης. Σύμφωνα με τους μουσικοθεραπευτές, η μουσική αποτελεί ένα πολύ ευαίσθητο και αποτελεσματικό μέσο για την προσέγγιση του ανθρώπινου ψυχισμού, ξυπνώντας το δημιουργικό δυναμικό του ανθρώπου. Τα επιστημονικά αυτά δεδομένα αποτελούν αντικείμενα εφαρμογής σε πολλά πεδία, ένα από τα

οποία είναι και αυτό των ψυχολογικών επιχειρήσεων.

Το πολεμικό άσμα ή εμβατήριο, είναι μια μουσική σύνθεση που εκτελείται από μουσικά όργανα, είτε από σάλπιγγες, με ή χωρίς συνοδεία τυμπάνων, είτε από στρατιωτικό ή άλλο συντεταγμένο τμήμα, κινούμενο ή στατικό. Το πολεμικό άσμα συνόδευσε τους αγώνες του Έθνους σε όλες τις στιγμές της ιστορίας του. Ξεκινώντας από τους αυλούς της αρχαίας Σπάρτης και τους πολεμικούς παιάνες του Μεγάλου Αλεξάνδρου, συνεχίζουμε στα δημοτικά τραγούδια της Επανάστασης του 1821 και στον περήφανο τσάμικο χορό.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος κατά την διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων εισήγαγε το άσμα στο στρατό με επίσημο διαγωνισμό. Η παράδοση συνεχίστηκε κατά την Μικρασιατική Εκστρατεία και κορυφώθηκε στον Β΄ΠΠ με τα θρυλικά τραγούδια

της Βέμπο και τα πολεμικά εμβατήρια της εποχής. Τέλος, ανάλογα πολεμικά άσματα μελοποιήθηκαν και ακούστηκαν κατά την διάρκεια του αγώνα της Κύπρου για απελευθέρωση το 1955 - 1960 από τους Άγγλους. Συνοψίζοντας

την ιστορική αυτή διαδρομή, αξίζει να σταθούμε ευλαβικά στο υπέρτατο πολεμικό άσμα όλων των Ελλήνων, που δεν είναι άλλο από τον Εθνικό μας Ύμνο. Σε όλες τις στιγμές του Έθνους, το πολεμικό άσμα εμφύχωσε τον Έλληνα μαχητή και αγωνιστή, συμπαραστάθηκε στον άμαχο πληθυσμό και δημιούργησε φοβικά σύνδρομα στους εκάστοτε αντιπάλους. Η αδιάλειπτη χρησιμοποίηση του ως μέσου διεξαγωγής ΨΕ αποτελεί την καλύτερη απόδειξη ότι το μέσο αυτό θα συνεχίσει να αποτελεί μέρος του συνόλου που καλείται «Ψυχολογικές Επιχειρήσεις».

Η νέα μορφή πολέμου επιβάλλει την χρησιμοποίηση όλων των διαθέσιμων μέσων για την επίτευξη του τελικού αντικειμενικού σκοπού που δεν είναι άλλος από την επιβολή της θελήσεως μας στον αντίπαλο.

Η μουσική και τα στρατιωτικά άσματα μπορούν να αποτελέσουν έξοχο μέσο διεξαγωγής ΨΕ για τους παρακάτω λόγους:

➔ Το άσμα σε όλους τους λαούς και τις περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας είναι ο αχώριστος σύντροφος της ζωής του ανθρώπου.

➔ Η μουσική είναι παγκόσμια γλώσσα με την οποία ο άνθρωπος φανερώνει τον εσωτερικό του κόσμο και ζητά να παραστήσει και να μεταδώσει τις ψυχικές του διαθέσεις, τα αισθήματα, τα ιδανικά και τους πόθους του.

➔ Η χρησιμοποίηση κατάλληλων μουσικών θεμάτων μπορεί να επηρεάσει άμεσα ή έμμεσα, να πείσει και να υποστηρίξει την αποστολή των ΨΕ.

➔ Δεν υπάρχει στη ζωή του ανθρώπου γεγονός που τελείται χωρίς μουσική. Αυτό καταδεικνύει τον τεράστιο ρόλο που διαδραματίζει στη ζωή των ανθρώπων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ - ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΣ

- ☞ CARL VON CLAUSEWITZ, *Περί Πολέμου*, Εκδ. ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 1991.
- ☞ ΠΛΑΤΩΝΑΣ, *Νόμοι Α*,
- ☞ ΠΙΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, *Επικοινωνώ, άρα Υπάρχω*, Αθήνα 1999.
- ☞ ΦΡΑΓΚΟΜΙΧΑΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ, *Στρατηγική Επικοινωνίας*, Εκδ. ΓΡΗΓΟΡΗΣ, Αθήνα 2003.
- ☞ ΜΕΓΑΛΗ ΝΑΥΤΙΚΗ - ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ - ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ.
- ☞ GUSTAVE LE BON, *Η Ψυχολογία των Μαζών*, Εκδ. ΖΗΤΡΟΣ, Θεσσαλονίκη 1996.
- ☞ Joint Publication 3 - 53, *Doctrine for Joint Psychological Operations*, 5 September 2003.
- ☞ Διακλαδικό Δόγμα Ψυχολογικών Επιχειρήσεων ΔΕ 3.3, ΓΕΕΘΑ/ΔΙΔΟ, Αθήνα Δεκ. 2003.
- ☞ ΕΕ 125-1, *Ψυχολογικές Επιχειρήσεις*, ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, Αθήνα Νοε. 1996.

ΑΡΘΡΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

- ☞ ΤΑΞΙΑΡΧΟΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, *Ο Ψυχολογικός Επηρεασμός στους Αρχαίους Έλληνες*, ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ Μάιος-Ιούνιος 2006.
- ☞ ΤΑΞΙΑΡΧΟΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, *Ψυχολογικές Επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και στην Επανάσταση του 1821*, ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ, Μάρτιος-Απρίλιος 2007.
- ☞ ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, *Οι ψυχολογικές επιχειρήσεις στους Βαλκανικούς Πολέμους*, ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2007.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- ☞ www.kathimerini.gr/ Η της μουσικής Δύναμις/Ζώση Παπαδοπούλου/
- ☞ www.kathimerini.gr/ Μουσική και Ψυχολογία/Λιάνα Πολυχρονιάδου - Πρίνου
- ☞ www.Το ΒΗΜΑonline.gr/ Ο καιρός της Μισαλλοδοξίας/Γιάννης Μιχαήλ/
- ☞ www.arcadians.gr/ Μουσική Ελλάδα - Μουσική Αρκαδία/Μ.Παπαδοπούλου

**ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΛΗΨΕΩΣ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ
ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΟΣ**

**MDMP
(MILITARY DECISION MAKING PROCESS)**

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ανχης ε.α. Βασίλειος Χαλβατζής

Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα και αστάθεια, ενώ είναι πολύπλοκες. Οι Διοικητές αντιμετωπίζουν σκεπτόμενους και προσαρμοστικούς εχθρούς. Ποτέ δεν μπορούν να προβλέψουν με βεβαιότητα πώς θα δράσει και θα αντιδράσει ο εχθρός ή πώς θα εξελιχθούν τα γεγονότα. Ακόμη και ενέργειες των φίλιων δυνάμεων είναι δύσκολο να προβλεφθούν, λόγω των ανθρώπινων λαθών και του στρέψ του προσωπικού των επιτελείων.

Η ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΧΕΔΙΑΣΕΩΣ

Οι ηγέτες που κατανοούν τη δυναμική των σχέσεων την οποία επιβάλλει ο χρόνος και την αβεβαιότητα στις εχθρικές αλλά και φίλιες δυνάμεις είναι σε θέση να εκπονήσουν αποτελεσματικά σχέδια. Δεδομένης της φύσης των επιχειρήσεων, το αντικείμενο της σχεδίασης δεν είναι η μείωση της αβεβαιότητας αλλά η ανάπτυξη ενός πλαισίου εργασίας.

Οι σύγχρονες διαδικασίες σχεδίασεως των στρατιωτικών επιτελείων εντοπίζονται στο παρελθόν στο σχηματισμό του Πρωσικού Γενικού Επιτελείου υπό τον Χέλμουτ φον Μόλτκε, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Και ενώ οι επιχειρήσεις γίνονται περισσότερο πολύπλοκες, οι Οδηγίες Επιχειρησιακής Σχεδίασεως των επιχειρήσεων και οι διαδικασίες λήψεως αποφάσεων αποτελούν βοηθήματα των Διοικητών για την λήψη σωστότερων και γρηγορότερων αποφάσεων από τους αντιπάλους.

Στις Οδηγίες Επιχειρησιακής Σχεδίασεως του ΓΕΣ περιγράφεται ένα εύκαμπτο σύστημα επιχειρησιακής σχεδίασεως, το οποίο ανταποκρίνεται στο μεταβλητό περιβάλλον ασφαλείας της μεταψυχροπολεμικής εποχής, την αντιμετώπιση του αριθμού και της πολυπρόσωπης φύσης των συγχρόνων απειλών και των υποχρεώσεων του ΣΞ στο εξωτερικό. Ακόμη σκιαγραφείται η λογική αλληλουχία μιας γνωστικής σειράς ενεργειών και απαραίτητων διαδικασιών που εκτελείται από τους Διοικητές και τα επιτελεία τους με σκοπό την ανάλυση μιας κατάστασης, την πλήρη κατανόηση των απαιτήσεων της αποστολής, τον καθορισμό της προσφορότερης μεθόδου εκτέλεσης των υποχρεώσεων και του επιθυμητού πέρατος της επιχείρησης ή ενέργειας. Επίσης περιλαμβάνεται ο καθορισμός των δυνάμεων και των δυνατοτήτων που απαιτούνται

για να εκτελεστεί η επιχείρηση καθώς επίσης και η χρησιμοποίησή τους.

Η Διαδικασία Λήψης Στρατιωτικής Αποφάσεως (Δ.Λ.Σ.Α.) δεν είναι τίποτε άλλο από τη διαδικασία σχεδίασεως που περιγράφεται στις ανωτέρω οδηγίες αλλά και στους αντίστοιχους στρατιωτικούς κανονισμούς και εγχειρίδια εκστρατείας¹, διαδικασία η οποία έρχεται να βελτιώσει την ήδη υφιστάμενη, ώστε αυτή να δύναται να ανταποκριθεί στο μεταβλητό περιβάλλον ασφαλείας της μεταψυχροπολεμικής εποχής, στην αντιμετώπιση του αριθμού και της πολυπρόσωπης φύσης των συγχρόνων απειλών αλλά και στις υποχρεώσεις του ΣΞ στο εξωτερικό.

Η συγκεκριμένη διαδικασία εφαρμόζεται σε όλες τις δραστηριότητες επιχειρησιακής σχεδίασης (στρατηγικό, επιχειρησιακό αλλά και τακτικό επίπεδο²), καθώς επίσης και σε όλες τις δραστηριότητες που αφορούν στη συμμετοχή Μονάδων - Τμημάτων του ΣΞ σε επιχειρήσεις στο εξωτερικό στα πλαίσια των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας μας. Συνάδει πλήρως δε με τις διαδικασίες που έχουν υιοθετηθεί και εφαρμόζονται στο NATO και την ΕΕ.

Στις παρακάτω σελίδες περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο ο Διοικητής Μονάδος και το ορισμένο επιτελείο του (τακτικό επίπεδο) θα οδηγηθεί στην λήψη της σωστότερης απόφασης. Σύμφωνα με αυτό το τρόπο οργανώνει τα στάδια σχεδίασεως, εξασφαλίζει την κατανόηση της αποστολής από όλους, δίδει τη δυνατότητα της από κοινού σχεδιάσεως (Διοικητή - επιτελείου - υφισταμένων), οδηγείται στην ανάπτυξη και την πλήρη ανάλυση των Τ.Ε (εκτίμηση 1ου Σταδίου³). Τελικό αποτέλεσμα είναι η έγκριση του καλύτερου Τ.Ε. και η έκδοση της ολοκληρωμένης διαταγής επιχειρήσεων.

¹ ΕΕ 7-10, ΕΕ 7-12, ΣΚ 31-1, ΣΚ 30-1.

² ΣΚ 31-1 Μέρος 1^ο, Κεφάλαιο Ε, σελίδα 32.

³ Με βάση τις νέες Οδηγίες Επιχειρησιακής Σχεδίασης έχει καταργηθεί η εκτίμηση 2^ο σταδίου.

Με αυτό το τρόπο ο Διοικητής και το επιτελείο του αναπτύσσουν δεξιότητες, όπως η λεπτομερής εξέταση, η διαύγεια, η σωστή κρίση, η λογική και οι επαγγελματικές γνώσεις, προκειμένου να οδηγηθούν στην σωστότερη απόφαση.

Η διαδικασία είναι δυνατόν να γίνει τόσο αναλυτική όσο ο χρόνος, οι πηγές, η εμπειρία και η τακτική κατάσταση το επιτρέπουν. Βασίζεται στην ήδη υπάρχουσα διαδικασία εκτιμήσεως καταστάσεως, πλην όμως αποτελεί εξέλιξη αυτής. Συστηματοποιεί, απλοποιεί και οργανώνει περισσότερο την ήδη υπάρχουσα. Είναι κατάλληλη για επιτελεία με ανάλογο προσωπικό⁴ και παρέχει μια λογική ακολουθία αποφάσεων και διαδράσεων μεταξύ του Διοικητού και του επιτελείου για την ανάπτυξη των εκτιμήσεων, των σχεδίων αλλά και των διαταγών.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΧΕΔΙΑΣΕΩΣ

Η συγκεκριμένη διαδικασία περιλαμβάνει 7 στάδια και 38 ενέργειες, οι οποίες εκτελούνται από το σχεδιάζον επιτελείο. Οι συγκεκριμένες ενέργειες εκτελούνται γραμμικά, δηλαδή τα αποτελέσματα μετά την ανάλυση κάθε σταδίου λαμβάνονται σαν δεδομένα για τα επόμενα στάδια. Λάθη τα οποία γίνονται στα πρώιμα στάδια επηρεάζουν τα επόμενα. Τα 7 στάδια της διαδικασίας είναι τα ακόλουθα: Λήψη αποστολής, διερεύνηση αποστολής, ανάπτυξη των τρόπων ενεργείας (Τ.Ε.), ανάλυση των Τ.Ε., σύγκριση των Τ.Ε., έγκριση του Τ.Ε. και η έκδοση διαταγών. Σχηματική παράσταση σελ 21.

Λήψη Αποστολής

Με τη λήψη της αποστολής αρχίζει η Δ.Λ.Σ.Α. Η νέα αποστολή μπορεί να προέρχεται από τον προϊστάμενο σχηματισμό ή από τη Διοίκηση και το επιτελείο. Οι ενέργειες κατά τη λήψη της αποστολής είναι η ενεργοποίηση του επιτελείου, η συγκέντρωση των απαιτούμενων χαρτών- υλικών - αναγκαιουσών πληροφοριών, η οργάνωση της αίθουσας επιχειρήσεων, η επικαιροποίηση των εκτιμήσεων των επιτελών της τακτικής καταστάσεως και η ανάπτυξη της αρχικής εκτίμησης. Σπουδαιότερος παράγοντας της αρχικής εκτίμησης είναι ο καθορισμός του επιχειρησιακού χρονοδιαγράμματος⁵.

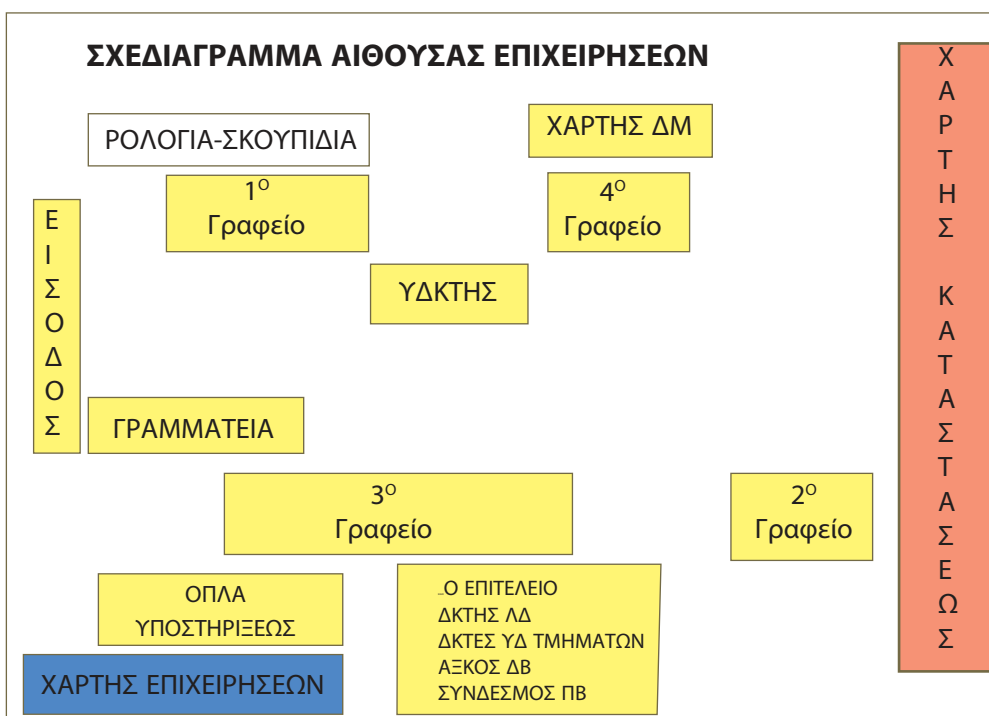
Οι Διοικητές ακολουθούν τον κανόνα 1/4 - 3/4 για την κατανομή του διαθέσιμου χρόνου, τη σχεδίαση και την προετοιμασία των υφισταμένων. Χρησιμοποιούν το 1/4 του χρόνου προς όφελός τους και κατανέμουν τα εναπομείναντα 3/4 στους υφιστάμενους.⁶

⁴ Σε μικρότερα κλιμάκια όπου δεν υφίσταται επιτελείο και ο Διοικητής καλείται να εργαστεί μόνος για την επίλυση τακτικού προβλήματος, χρησιμοποιείται η Διαδικασία Δκτών Μικρών Κλιμακίων. Με αυτό τον τρόπο παρέχεται η δυνατότητα στους Δκτές μικρών κλιμακίων ένα πλαίσιο εργασίας για σχεδίαση και προετοιμασία για επιχειρήσεις. Οι Διοικητές Λόχου και Δρίας χρησιμοποιούν την ανωτέρω διαδικασία για την ανάπτυξη σχεδίων και διαταγών. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μικρό επιτελείο αποτελούμενο από τον Αρχιλοχία του Λόχου, το Δρίτη της Δρίας Υποστηρίξεως, το Δρίτη της Δρίας Διαβίβασεων για την υλοποίηση της διαδικασίας, η οποία ξεκινά με τη λήψη προειδοποιητικής διαταγής ή αρχίζει μέχρι την ολοκλήρωση της Δ.Λ.Σ.Α. από το προϊστάμενο σχηματισμό και την έκδοση της Διαταγής Επιχειρήσεων (ΔΕ).

⁵ Ο Αξκός Επιχειρήσεων της Μονάδος καθορίζει πόσο χρόνο έχει στη διάθεσή του το επιτελείο να αφιερώσει σε κάθε στάδιο της διαδικασίας σχεδίασης. Το χρονοδιάγραμμα καταδεικνύει ποιες συγκεκριμένες ενέργειες, συγκεντρώσεις, ενημερώσεις πρέπει να γίνουν και πότε. Χρησιμοποιείται σαν σημείο αναφοράς για το Διοικητή και το επιτελείο κατά τη διαδικασία σχεδιάσεως. Η κατανομή του διατιθέμενου χρόνου είναι η ακόλουθη: • Ανάλυση αποστολής 30% • Ανάπτυξη των Τ.Ε. 20% • Ανάλυση, Σύγκριση των Τ.Ε. και απόφαση 30% • Έκδοση διαταγών 20%

⁶ Τα σύγχρονα συστήματα πληροφοριών και οι τεχνικές της παράλληλης σχεδίασης δίνουν τη δυνατότητα στους Διοικητές να επιτυγχάνουν τον κανόνα 1/5 - 4/5.

ΗΠΑ: MDMP		ΝΑΤΟ: OPP		Ε.Β: Estimate	
7 βήματα		5 βήματα		4 βήματα	
1. Λήψη αποστολής		1. Έναρξη αναλύσεως			
2. Ανάλυση αποστολής		2. Προσανατολισμός		1. Ανάλυση αποστολής	
3. Ανάπτυξη Τ.Ε.		3. Ανάπτυξη Δόγματος		2. Αξιολόγηση παραγόντων	
4. Ανάλυση Τ.Ε.				3. Ανάλυση Τ.Ε.	
5. Σύγκριση Τ.Ε.					
6. Έγκριση Τ.Ε.				4. Απόφαση	
7. Σύνταξη Διαταγών		4. Ανάπτυξη Σχεδίου			
5. Επαναθεώρηση σχεδίου					

Τα αποτελέσματα αυτού του σταδίου είναι η έκδοση αρχικών κατευθύνσεων και η έκδοση προειδοποιητικής διαταγής προς τις υφιστάμενες μονάδες. Οι αρχικές κατευθύνσεις του Διοικητού εστιάζονται στο χρονοδιάγραμμα που θα ακολουθηθεί, στην απόφασή του και τον τρόπο με τον οποίο το επιτελείο του θα εκτελέσει πλήρη ή συνοπτική διαδικασία σχεδίασεως. Η πρώτη προειδοποιητική διαταγή εκδίδεται με σκοπό να ενεργοποιήσει τις υφιστάμενες μονάδες και να ξεκινήσει τη διαδικασία της παράλληλης σχεδίασης, πίνακας 1 του παρόντος. Οι υφιστάμενες Διοικήσεις ενημερώνονται για τον τύπο της επιχειρήσεως που πρέπει να σχεδιάσουν και να εκτελέσουν όπως επίσης και για τυχόν αρχικές μετακινήσεις που πρόκειται να προκύψουν.

Διερεύνηση Αποστολής

Στο 2^ο στάδιο της διαδικασίας υλοποιείται η διερεύνηση της αποστολής, η οποία αποτελείται από 17 ενέργειες, όχι υποχρεωτικά διαδοχικές. Σκοπός της διερεύνησης της αποστολής είναι να κατανοηθεί πλήρως η δημιουργηθείσα κατάσταση. Το κλειδί δε για την επιτυχημένη διερεύνηση της αποστολής είναι η αναγνώριση όλων των σχετικών πληροφοριών, οι οποίες απαιτούνται για την εκτίμηση της καταστάσεως. Σε αυτό το στάδιο χρησιμοποιούνται σαν δεδομένα οι αρχικές κατευθύνσεις του Διοικητού, οι επικαιροποιημένες εκτιμήσεις των επιτελών, οι διαταγές των προϊσταμένων και η υφιστάμενη κατάσταση. Αν ο χρόνος είναι περιορισμένος, ο Διοικητής διεξάγει συνοπτική ανάλυση της αποστολής μαζί με το επιτελείο του, χρησιμοποιώντας τη διαίσθησή του και την εμπειρία του. Αν κριθεί απαραίτητο δύναται να υλοποιηθεί ολοκληρωμένη η διαδικασία νοερώς, αντί να υλοποιηθούν όλες της οι ενέργειες. Κατά τη διερεύνηση της αποστολής, αρχικά, το επιτελείο προβαίνει στην ανάλυση της αποστολής του προϊσταμένου σχηματισμού με σκοπό την κατανόηση της πρόθεσης του προϊσταμένου Διοικητή, της αποστολής του και πως η αποστολή μας υποστηρίζει το σκοπό και την αποστολή του προϊσταμένου. Στη συνέχεια ξεκινά η προπαρασκευή των Πληροφοριών της Περιοχής των Επιχειρήσεων (Π3Ε). Αυτή είναι μια συνεχής διαδικασία, σύμφωνα με την οποία εκτιμάται κατά πόσο ο καιρός, ο εχθρός και το έδαφος επηρεάζουν την συγκεκριμένη αποστολή.

Αμέσως εντοπίζονται οι επιβαλλόμενες και οι απορρέουσες υποχρεώσεις που έχουν τεθεί από το προϊστάμενο σχηματισμό. Από αυτές τις υποχρεώσεις αντλούνται και οι βασικές αποστολές για την εκπλήρωση της αποστολής. Στη συνέχεια γίνεται η αναθε-

ώρηση των διατιθέμενων μέσων και η λήψη απόφασης από το επιτελείο σχετικά με τα επιπρόσθετα μέσα που απαιτούνται για την εκπλήρωση των βασικών αποστολών.

Μετά τον καθορισμό των βασικών καθηκόντων στα μέλη του επιτελείου, εντοπίζονται όλοι οι περιορισμοί οι οποίοι έχουν τεθεί από το προϊστάμενο σχηματισμό, ενώ στη συνέχεια αναγνωρίζονται όλα τα γεγονότα (facts)⁷ και οι προϋποθέσεις (assumptions)⁸, σχετικά με την αποστολή, στοιχεία βασικά και απαραίτητα για την συνέχιση της σχεδίασεως. Πρέπει όσο το δυνατόν γρηγορότερα οι προϋποθέσεις να μετατραπούν σε γεγονότα. Στη συνέχεια διεξάγεται η αναγνώριση της εκτίμησης του κινδύνου και η ανάπτυξη ελέγχων των παραγόντων κινδύνου. Μετά τη διεξαγωγή της εκτίμησης του κινδύνου, το επιτελείο εντοπίζει τις πληροφορίες που απαιτούνται για το σχεδιασμό, την προετοιμασία, την εκτέλεση και την αποτίμηση των αποτελεσμάτων της αποστολής. Η ενέργεια αυτή ονομάζεται *Καθορισμός Αποφασιστικών Πληροφοριακών Απαιτήσεων*. Οι αποφασιστικές απαιτήσεις πληροφοριών του Διοικητού προσανατολίζουν το επιτελείο και τις υφιστάμενες διοικήσεις στη συλλογή και διανομή πληροφοριών, στο συντονισμό ορισμένων ενεργειών, στη κατανομή των μέσων. Βοηθούν το επιτελείο στην υποβολή προτάσεων και τη προετοιμασία των ενημερώσεων πληροφοριών που είναι αναγκαίες για την ενημέρωση του Διοικητού και του επιτελείου.

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, θα διαπιστωθούν κενά πληροφοριών που είναι ουσιαστικά για τη συνέχιση της σχεδίασης και τη δυνατότητα λήψης απόφασης από τον Διοικητή, τα οποία δε είναι δυνατόν να αντικατασταθούν από προϋποθέσεις.

Το επιτελείο πρέπει να συγκεντρώσει τις πληροφορίες αυτές υποβάλλοντας «Αιτήσεις Πληροφοριών» στα προϊστάμενα επιτελεία και άλλους φορείς (ΕΥΠ) κ.λ.π. Αποφασιστικές πληροφορίες είναι αυτές οι οποίες θα καθοδηγήσουν την προσπάθεια συγκέντρωσης πληροφοριών και θα πρέπει να προταθούν στο Διοικητή για έγκριση σε κάθε φάση της επιχείρησης. Από την Π3Ε και τις απαιτήσεις πληροφοριών το επιτελείο προετοιμάζει το σχέδιο Πληροφοριών, Επιτήρησης και Αναγνώρισης. Αυτή τη χρονική στιγμή πραγματοποιείται και η επικαιροποίηση του επιχειρησιακού χρονοδιαγράμματος.

Εάν υπάρχει χρόνος, το επιτελείο παρουσιάζει στο Διοικητή τα αποτελέσματα της διερευνήσεως της αποστολής, υπό τον τύπο ενημερώσεως. Είναι μια ολιγόλεπτη παρουσίαση η οποία πραγματοποιείται: για το συγχρονισμό του επιτελείου, την υλοποίηση από τους επιτελείς της κοινής σχεδίασης, της πιστοποίησης ότι όλοι, ακόμη και οι υφιστάμενες υπομονάδες, έχουν μια νοερή απεικόνιση του πεδίου της μάχης

⁷ Τα γεγονότα είναι επαληθεύσιμα κομμάτια πληροφοριών ή πληροφορίες με αντικειμενική πραγματικότητα. Αυτά σχηματίζουν το οικοδόμημα πάνω στο οποίο βασίζεται η επίλυση ενός προβλήματος. Κανονισμοί, τακτικές, εκδόσεις δογμάτων, κατευθύνσεις Δκτού, σχέδια και διαταγές, προσωπική εμπειρία, και διαδίκτυο είναι μερικές πηγές γεγονότων.

⁸ Η προϋπόθεση είναι πληροφορία αποδεκτή ως αληθής υπό την απουσία γεγονότων. Αυτή η πληροφορία είναι πιθανόν σωστή αλλά δεν είναι δυνατόν να επιβεβαιωθεί. Κατάλληλες προϋποθέσεις που χρησιμοποιούνται στην διαδικασία λήψεως αποφάσεως έχουν δύο χαρακτηριστικά: α. Είναι έγκυρες, που σημαίνει ότι είναι πιθανόν να είναι αληθινές και β. Είναι απαραίτητες, δηλαδή, είναι βασικές για την συνέχιση της διαδικασίας. Εάν είναι εφικτό η διαδικασία δύναται να συνεχιστεί χωρίς την διατύπωση συγκεκριμένης προϋπόθεσης. Όσο μια προϋπόθεση είναι ταυτόχρονα έγκυρη και απαραίτητη αυτή αντιμετωπίζεται ως γεγονός. Όσοι ασχολούνται με την επίλυση προβλημάτων, συνεχώς αναζητούν την επιβεβαίωση ή την απόρριψη της εγκυρότητας των προϋποθέσεων που θέτουν.

της ενδεχόμενης επιχειρήσεως αλλά και της λήψης κατευθύνσεων από τον Διοικητή. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι πληροφορίες εκείνες που θα βοηθήσουν το Διοικητή να κατανοήσει πλήρως την τακτική κατάσταση και να σχηματίσει τις κατευθύνσεις του προς αυτούς. (Πόσους Τ.Ε. αναπτύσσει το επιτελείο, αποφασιστικά σημεία, σκεφτείτε αυτό... , μη σκέφτεστε αυτό., νέες πληροφορίες από τον προϊστάμενο σχηματισμό).

Στην ενημέρωση είναι δυνατόν να παρευρίσκονται και οι υφιστάμενοι ή μπορούν να ενημερωθούν με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων, π.χ. τηλεδιάσκεψη. Η παρουσίαση τελειώνει με τη σύνταξη μιας επαναδιατυπωμένης αποστολής, η οποία περιλαμβάνει πλήρεις απαντήσεις στα ερωτήματα ΠΟΙΟΣ, ΤΙ, ΠΟΤΕ, ΠΟΥ και ΓΙΑΤΙ σε σχέση με την τρέχουσα επιχείρηση και μιας δεύτερης προειδοποιητικής διαταγής, η οποία εκδίδεται προς τους υφιστάμενους. Αυτή περιέχει όλα τα βασικά σημεία από την διερεύνηση της αποστολής, τις κατευθύνσεις αλλά και την πρόθεση του Διοικητού. Επίσης, αυτή τη στιγμή και κατά την εξέλιξη της διαδικασίας σχεδιάσεως, οι επιτελείς επανεκτιμούν τις προϋποθέσεις και τα γεγονότα τα οποία επηρεάζουν την αποστολή, για να βεβαιωθούν ότι έχουν γίνει όλες οι ρυθμίσεις στην περίπτωση που έχουν προκύψει αλλαγές.

Το τελικό αποτέλεσμα του σταδίου της διερευνήσεως της αποστολής είναι οι κατευθύνσεις⁹ του Διοικητού. Ένα επίσημο έγγραφο το οποίο χρησιμεύει να κατευθύνει περαιτέρω τη σχεδίαση και αποτελεί την εναρκτήρια εντολή προς τους υφισταμένους του για έναρξη σχεδίασης. Τα 3 κυριότερα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνονται στις κατευθύνσεις Διοικητού είναι το επιθυμητό πέρας των επιχειρήσεων, η διατύπωση της αποστολής και η αρχική πρόθεση του Διοικητού. Αυτή αντικατοπτρίζει το όραμά του

1	Αποστολή και πρόθεση Διοικητού 2 κλιμακίων άνω
2	Αποστολή και πρόθεση Διοικητού, δόγμα επιχειρήσεων ενός κλιμακίου άνω
3	Γεγονότα και προϋποθέσεις
4	Επιβαλλόμενες και απορρέουσες υποχρεώσεις
5	Περιορισμοί σχεδίασεως που επιβάλλει ο προϊστάμενος (χώρος, χρόνος, κανόνες εμπλοκής)
6	Διαθέσιμες δυνάμεις, επιτελείο
7	Αρχική εκτίμηση κινδύνου
8	ΟΥΣΠ και πληροφορίες περί φίλων
9	Διατύπωση επιχειρησιακών κριτηρίων
10	Χρονικός πίνακας ενεργειών (έκδοση διαταγών, αναγνωρίσεις κ.α)
11	Προγραμματισμός συσκέψεων συντονισμού
12	Επαναδιατύπωση διαταγής
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ	

⁹ ΕΕ 7-10, Τμήμα 6 σελίδα 16.

όσον αφορά το σκοπό της επιχείρησης και τις ειδικές συνθήκες που πρέπει να τεθούν στα αποφασιστικά σημεία, προκειμένου να επιτευχθεί το επιθυμητό πέρας της επιχείρησης (end state). Πιθανόν να επικεντρώνει την εκτίμησή του επί των προθέσεων του αντιπάλου, καθώς επίσης και στην αποδοχή κινδύνων κατά τη διάρκεια της επιχείρησης. Οδηγεί δε προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης συγκεκριμένων τρόπων ενεργείας.

Ανάπτυξη των Τρόπων Ενεργείας (Τ.Ε.)

Η ανάπτυξη των Τ.Ε. είναι το επόμενο στάδιο της διαδικασίας. Ο σκοπός αυτού του σταδίου είναι η ανάπτυξη περιεκτικών και ευέλικτων Τ.Ε. για την επίλυση του προβλήματος και την εκτέλεση της αποστολής. Ένας καλός Τ.Ε. τοποθετεί τη φίλια δύναμη για μελλοντικές επιχειρήσεις και προσδίδει ευελιξία για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων κατά τη διάρκεια της εκτελέσεως της αποστολής. Κατά την ανάπτυξη του Τ.Ε., ο Διοικητής και το επιτελείο συνεχίζουν την εκτίμηση καταστάσεως (risk assessment), εστιάζοντας στην αναγνώριση και την εκτίμηση κινδύνων που επηρεάζουν την αποστολή. Το επιτελείο ωστόσο συνεχίζει την αναθεώρηση των προϊόντων της ΠΖΕ. Κάτω από περιορισμένες χρονικές συνθήκες ο Διοικητής οδηγεί το επιτελείο του στην ανάπτυξη ενός Τ.Ε. απέναντι στον ποιο πιθανό Τ.Ε. του εχθρού. Η επαναδιατύπωση της αποστολής, η πρόθεση του Διοικητού, οι κατευθύνσεις σχεδίασεως, οι εκτιμήσεις του επιτελείου και οι πιθανοί τρόποι ενεργείας του εχθρού αποτελούν τα δεδομένα τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη του φίλιου Τ.Ε.

Η ανάπτυξη των προσωρινών τρόπων ενεργείας γίνεται με το χωρισμό του επιτελείου σε ζευγάρια και τη χρήση της τεχνικής της «ανταλλαγής ιδεών» μεταξύ τους, προκειμένου να καταγραφούν νέες ιδέες και τρόποι εκτέλεσης της αποστολής. Η διαδικασία αυτή συνεχίζεται μέχρις ότου εξαντληθούν οι ιδέες. Θα πρέπει συνεχώς να αξιολογούν¹⁰ εάν ένας Τ.Ε. είναι κατάλληλος (*suitable*), εφικτός (*feasible*), αποδεκτός (*acceptable*), διακριτός (*distinguishable*), πλήρης (*complete*) και να αποφεύγουν να εξάγουν πρώιμα συμπεράσματα. Να αναπτύσσουν τον κάθε ένα Τ.Ε. ανεξάρτητα και να αποφεύγουν την σύγκριση των Τ.Ε. μεταξύ τους (αυτό γίνεται κατά το στάδιο της σύγκρισης των Τ.Ε.).

Αυτό το στάδιο της διαδικασίας σχεδίασεως περιλαμβάνει 6 ενέργειες. Αρχικά για την ανάπτυξη ενός Τ.Ε. πρέπει να καθοριστεί τι τύπος επιχειρήσεως είναι εφικτός να υλοποιηθεί. Για να εκπληρωθεί αυτή η ενέργεια εκτιμάται η μαχητική ισχύς αμφοτέρων των φιλών και του εχθρού και συγκρίνεται με παλαιότερα δεδομένα προκειμένου να αποφασιστεί ο Τ.Ε. που είναι εφικτός. Στη συνέχεια το επιτελείο παράγει επιλογές, χρησιμοποιώντας τις κατευθύνσεις του Διοικητού, με τις οποίες επικρατούμε σε όλους τους Τ.Ε. του εχθρού. Παράλληλα, το επιτελείο μελετά και καθορίζει τις επιχειρησιακές απαιτήσεις βάσει του ισχύοντος δόγματος για το είδος της επιχειρήσεως που σχεδιάζεται. Το επιτελείο καθορίζει τελικά το έργο και το σκοπό για την κύρια αποστολή, τις δευτερεύουσες αλλά και τις μελλοντικές επιχειρήσεις.

Παρατάσσονται οι δυνάμεις για να αποφασιστεί ο ελιγμός. Καθορίζεται για κάθε ανατιθέμενο έργο η σχετική μαχητική ισχύς¹¹ που απαιτείται. Δυνάμεις 2 επιπέδων κάτω παρατάσσονται. Στη συνέχεια, αναπτύσσεται ο τρόπος ενεργείας των δυνάμεων που έχουν παραταχθεί για να εκπληρώσουν την αποστολή. Το προϊστάμενο κλιμάκιο εγκρίνει και το επιτελείο συντάσσει τον Τ.Ε. με σχεδιαγράμματα (*sketch map*)¹², τα οποία θα χρησιμοποιηθούν κατά την ενημέρωση του Διοικητού σχετικά με τους προτεινόμενους Τ.Ε. Ο Τ.Ε. πρέπει να απαντά στα παρακάτω ερωτήματα: *ΠΟΤΕ* θα αρχίσει η ενέργεια και πότε θα περατωθεί (φάσεις, χρόνοι κλπ), *ΠΟΙΟΣ* θα εκτελέσει την επιχείρηση (απαιτούμενες δυνατότητες), *Τι* είδους επιχείρηση θα εκτελεστεί (επίθεση, άμυνα κλπ), *ΠΟΥ* θα εκτελεστεί, *ΓΙΑΤΙ* θα εκτελεστεί η επιχείρηση (με σκοπό την ανακατάληψή της ...), *ΠΩΣ* θα διεξαχθεί η επιχείρηση.

Επισημαίνεται ότι ο Διοικητής ενημερώνεται περιοδικά επίσημα ή ανεπίσημα, για την πορεία ανάπτυξης των Τ.Ε. και είναι δυνατόν να επεμβαίνει στις εργασίες του επιτελείου είτε αποκλείοντας τρόπους ενεργείας πριν ακόμη εξεταστούν, είτε δίνοντας περισσότερες οδηγίες και κατευθύνσεις για ανάπτυξη συγκεκριμένων τρόπων ενεργείας. Η συνεχής ενημέρωση του Διοικητού είναι ουσιαστικής σημασίας, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια σχεδίασης αντιμετώπισης καταστάσεων κρίσεων, κατά

¹⁰ Η αξιολόγηση αυτή περιλαμβάνει: **Καταλληλότητα:** Οδηγεί ο τρόπος ενεργείας στην εκπλήρωση των Ουσιωδών Υποχρεώσεων της Αποστολής και των ΑΝΣΚ; **Δυνατότητα Εφαρμογής:** Έχει τη δυνατότητα να εφαρμοστεί όσον αφορά χρόνο, τόπο, μέσα και δυνατότητες καθώς επίσης προϋποθέσεις και αποτελέσματα που πρέπει να επιδιωχθούν; **Δυνατότητα Αποδοχής:** Είναι τα πιθανά αποτελέσματα εφαρμογής του συγκεκριμένου τρόπου ενεργείας αποδεκτά σε σχέση με τον αποδεκτό βαθμό επικινδυνότητας, του κόστους της ανάπτυξης των δυνάμεων, της δαπάνης υποστήριξης και των απωλειών;

¹¹ ΣΚ 30-1, σελ 45-46, Μαχητική Ισχύς-Σχετική Μαχητική Ισχύς-Αναλογία Δυνάμεων.

¹² Φύλλο Εργασίας Αξιωματικού Επιχειρήσεων ΣΚ 30-1 Σελ 212, ΙΖ -1-1.

τη διάρκεια των οποίων ο παράγοντας χρόνος είναι καθοριστικής σημασίας.

Ανάλυση των Τ.Ε.

Μετά την επεξεργασία των Τ.Ε, όπως αυτή αναλύθηκε παραπάνω, αυτοί αναλύονται και ελέγχονται περαιτέρω για να διαπιστωθεί ότι πληρούν τα κριτήρια που προαναφέρθηκαν. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει επιπρόσθετους ελέγχους από το επιτελείο και τον έλεγχο με το πολεμικό παίγνιο έναντι κάθε Τ.Ε. του αντιπάλου.¹³ Με το πολεμικό παίγνιο επίσης εντοπίζονται εν δυνάμει κίνδυνοι και πιθανές ευκαιρίες για εκμετάλλευση, καθώς επίσης τα καθοριστικά σημεία στα οποία ο Διοικητής πρέπει να πάρει κρίσιμες αποφάσεις για να εκμεταλλευτεί παρόμοιες περιστάσεις. Τα οκτώ στάδια του πολεμικού παιγνίου είναι:

➤ *Συγκέντρωση και συλλογή των απαραίτητων εργαλείων και των βοηθημάτων.* Τα βοηθήματα σχεδίασης αποτελούν βασικά στοιχεία της διαδικασίας και είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως πηγές στη διάθεση των επιτελών. Χωρίζονται σε βασικά, συμπληρωματικά και λοιπά βοηθήματα¹⁴ τα οποία φαίνονται αναλυτικά στον πίνακα 3 του παρόντος. Επιπρόσθετα βοηθήματα δύνανται να χαρακτηριστούν οι χάρτες, η ανάθεση καθηκόντων στα μέλη του επιτελείου, η προετοιμασία της αίθουσας επιχειρήσεων, η χρησιμοποίηση των προϊόντων των δυο προηγούμενων σταδίων της Δ.Λ.Σ.Α. ως σημείο αναφοράς για την ανάλυση των Τ.Ε., η προετοιμασία των πινάκων-διαφανών-σχεδιαγραμμάτων, οι πίνακες στάθμης αποθεμάτων, η προετοιμασία καταλόγου αναγκασιούτων πληροφοριών για τον προϊστάμενο σχηματισμό και το ανατιθέμενο έργο προς υφιστάμενες διοικήσεις.

➤ *Καταγραφή των φίλιων δυνάμεων.* Οι επιτελείς πρέπει να λάβουν υπόψη τον υφιστάμενο Πίνακα Οργανώσεως Υλικών (Π.Ο.Υ) και τα διατιθέμενα μέσα, τις μονάδες μάχης και υποστήριξης που δύνανται να βοηθήσουν κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων και τους τοπικούς και χρονικούς περιορισμούς.

➤ *Καταγραφή των υποθέσεων.* Σε αυτό το στάδιο οι επιτελείς πρέπει να λάβουν υπόψη τις προϋποθέσεις «κλειδιά» από την αρχική διερεύνηση της αποστολής και να συνεχίσουν να δοκιμάζουν εάν είναι *έγκυρες* και *απαραίτητες*. Στόχος των επιτελών πρέπει να είναι η μετατροπή των προϋποθέσεων σε γεγονότα (Π3Ε).

➤ *Καταγραφή των κυριότερων γεγονότων και αποφασιστικών σημείων.* Οι επιτελείς πρέπει να καταγράψουν τα γεγονότα που επηρεάζουν άμεσα την επιτυχία της αποστολής, σε όλες τις φάσεις της αποστολής αλλά και σε όλες τις κύριες ενέργειες.¹⁵

¹³ Διαδικασία πολεμικού παιγνίου (War Gaming): Είναι μια λεπτομερής ματιά στον κάθε Τ.Ε. Μια πειθαρχημένη διαδικασία, με κανόνες και βήματα, που προσπαθεί να οραματιστεί την εξέλιξη της μάχης από την αρχή μέχρι το τέλος ενός σχεδίου. Το Επιτελείο της Μονάδος παίρνει έναν Τ.Ε. και ξεκινά να αναπτύξει ένα λεπτομερές σχέδιο, καθορίζοντας παράλληλα τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του κάθε Τ.Ε. Η διαδικασία πολεμικού παιγνίου (War Gaming) δοκιμάζει και βελτιώνει τους Τ.Ε. Επικεντρώνει την προσοχή του Επιτελείου στην κάθε φάση της επιχειρήσεως με μια πειθαρχημένη διαδικασία: ενέργεια (γεγονότα που ξεκινούν από τους Φίλιους), αντίδραση (εχθρική ενέργεια σε απάντηση) και αντενέργεια (οι φίλιοι απαντούν σε αυτή την ενέργεια). Όλοι οι Τ.Ε. υποβάλλονται στο πολεμικό παίγνιο ενάντια σε όλους τους Τ.Ε. Παρενέργειες και επακόλουθα εντοπίζονται κατά τη διάρκεια του εφαρμογής του. Οδηγίες Επιχειρησιακής Σχεδίασης/ΓΕΣ.

¹⁴ Οδηγίες Επιχειρησιακής Σχεδίασεως/ΓΕΣ, Κορμός Οδηγιών σελ 7.

¹⁵ Στις Ειδικές επιχειρήσεις καταγράφονται όλα τα σημαντικά γεγονότα από τη διείσδυση μέχρι την επάνοδο.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι τα σημεία που απαιτούν απόφαση (αποφασιστικά σημεία - Decisive Points), δηλαδή σημεία ή γραμμές ελέγχου, σημεία - αλλαγές φάσεων κ.τ.λ, δεν υποδεικνύουν το είδος της απόφασης, αλλά ότι η απόφαση πρέπει να παρθεί στα συγκεκριμένα σημεία.

➔ **Καθορισμός των κριτηρίων αξιολόγησης.** Τα κριτήρια αξιολόγησης είναι παράγοντες που χρησιμοποιεί το επιτελείο για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας και κατά πόσο είναι εφικτός ένας Τ.Ε σε σχέση με άλλους. Κάθε κριτήριο πρέπει να είναι ξεκάθαρο αλλά και επίσης να διαφέρει από τα άλλα. Σε αυτό το σημείο οι επιτελείς πρέπει να προσέξουν τη χρήση των Αρχών Πολέμου. Να εξασφαλίσουν ότι αυτές είναι ισχυρές μέχρι την επιτυχία της αποστολής. Ο Υποδιοικητής καθορίζει αυτά τα κριτήρια μετά από τις κατευθύνσεις του Διοικητού. Επίσης, το επιτελείο ελέγχει κάθε τρόπο ενεργείας ξεχωριστά αν είναι εφαρμόσιμος ούτως ώστε να μην συνεχιστεί η

εργασία σε τρόπους ενεργείας οι οποίοι δεν δύνανται να εφαρμοστούν.

➔ *Επιλογή της μεθόδου πολεμικού παιγνίου*: Υφίστανται τρεις προτεινόμενες τεχνικές: της *Ζώνης*, σύμφωνα με την οποία διαιρείται το πεδίο της μάχης σε ζώνες κατά μήκος της ΠΕΠ και αναλύονται αυτές σε διαδοχική σειρά, της *Λεωφόρου σε βάθος*, όπου το επιτελείο επικεντρώνεται σε μια λεωφόρο προσέγγισης τη φορά, ξεκινώντας με την κύρια προσπάθεια και, τέλος, η μέθοδος του *Κυτίου*, όπου πραγματοποιείται ανάλυση των κρίσιμων γεγονότων (ΖΠ διεισδύσεως, προσέγγιση, ενέργειες επί του στόχου) και χρησιμοποιείται κυρίως λόγω περιορισμένου χρόνου σχεδίασης ή πολύ μεγάλης περιοχής των επιχειρήσεων (ΠΕΠ). Ενδείκνυται για ειδικές επιχειρήσεις.

➔ *Επιλογή μεθόδου καταγραφής και απεικόνισης των αποτελεσμάτων*. Τα αποτελέσματα του πολεμικού παιγνίου καταγράφονται με δύο τρόπους. Ο πρώτος είναι ο *Πίνακας Συγχρονισμού*¹⁶, σύμφωνα με τον οποίο το επιτελείο συγχρονίζει τον Τ.Ε. κατά χώρο και χρόνο σε σχέση με τον εχθρικό Τ.Ε. και ο δεύτερος η μέθοδος του *Σημειωματάριου*, όπου χρησιμοποιούνται σύντομα σημειώματα που αφορούν τις κρίσιμες περιοχές ή ενέργειες¹⁷.

➔ *Διεξαγωγή του Πολεμικού παιγνίου*. Εδώ συγκρίνεται η ενέργεια των φιλών με αυτή του εχθρού και εκτιμώνται τα αποτελέσματα. Κατά την διεξαγωγή του πολεμικού παιγνίου ο Διοικητής και το επιτελείο προσπαθούν να προβλέψουν τη δυναμική της μάχης. Με την ενέργεια αυτή το επιτελείο οδηγείται στον προσδιορισμό των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων των Τ.Ε. ακολουθώντας τον κύκλο: *Ενέργεια- Αντίδραση -Ανενέργεια*.

Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι τα μέλη του επιτελείου κατά τη διαδικασία του πολεμικού παιγνίου πρέπει να παραμένουν συνεχώς αντικειμενικοί και να μην επιτρέπουν στην αίσθηση του *"Τι θέλει ο Διοικητής"* ή την προσωπικότητά του να τους επηρεάζει. Να αποφεύγουν να υπερασπίζονται έναν Τ.Ε. μόνο και μόνο διότι αυτοί τον ανέπτυξαν και να καταγράφουν με ακρίβεια τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε Τ.Ε. όπως αυτά εμφανίζονται.

Ο Αξκός Επιχειρήσεων της Μονάδος προετοιμάζει τους Τ.Ε. και ταυτόχρονα ένα υποστηρικτικό σχεδιάγραμμα (sketch map)¹⁸ για τον καθένα ξεχωριστά, χρησιμοποιώντας τις βασικές γραφικές παρατάσεις και σύμβολα (standard NATO military symbology). Ο κάθε Τ.Ε. απεικονίζει ξεκάθαρα με ποιο τρόπο η Μονάδα πρόκειται να εκτελέσει την αποστολή που της έχει ανατεθεί. Το σχεδιάγραμμα του κάθε Τ.Ε. δίδει μια εικόνα της κίνησης αλλά και των ενεργειών των τμημάτων.

Με το τέλος της διαδικασίας το επιτελείο παρουσιάζει στο Διοικητή τα αποτελέσματα υπό τον τύπο ενημερώσεως. Τα αρχικά προϊόντα τα οποία προέρχονται από την ανάλυση των Τ.Ε. είναι τα αναβαθμισμένα σχεδιαγράμματα επιχειρήσεων, ο πίνακας συγχρονισμού, η σύνταξη του Σχεδίου Αναζήτησης Πληροφοριών (ΣΑΠΛ), η συγκρότηση και το έργο προς ανάθεση στους υφισταμένους, αλλά και οι ανατιθέμενες αποστολές στους υφισταμένους. Στη συνέχεια ο Διοικητής δίδει επιπρόσθετες κατευθύνσεις. Αν απορριφθούν όλοι οι Τ.Ε. τότε επαναλαμβάνεται η διαδικασία. Εάν προκριθούν κάποιοι Τ.Ε. τότε ξεκινά το επόμενο στάδιο της διαδικασίας, δηλαδή η σύγκριση αυτών.

¹⁶ (FM 3-47) § 3-178.

¹⁷ Η καλύτερη μέθοδος για τις μονάδες ειδικών επιχειρήσεων με περιορισμένο προσωπικό και δυνατότητες παραγωγής προϊόντων είναι η μέθοδος του σημειωματάριου με γραφικά υποβοηθήματα.

¹⁸ Φύλλο Εργασίας Αξιωματικού Επιχειρήσεων, ΣΚ 30-1, σελίδα 212, ΙΖ-1-1.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΕΙΔΙΚΟ ΒΑΡΟΣ	1 ^{ος} ΤΕ	2 ^{ος} ΤΕ	3 ^{ος} ΤΕ
Ελιγμός	3	2 (6)	3 (9)	1 (3)
Απλότητα	3	3 (9)	1 (3)	2 (6)
Πυρά	4	2 (7)	1 (4)	3 (12)
Πληροφορίες	1	3 (3)	2 (2)	1 (1)
Ευκινησία Επιβιωσιμότητα	1	3 (3)	2 (2)	1 (1)
Υποστήριξη Μάχης	1	2 (2)	1 (1)	3 (3)
Διοίκηση Έλεγχος	1	1 (1)	3 (3)	2 (2)
Εναπομένων κίνδυνος	2	1 (2)	2 (4)	3 (6)
ΣΥΝΟΛΟ		17 (33)	15 (28)	16 (34)

Σύγκριση των Τ.Ε.

Μετά την ανάλυση των Τ.Ε. το επόμενο στάδιο είναι η σύγκριση αυτών. Σε περίπτωση όπου έχει αναπτυχθεί μόνο ένας Τ.Ε., το στάδιο της σύγκρισης δεν είναι εφικτό να υλοποιηθεί. Η σύγκριση των Τ.Ε ξεκινά με την ανάλυση και αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων κάθε Τ.Ε. Τα μέλη του επιτελείου παρουσιάζουν έκαστο τα ευρήματά του, ώστε να ληφθούν υπόψη των υπολοίπων. Χρησιμοποιώντας τα κριτήρια αξιολόγησης¹⁹, τα οποία αναπτύσσουν πριν την υλοποίηση του πολεμικού παιχνιδιού, το επιτελείο περιγράφει κάθε ένα Τ.Ε. δίνοντας έμφαση στα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτού. Συγκρίνονται εφικτοί Τ.Ε., ώστε να εντοπιστεί αυτός με την μεγαλύτερη πιθανότητα επιτυχίας έναντι στον πιο πιθανό και πιο επικίνδυνο Τ.Ε. του εχθρού. Οι εχθρικοί Τ.Ε. έχουν αναπτυχθεί στο στάδιο της ανάπτυξης των Τ.Ε. από τον Αξκό Πληροφοριών της Μονάδος. Ο επιλεγμένος Τ.Ε. πρέπει να θέτει το μικρότερο ρίσκο για την επίτευξη της αποστολής, να τοποθετεί τις φίλιες δυνάμεις στην καλύτερη θέση για μελλοντικές επιχειρήσεις, να δίδει στους υφιστάμενους εύρος πρωτοβουλιών και να παρέχει τη μέγιστη δυνατότητα ευελιξίας για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων.

Ο υπεύθυνος Αξιωματικός της επιχειρήσεως αποφασίζει το ειδικό βάρος του κάθε επιχειρησιακού κριτηρίου με αριθμούς, βασιζόμενος στη σπουδαιότητα καθενός αλλά και τις κατευθύνσεις του Διοικητού. Η αριθμητική αξία αντανακλά τα πλεονεκτήματα ή

¹⁹ Κριτήρια αξιολόγησης: Διοίκηση κ Έλεγχος, ΔΒ κ Πληροφορική, Ελιγμός, Υποστήριξη Πυρών, Α/Α Άμυνα, ΜΧ, Πληροφορίες, Υποστήριξη ΔΜ. Ως κριτήριο μπορεί να τεθεί κάθε παράγοντας που επηρεάζει ουσιαστικά την επιχείρηση. Οδηγίες Επιχειρησιακής Σχεδίασης/ΓΕΣ.

μειονεκτήματα κάθε κριτηρίου για κάθε Τ.Ε. Κάθε μέλος του επιτελείου υπεύθυνο για έναν τομέα βαθμολογεί κάθε Τ.Ε. χρησιμοποιώντας αυτά τα κριτήρια. Στη συνέχεια, πολλαπλασιάζει τη βαθμολογία με το ειδικό βάρος κάθε κριτηρίου και το αποτέλεσμα μπαίνει σε παρένθεση στη στήλη. Κατόπιν αθροίζονται οι βαθμοί για να οριστεί η ονομαστική αξία του καλύτερου Τ.Ε. Ο χαμηλότερος βαθμός είναι ο καλύτερος (*Less is best*). Τα μέλη του επιτελείου μπορούν να χρησιμοποιούν το δικό τους πίνακα συγκρίσεως σε σχέση με τη δική τους περιοχή αρμοδιοτήτων μέσα στο επιτελείο.

Μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης και σύγκρισης των Τ.Ε., το επιτελείο εντοπίζει τον καλύτερο από αυτούς και προετοιμάζει την εισήγησή του. Εάν το επιτελείο δεν καταφέρει να αποφασίσει, τότε ο υπεύθυνος Αξκός της επιχειρήσεως αποφασίζει ποιός Τ.Ε. πρέπει να προταθεί και ακολουθεί η ενημέρωση του Διοικητού. Η ενημέρωση θα πρέπει να περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, έτσι ώστε να δίνεται στον Διοικητή η δυνατότητα λήψης απόφασης. Αυτός μπορεί να επιλέξει ένα από τους προτεινόμενους Τ.Ε. χωρίς διαφοροποιήσεις, ή να επιλέξει σημεία από τους τρόπους ενεργείας και να δημιουργήσει έναν καινούργιο Τ.Ε.

Έγκριση των Τ.Ε.

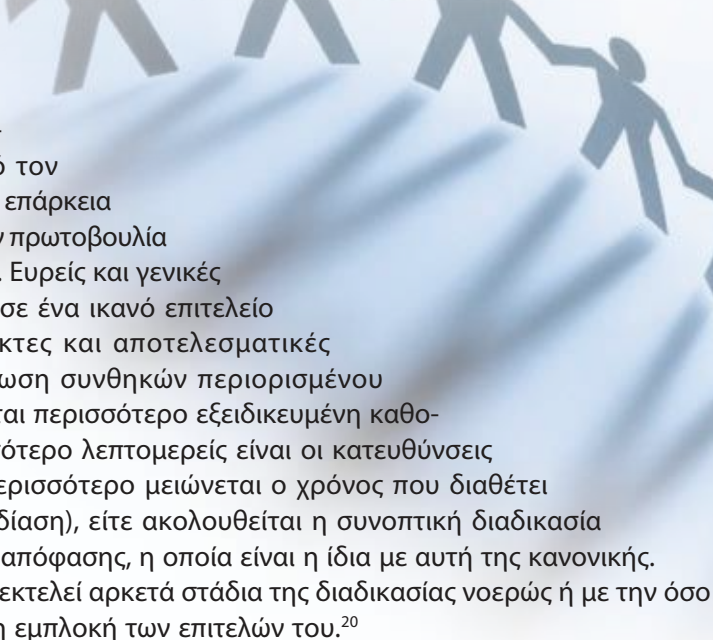
Μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης και της σύγκρισης των Τ.Ε., ακολουθεί το στάδιο της έγκρισης, το οποίο περιλαμβάνει τρεις ενέργειες. Αρχικά το επιτελείο προτείνει στον Διοικητή τον προκρίθεντα Τ.Ε. υπό τον τύπο ενημερώσεως. Στη συνέχεια, ο Διοικητής επιλέγει, τροποποιεί ή απορρίπτει τον προτεινόμενο από το επιτελείο Τ.Ε. και αποφασίζει ποιόν θα εφαρμόσει το επιτελείο. Στο τέλος ο Διοικητής δίνει τις τελευταίες κατευθύνσεις σχεδίασης προς το επιτελείο του. Εδώ τελειώνει η έγκριση του Τ.Ε. Εάν ο Διοικητής εμπλακεί στενά στη διαδικασία και έχει επιλεγεί ένας Τ.Ε. τότε είναι δυνατόν να παρακαμφθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων, εκδίδεται προειδοποιητική διαταγή και συνεχίζεται η παραγωγή της Διαταγής Επιχειρήσεων.

Απόφαση Διοικητού

Με το τέλος της ενημέρωσης ο Διοικητής επιλέγει τον Τ.Ε. που πιστεύει ότι εκπληρώνει καλύτερα την αποστολή του. Εάν απορριφθούν όλοι οι προτεινόμενοι Τ.Ε., το επιτελείο ξεκινά πάλι την ανάπτυξη νέων. Εάν ο Διοικητής τροποποιήσει έναν προτεινόμενο Τ.Ε. ή δώσει στο επιτελείο του έναν τελείως διαφορετικό, το επιτελείο ξεκινά τη διαδικασία του πολεμικού παιγνίου για τον νέο Τ.Ε. και παρουσιάζει στο Διοικητή τα αποτελέσματα, συνοδευόμενα από τη σχετική πρόταση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Διαδικασία Λήψεως Στρατιωτικής Αποφάσεως (Δ.Λ.Σ.Α.) είναι ένα βοήθημα σχεδιάσεως το οποίο καθιερώνει διαδικασίες για τη διερεύνηση της αποστολής, ανάπτυξης, ανάλυσης και σύγκρισης των Τ. Ε. (σε σχέση με τα κριτήρια επιτυχίας και μεταξύ τους), επιλογής του καλύτερου Τ.Ε., παραγωγής του σχεδίου ενεργείας και της διαταγής επιχειρήσεων. Καθοριστικός παράγοντας επιτυχίας της ανωτέρω διαδικασίας είναι η εμπειρία του επιτελείου.

Το επίπεδο των λεπτομερειών της διαδικασίας σχεδίασεως εξαρτάται από τον διαθέσιμο χρόνο, την επάρκεια του επιτελείου και την πρωτοβουλία που έχει ο Διοικητής. Ευρείς και γενικές οδηγίες επιτρέπουν σε ένα ικανό επιτελείο να αναπτύξει ευέλικτες και αποτελεσματικές επιλογές. Σε περίπτωση συνθηκών περιορισμένου χρόνου, είτε απαιτείται περισσότερο εξειδικευμένη καθοδήγηση (όσο περισσότερο λεπτομερείς είναι οι κατευθύνσεις σχεδίασεως, τόσο περισσότερο μειώνεται ο χρόνος που διαθέτει το επιτελείο για σχεδίαση), είτε ακολουθείται η συνοπτική διαδικασία λήψης στρατιωτικής απόφασης, η οποία είναι η ίδια με αυτή της κανονικής. Ωστόσο ο Διοικητής εκτελεί αρκετά στάδια της διαδικασίας νοερώς ή με την όσο το δυνατό μικρότερη εμπλοκή των επιτελών του.²⁰

Τα προϊόντα της σκέψης και των εκτιμήσεων θα πρέπει να είναι πλήρη, καθαρά και κατανοητά από όλους μέσα στο επιτελείο. Η οργάνωση των εγγράφων, των λοιπών βοηθημάτων αλλά και των ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι απαραίτητη. Οι επιτελείς πρέπει να διαβάζουν τις λαμβανόμενες διαταγές και σήματα με μεγάλη προσοχή και λεπτομέρεια. Για τη σύνταξη των εγγράφων, σημμάτων, αναφορών και διαταγών πρέπει να ακολουθούν τα προβλεπόμενα υποδείγματα. Οι αποφάσεις θα πρέπει να είναι έγκυρες, καθόσον η διαχείριση του χρόνου είναι βασικός παράγοντας της σχεδίασεως των επιχειρήσεων.

Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι κατά τη διάρκεια της ΠΖΕ το επιτελείο δεν θα πρέπει να επαναλαμβάνει ακατέργαστο πληροφοριακό υλικό, αλλά να προβαίνει σε εκτιμήσεις. Εφόσον δεν υπάρχουν σαφείς πληροφορίες για τον εχθρό, το επιτελείο πρέπει να βασίζεται σε υποθέσεις τις οποίες μετατρέπει σε πραγματικότητα, αφού ελέγξει την αξία και την αναγκαιότητα αυτών. Τα γραφικά βοηθήματα²¹ που χρησιμοποιούνται κατά τη διαδικασία σχεδίασεως εξασφαλίζουν ότι όλο το επιτελείο έχει άμεση πρόσβαση στα προϊόντα πληροφοριών και σχεδίασεως.

Η διεξαγωγή του πολεμικού παιχνιδιού πραγματοποιείται με σκοπό την απόκτηση από το επιτελείο μίας πιο καθαρής εικόνας της επερχόμενης μάχης και της πρόθεσης του διοικητού για τη βελτίωση της διαδικασίας σχεδίασεως και των σχεδίων που θα καταρτισθούν (καλύτερος συγχρονισμός και συντονισμός, χωρίς να παραβλέπουμε

²⁰ Οι ΒΟΕ της Μονάδος ορίζουν τη συνοπτική διαδικασία βασιζόμενοι στις κατευθύνσεις του Διοικητού.

²¹ ΣΑΠΛ, πίνακας στοιχείων φωτισμού, ημερήσιο δελτίο καιρού, πίνακας επίδρασης καιρικών συνθηκών, πίνακας πληροφοριών, περιγραφή εχθρικού δόγματος, σχεδιαγράμματα των Τ.Ε., πίνακας ανάλυσης του εκάστοτε Τ.Ε, πίνακας πολεμικού παιχνιδιού, πίνακας συγκρίσεων των Τ.Ε., πίνακας επιχειρησιακών κριτηρίων, πίνακας σχεδιαστικών περιορισμών, πίνακας μέτρων ελέγχου και συντονισμού, πίνακας καταστάσεως δυνάμεων, πίνακας αποστολών υφισταμένων, χρονικός πίνακας ενεργειών.

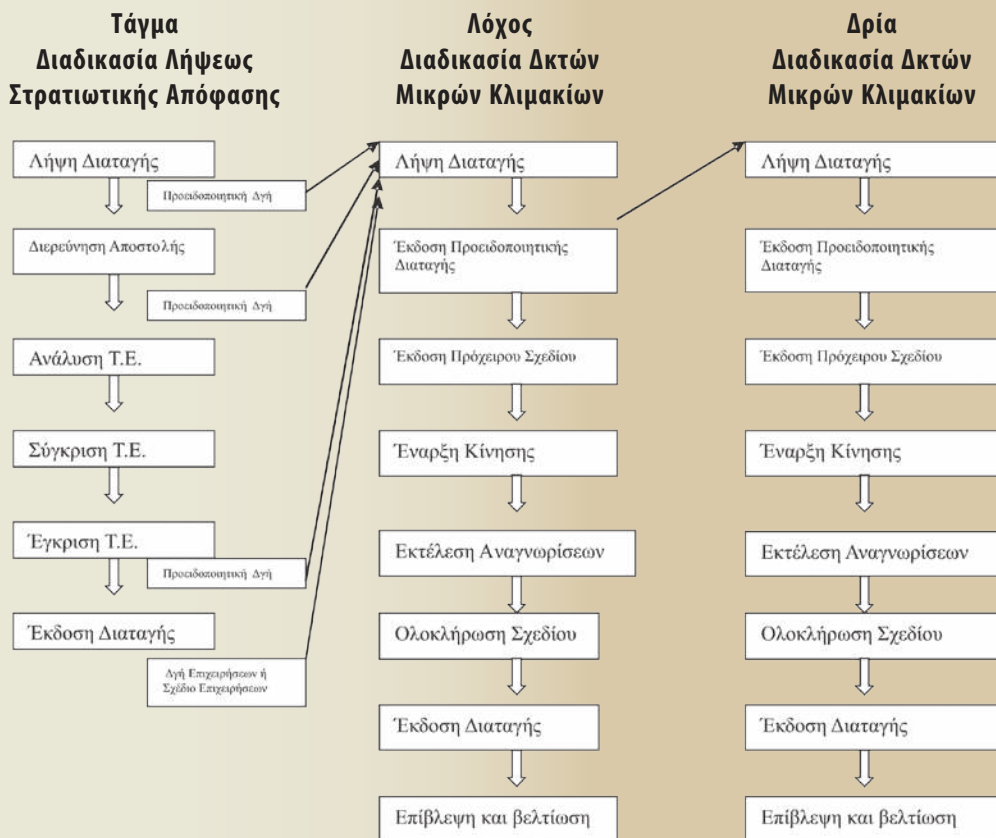
τίποτα), για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των επιτελών αλλά και την εστίαση σε ό,τι είναι σημαντικό. Με αυτό τον τρόπο ελέγχονται και βελτιώνονται οι Τ.Ε., ενώ ο Διοικητής ή το επιτελείο μπορούν να αλλάξουν έναν Τ.Ε. ή να αναπτύξουν έναν καινούργιο μόλις εντοπίσουν νέα γεγονότα, αποστολές, απαιτήσεις ή προβλήματα. Κατ' ελάχιστο, κάθε ημέτερος Τ.Ε. πρέπει να δοκιμαστεί σε πολεμικό παίγνιο, έναντι του «πιθανότερου» και «πιο επικίνδυνου» τρόπου ενεργείας του αντιπάλου.

Κατά την παραγωγή των Τ.Ε. είναι απαραίτητο το επιτελείο να διαχωρίζεται σε 2 υποτμήματα, άνευ συμμετοχής του Υπόκτου και του Αξκού 2ου Γραφείου που συνεχίζει απρόσκοπτα την Π3Ε. Έτσι εξασφαλίζεται η πρωτοβουλία και αξιοποίηση της εμπειρίας όλων των συμμετεχόντων χωρίς να έλκονται σε πρώιμα συμπεράσματα ή να επιλέγουν έναν ΤΕ και αυτόν με κατάλληλη τροποποίηση να τον αναγάγουν σε 2ο ΤΕ. Εδώ περατώνεται η περιγραφή της διαδικασίας λήψης στρατιωτικής απόφασης, με την οποία ο Διοικητής και το ορισμένο επιτελείο του προβαίνουν στη λήψη της σωστότερης απόφασης. Ο χρόνος και η επαναλαμβανόμενη χρησιμοποίηση της διαδικασίας από τις μονάδες κατά την περίοδο των προγραμματισμένων ή μη ασκήσεων θα αποδείξει κατά πόσο και σε ποιο ποσοστό αυτή είναι εύκαμπτη, ευέλικτη, ρεαλιστική και τελικά αποτελεσματική.

Τα προϊόντα της σκέψης και των εκτιμήσεων θα πρέπει να είναι πλήρη, καθαρά και κατανοητά από όλους μέσα στο επιτελείο. Η οργάνωση των εγγράφων, των λοιπών βοηθημάτων αλλά και των ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι απαραίτητη. Οι επιτελείς πρέπει να διαβάζουν τις λαμβανόμενες διαταγές και σήματα με μεγάλη προσοχή και λεπτομέρεια. Για τη σύνταξη των εγγράφων, σημάτων, αναφορών και διαταγών πρέπει να ακολουθούν τα προβλεπόμενα υποδείγματα. Οι αποφάσεις θα πρέπει να είναι έγκυρες καθόσον η διαχείριση του χρόνου είναι βασικός παράγοντας της σχεδιάσεως των επιχειρήσεων.

Πίνακας 1

Διαδικασία Παράλληλης Σχεδιάσεως κατά Κλιμάκιο

Πίνακας 2

Ενδεικτικών Κατευθύνσεων Διοικητού

1. Ποιους Τ.Ε. πρέπει το επιτελείο να μελετήσει προσεκτικά (τουλάχιστον 2).
2. Έγκριση επιχειρησιακών κριτηρίων (επιτυχίας, ματαίωσης, εναλλακτικά σχέδια)
3. Καθορισμός Αποφασιστικών Πληροφοριακών Απαιτήσεων (ΟΥΣΠ).
4. Οδηγίες για την εκτέλεση αναγνωρίσεων, παραπλανήσεως, πυρών υποστηρίξεως, τυχόν μετακινήσεων που πρόκειται να πραγματοποιηθούν.
5. Λήψη τυχόν επιπρόσθετων μέτρων ασφαλείας.
6. Προτεραιότητες για την υποστήριξη μάχης και διοικητικής μέριμνας.
7. Καθορισμός και τήρηση επιχειρησιακού χρονοδιαγράμματος.
8. Τύποι διαταγών που πρόκειται να εκδοθούν.
9. Τύπος, χρόνος και τόπος δοκιμών που πρέπει να εκτελεστούν.
10. Άλλες πληροφορίες που επιθυμεί ο Διοικητής να γνωστοποιηθούν στο επιτελείο.

Παραδείγματα Κατευθύνσεων Διοικητού Μοίρας Καταδρομών:

1. Να αναπτυχθούν 2 ΤΕ.

➔ Στην επιλογή ακτών να ληφθεί υπόψη εγγύτητα πιθανών ΖΠ Ε/Π βασικών δυνατοτήτων.

➔ Χωρητικότητα ΖΠ για ταυτόχρονη προσγείωση ΕΠ που μεταφέρουν Δρία.

➔ Καθορισμός αμφιβίου τμήματος, εξέταση αμφίβιας ενέργειας με χρήση ΠΤΜ.

➔ Εξέταση δυνατότητας μεταφοράς υπολοίπου Μοίρας με διαθέσιμα ΕΠ.

2. Επιχειρησιακά κριτήρια

➔ Κριτήρια Επιτυχίας: Μετάβαση συνόλου Μοίρας στη νήσο Ικαρία χωρίς να γίνει αντιληπτή από τον εχθρό μέχρι ΠΦ 26 Νοε 2007. Εγκατάσταση σε υψώματα που διευκολύνουν την παρατήρηση Ανατολικά και την περαιτέρω ενέργεια.

➔ Κριτήρια Ματαίωσης: Προσβολή αμφιβίου τμήματος πριν την άφιξη στη νήσο. Προσβολή αεροκινήτου τμήματος πριν την άφιξη στη νήσο

➔ Εφαρμογή σχεδίου Διαφυγής & Επιβίωσης: Εφόσον η Μοίρα προσβληθεί κατά τη διάρκεια της αποβίβασης ή πριν εξασφαλίσει το χώρο της.

3. Κριτήρια αξιολόγησης:

➔ Ταχύτητα ενεργείας.

➔ Μυστικότητα.

➔ Απλότητα.

➔ Ασφάλεια: αποφυγή επαφής με τον εχθρό, χρησιμοποίηση ΖΠ που δεν ελέγχονται από τον εχθρό ούτε αποκαλύπτουν την ενέργεια λόγω εδαφικών χαρακτηριστικών, επιλογή ΣΔ Μοίρας.

4. Εγκριθείσα Ιδέα Ενεργείας (Τ.Ε.)/Απόφαση Διοικητού.

Πίνακας 3

Βοηθήματα Διαδικασίας Λήψεως Στρατιωτικής Αποφάσεως

1. Βασικά βοηθήματα αποτελούν:

- ➔ Οι ΠαΔς Περί Οδηγιών Επιχειρησιακής Σχεδίασης.
- ➔ Ειδικές Οδηγίες Σχεδίασης του ΓΕΣ (αναφέρονται συνήθως σε ειδικά θέματα όπως ασφάλεια προσωπικού, οδηγίες ΔΜ, Ειδικές Οδηγίες Διαβιβάσεων και Πληροφορικής κ.λ.π.).
- ➔ Εγχειρίδια Εκστρατείας.
- ➔ Τεχνικές Οδηγίες.
- ➔ Οδηγίες σχεδίασης Διεθνών Οργανισμών (NATO-ΕΕ-ΟΗΕ), όπως:
(1) Allied Command Operations' (ACO) List of Operational Plans, τα οποία δύνανται να ανευρεθούν ηλεκτρονικά στο NS SHAPE WISE PORTAL: <http://nwww.shape.nato.Int/WISE/CISDivisio/POLREQ/StratOpPla>.
- (2) ACO GOP και Functional Planning Guides

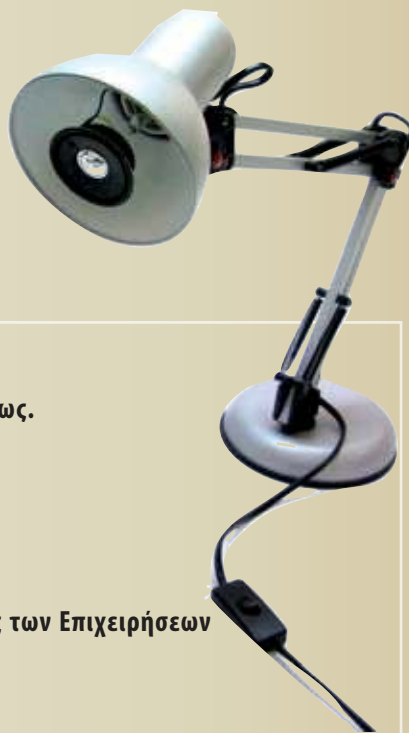
2. Συμπληρωματικά βοηθήματα είναι άλλα σημαντικά βοηθήματα τα οποία πρέπει να γνωρίζουν οι επιτελείς και τα οποία πρέπει να συμβουλευονται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδιάσεως. Αυτά είναι:

- ➔ ΕΘΣΥΣΥ.
- ➔ Μέτρα Ετοιμότητας και Συναγερμού.
- ➔ ΕΚΕ.
- ➔ Σχέδια Επιχειρήσεων.
- ➔ Βοηθήματα Πληροφοριών.
- ➔ Βάση Δεδομένων ΣΔΕΠ.
- ➔ Βάση Δεδομένων ΑΣΠΙΣ.
- ➔ Πίνακες Στάθμης Αποθεμάτων.
- ➔ Επιτελικοί Πίνακες.
- ➔ Πίνακες Τεχνικών Χαρακτηριστικών Οπλικών Συστημάτων.
- ➔ Αντίστοιχα έντυπα και βάσεις δεδομένων Διεθνών Οργανισμών, όπως:
(1) NATO Crisis Response System (NCRS).
- (2) MC 161 series - NATO's General Intelligence Estimate.
- (3) MC 165 series - Military-related Scientific and Technological Trends.
- (4) MC 166 series - NATO's Indication and Warning System.
- (5) Battlefield Information Collection and Exploitation System (BICES).
- (6) Linked OPS-INTEL Centres Europe (LOCE).
- (7) Tool for Operational Planning, Force Activation and Simulation (TOPFAS).
- (8) Force Database and Management Tool (FDMT).
- (9) Allied Deployment And Movement System (ADAMS).
- (10) ACE Resource Optimisation Software System (ACROSS).
- (11) NATO Order of Battle (ORBAT).
- (12) BICES Initial Core Capability (BICC).

- (13) Request for Information Management System (RFIMS).
- (14) Initial Common Operational Picture (ICOP).
- (15) Joint Targeting System (JTS).
- (16) Joint Theatre Level Simulation Model (JTLS).
- (17) Integrated Command & Control System (ICC).
- (18) Land CCIS (LCCIS).
- (19) Maritime CCIS (MCCIS).

3. Στα λοιπά βοηθήματα περιλαμβάνονται:

- ➔ Τα διδάγματα (Lessons Learned) από διάφορες εθνικές ή διεθνείς επιχειρήσεις.
- ➔ Βασικές Οδηγίες Επιχειρήσεων.
- ➔ Δόγματα.
- ➔ Συμφωνίες.
- ➔ Σχέδια φορτώσεως.
- ➔ Αεροφωτογραφίες.
- ➔ Τουριστικοί οδηγοί.
- ➔ Διαδίκτυο.

Συντομεύσεις

Δ.Λ.Σ.Α.: Διαδικασία Λήψεως Στρατιωτικής Αποφάσεως.

ΕΘ.ΣΥ.ΣΑΝ.: Εθνικό Σύστημα Συναγερμού.

Ε.Κ.Ε.: Εθνικοί Κανόνες Εμπλοκής

Ζ.Π.: Ζώνη Προσγειώσεως.

Ο.Υ.Σ.Π.: Ουσιώδη Στοιχεία Πληροφοριών.

Π.Ο.Υ.: Πίνακας Οργανώσεως Υλικών.

Π3Ε: Προπαρασκευή των Πληροφοριών της Περιοχής των Επιχειρήσεων

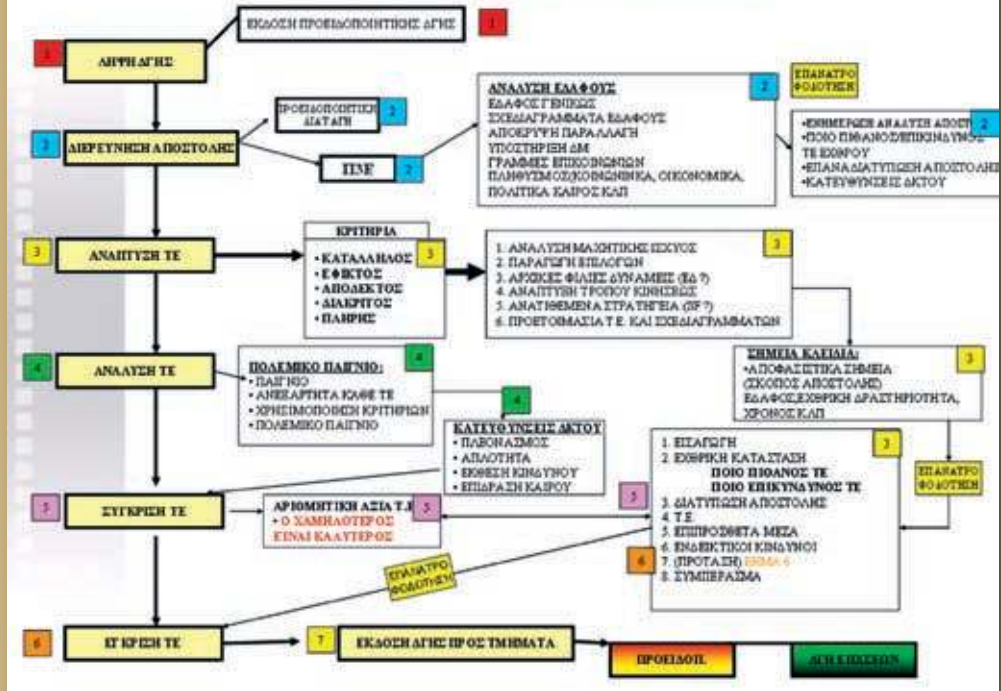
Σ.Δ.Ε.Π.: Σύστημα Διοικήσεως Ελέγχου Πυρός.

Τ.Ε.: Τρόπος Ένταξης.

Μ.Σ.: Military Committee

MDMP: Military Decision Making Process.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Δ.Α.Σ.Α.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 📖 Οδηγίες Επιχειρησιακής Σχεδιάσεως/ΓΕΣ/Ιαν 2006.
- 📖 ΣΚ 30-1 Επιτελικά Καθήκοντα/ΓΕΣ/ΔΕΚΠ/3^ο/ Μαρ 1996.
- 📖 ΕΕ 7-10 Μνημόνιο Επιτελούς Πεζικού/ΓΕΣ/ΔΕΚΠ/3^ο/Ιουν 2001.
- 📖 ΕΕ 7-12 Μνημόνιο Αξιωματικού Πεζικού/ΓΕΣ/ΔΕΚΠ/ Απρ 2003.
- 📖 ΣΚ 31-1 Το Στρατιωτικό Δόγμα του Στρατού Ξηράς/ΓΕΣ/ΔΙΔΟ/2004.
- 📖 FM 5-0 Army Planning and Orders Production/Headquarters Department of the Army/ Jan 2005.
- 📖 A MDMP For All Seasons: Modifying The MDMP, For Success. A Monograph by Major Todd C. Runyon, United States Army.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ

Οι Χριστιανοί Αναχαιτίζουν τους Οθωμανούς

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:

Δημήτριος Γ. Θαλασσινός, Φιλόλογος

Πριν από σχεδόν 440 χρόνια, μία σπουδαία μάχη που έγινε στα νερά της υπό οθωμανικής κατοχής Ελλάδας, έκρινε το μέλλον της Μεσογείου. Η ακόμη πανίσχυρη την εποχή αυτή Οθωμανική αυτοκρατορία αναγκάστηκε να αντιμετωπίσει τον ενωμένο στόλο ενός συνασπισμού χριστιανικών δυνάμεων κοντά στη Ναύπακτο. Ήταν 7 Οκτωβρίου 1571, μία μέρα που θα έμενε στην Ιστορία ως εκείνη που απέτρεψε την προς Δυσμάς επέκταση των Οθωμανών.

Έπρεπε να περάσουν εκατό χρόνια από την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως, για να αντιληφθούν, επιτέλους, οι Δυνάμεις της Δυτικής Μεσογείου το θανάσιμο κίνδυνο που διέτρεχαν, από τη συνεχή επέκταση της Τουρκίας και των συμμάχων της και την αύξηση σε ξηρά και θάλασσα της δύναμης των Οθωμανών.

Η πανίσχυρη αριστοκρατική Δημοκρατία της Βενετίας έχανε, τη μία μετά την άλλη τις κτήσεις της στην Ελλάδα, ενώ οι Τούρκοι γίνονταν, σιγά-σιγά, απόλυτοι κύριοι της Ανατολικής Μεσογείου και ο στόλος τους αποτελούσε πλέον άμεσο κίνδυνο, όχι μόνο για τα ενετικά φρούρια στην Ανατολή, αλλά και γι' αυτήν τη μητρόπολη. Εξάλλου οι σύμμαχοι της Τουρκίας, Μαροκινοί και πειρατές, τους οποίους υπέθαλπταν στις βορειοαφρικανικές ακτές, συνεχώς δημιουργούσαν ζητήματα στην Ισπανία, της οποίας εμπόδιζαν τις θαλάσσιες μεταφορές. Υπό τις συνθήκες αυτές, δημιουργήθηκε η Ιερή Συμμαχία. Ο πρωτεργάτης και ψυχή της, πάπας Πίος Ε', θέλησε να συμπεριλάβει σε αυτήν ολόκληρη την Ευρώπη, αλλά δεν το κατόρθωσε. Η Γαλλία, η Πορτογαλία, η Πολωνία και η Αυστρία αρνήθηκαν να συμμετάσχουν. Έτσι, η Συμμαχία συγκροτήθηκε από την Ισπανία, τα κρατίδια της Ιταλίας, τη Βενετία και τους Ιππότες της Μάλτας. Οι βλέψεις της, συνεπώς, ήταν κατ' ανάγκη περιορισμένες, διότι δεν ήταν δυνατό να επιδιωχθεί ολοκληρωτικός κατά της Τουρκίας πόλεμος, χωρίς τη συμμετοχή των κύριων ηπειρωτικών δυνάμεων της Ευρώπης.

Ο πάπας Πίος Ε'. Σκιπione Πουλσόνε (Ιλ Γκαετάνο). (1576-1580 Μόσχα, Μουσείο Πούσκιν).

Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

Τους λόγους της σύστασης της συμμαχίας και των κατ' ανάγκη περιορισμένων στόχων της μας δίνει ο ίδιος ο πάπας, ο οποίος, μεταξύ άλλων, είπε στους πληρεξούσιους της Ισπανίας και της Βενετίας τα εξής: «Θα εκπληρώσω τις υποχρεώσεις τις οποίες μου επιβάλλει η θέση μου ως κοινού Πατρός των πιστών. Προτού με καλέσει ο Θεός, θα μεταχειρισθώ όλα τα ανθρώπινα μέσα για να ενώσω τις χριστιανικές δυνάμεις έναντι του μεγαλύτερου εχθρού του χριστιανισμού. Απευθύνθηκα προς το βασιλιά της Ισπανίας και προς την Ενετική Δημοκρατία, διότι τα εδάφη των δύο αυτών δυνάμεων είναι περισσότερο εκτεθειμένα στη μανία της καταστροφής των Τούρκων. Θεία χάριτι, βρήκα τους πρίγκιπές σας καλώς διατεθειμένους. Τώρα σε σας μένει να επωφεληθείτε μίας περίπτωσης, η οποία "μιλάει από μόνη της". Να συνομολογήσετε μια συμμαχία, της οποίας κύριος σκοπός θα είναι να τιμωρήσει και να εξουθενώσει την αυθάδεια και τη μανία των λυσσασμένων αυτών σκύλων ή τουλάχιστον να εμποδίσει κάθε περαιτέρω αύξηση των δυνάμεών τους. Όταν οι βασιλείς και οι χριστιανικοί λαοί της Ευρώπης οπλισθούν για να καταστρέψουν την Αυτοκρατορία της Ανατολής του Μωάμεθ, θα περάσουν από την Κωνσταντινούπολη. Αυτό είναι αδύνατον σήμερα. Αλλά ο Θεός, ο οποίος δεν θέλει να εγκαταλείψει τη χριστιανοσύνη, δίνει την ευκαιρία να διατηρήσουμε το Βασίλειο της Κύπρου και να αποκτήσουμε και άλλα. Οι μεταγενέστεροι θα μας αποδώσουν βαρύτατη αμέλεια, εάν αφήσουμε να περάσει μια τέτοια ευκαιρία. Το δίκαιο είναι μαζί μας, όπως είναι πάντοτε, όταν πολεμάμε ενάντια στους απίστους. Εάν πεισθώ ότι θα είμαι χρήσιμος σε αυτή την

πολεμική επιχείρηση, θα είμαι πολύ ευτυχής, πιστέψτε με, να συμμετάσχω στους κινδύνους, να χύσω το αίμα μου και να πέσω για τη δόξα του θεού και υπέρ της Δημοκρατικής Χριστιανοσύνης».

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗ ΝΑΥΜΑΧΙΑ

Οι μεταξύ των συμμάχων συνεννοήσεις για τις λεπτομέρειες υπήρξαν επίπονες. Ενίοτε δε προσέκρουαν σε επουσιώδη ζητήματα γοήτρου. Τελικώς, όμως, αποφασίστηκαν:

➔ Η Συμμαχία να στραφεί όχι μόνο κατά της Τουρκίας, αλλά και του σουλτάνου του Μαρόκου και των πειρατών των βορείων ακτών της Αφρικής.

➔ Κάθε έτος, τον Μάρτιο ή τον Απρίλιο, οι συμμαχικές δυνάμεις, αποτελούμενες από 200 γαλέρες, 100 πλοία, 50.000 στρατιώτες του πεζικού, 4.000 ιππείς και 500 πυροβολητές, να εκστρατεύουν για να επιφέρουν, ανάλογα με την περίπτωση, τη μεγαλύτερη ζημιά κατά του εχθρού και τη μεγαλύτερη ωφέλεια στους συμμαχούς.

➔ Τα τρία πέμπτα των πολεμικών δαπανών να καταβάλει η Ισπανία, τα δε άλλα δύο πέμπτα η Βενετία. Η Πάρμα, η Φεράρα, η Σαβοΐα, η Τοσκάνη κλπ. υποχρεώθηκαν να καταβάλουν ορισμένα ποσά αναλογικά. Ο πάπας υποσχέθηκε να προσφέρει 12 γαλέρες, 3.000 πεζούς και 270 ιππείς, παραχώρησε δε ειδικά προνόμια στην εκκλησιαστική περιουσία στην Ισπανία και την Βενετία.

➔ Το πρώτο έτος, δηλαδή το 1571, οι πολεμικές επιχειρήσεις της συμμαχίας να είναι αποκλειστικά και μόνο ναυτικές.

Οι Ισπανοί ήθελαν όπως ο αρχηγός της εκστρατείας υποδειχθεί από αυτούς. Όμοια και οι Βενετοί. Για να βρεθεί κάποια μέση λύση, γίνονταν λόγος για το δούκα Ντ' Ανζού και το δούκα της Σαβοΐας. Ο πάπας,

όμως, επέλεξε και επέβαλε ως αρχηγό τον Δον Χουάν τον Αυστριακό. Αυτός ήταν νόθος γιος του Καρόλου Ε΄ και της Βαρβάρας Πλόμπουργκ. Η καταγωγή του αποκαλύφθηκε μετά το θάνατο του πατέρα του. Αρχικώς προοριζόταν για εκκλησιαστική καριέρα. Ο αδελφός του, Φίλιππος Β΄ βασιλεύς της Ισπανίας, τον αναγνώρισε και τον βοήθησε να συμπληρώσει τις σπουδές του.

Οι συζητήσεις των λεπτομερειών και σκοπών της συμμαχίας ήταν μακρές και επίπονες και έληξαν τον Μάιο του 1571, διήρκεσαν δηλαδή συνολικά έντεκα μήνες. Μεταξύ των συμφωνηθέντων τελευταίων όρων της ήταν ότι ο Δον Χουάν θα είχε την αρχηγία των δυνάμεων της συμμαχίας σε ξηρά και θάλασσα, αλλά όταν επρόκειτο για σοβαρά ζητήματα, υποχρεούνταν να ζητάει τη γνώμη των Μαρκαντόνιο Κολόνα και Σεμπαστιάνο Βενιέρ, οι οποίοι ήταν επικεφαλής των δυνάμεων του πάπα και των Ενετών αντίστοιχα.

Ως τόπος συνάντησης του χριστιανικού στόλου ορίστηκε η Μεσσήνη στη Σικελία, γιατί βρίσκεται στο κέντρο της Μεσογείου.

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ

Την 20^η Ιουλίου, η υπό τον Κολόνα μοίρα ανέπλευσε από τη Νεάπολη για τη Μεσσήνη και συναντήθηκε με άλλα πλοία της συμμαχίας. Ο στόλος της Βενετίας είχε συμφωνηθεί να πλεύσει και αυτός στη Σικελία. Και η μεν μοίρα της Κρήτης, με 60 γαλέρες, διατάχθηκε να μεταβεί πάραυτα εκεί, η δε άλλη παρέμεινε στην Κέρκυρα, όπου κινδύνευσε να αποκλεισθεί από τον τουρκικό στόλο. Ο Βενιέρ, ναύαρχος του ενετικού στόλου, δίσταζε να εγκαταλείψει την Κέρκυρα, τα υπόλοιπα νησιά και τις δαλματικές ακτές στη «διάθεση» του εχθρικού στόλου και να αφήσει απροστάτευτη από τη θάλασσα τη Βενετία. Το πολεμικό

συμβούλιο που συγκροτήθηκε απεφάνθη ότι προτιμότερη είναι η ανάληψη των μεγάλων αυτών κινδύνων στην προκειμένη περίπτωση, παρά η αδράνεια και η καταστροφή των σχεδίων της Συμμαχίας.

Η μοίρα της Κέρκυρας απέπλευσε και κατευθύνθηκε αρχικά στο Οτράντο (ο αρχαιοελληνικός Τάραντας) και κατόπιν στη Μεσσήνη. Έτσι, ο ενετικός στόλος απέφυγε μεν τον κίνδυνο να αποκλεισθεί από τον τουρκικό, αλλά άφησε ελεύθερο πεδίο δράσεως στον εχθρό.

Ευτυχώς, για τη Βενετία ο ναύαρχος του τουρκικού στόλου, Αλή πασάς, δεν επωφελήθηκε της παντελούς έλλειψης προστασίας της από θαλάσσης και τούτο, διότι ήταν υποχρεωμένος να αναζητήσει σε Ήπειρο και Ακαρνανία στρατιώτες για να συμπληρώσει το στόλο του. Ο Αλή πασάς ήταν άπειρος περί τα ναυτικά στρατιωτικός διοικητής και αυτό θα είχε σημαντική επίδραση στα μελλούμενα. Η πολεμική δράση του περιορίστηκε στην κατάληψη ορισμένων ενετικών φρουριών στην Ήπειρο και τη Δαλματία και στην καταστροφή μερικών χωριών της Κέρκυρας, τα οποία βρίσκονταν εκτός της ακτίνας δράσης των πυροβόλων του φρουρίου του νησιού που έλεγχαν οι Ενετοί.

Από την Κέρκυρα ο οθωμανικός στόλος πήγε στην Πάργα, όπου ο Αλή πασάς έλαβε την είδηση της κατάληψης της Αμμοχώστου. Συγχρόνως, ο Αλή πασάς έλαβε εκεί και ρητή διαταγή του σουλτάνου να αναζητήσει οπωσδήποτε το χριστιανικό στόλο και να αντιπαραταχθεί προς αυτόν. Με τη διαταγή αυτή, η οποία υπήρξε μοιραία για τους Τούρκους, ο ναύαρχος στερήθηκε το δικαίωμα να παρασύρει το χριστιανικό στόλο σε ευνοϊκές για τον τουρκικό οχυρωμένες θέσεις ή ακόμη να τον αναγκάσει να παραμείνει αδρανής

Ο Δον Χουάν, ο Αυστριακός είχε μικρή πολεμική εμπειρία πριν από τη ναυμαχία της Ναυπάκτου, όμως έδειξε φυσική κλίση προς την ηγεσία και μία γενναιότητα, που συντέλεσε πάρα πολύ στη νίκη του χριστιανικού στόλου επί των Τούρκων. (Τζουζέπε ντε Ριβέρα, Μουσείο Πράντο, Μαδρίτη).

μέχρι το χειμώνα, ο οποίος πλησίαζε και θα σήμαινε τη διακοπή των επιχειρήσεων. Έτσι η πρόβλεψη του Πάπα ότι οι Τούρκοι, μεθυσμένοι από τις επιτυχίες τους, θα επεδίωκαν να ναυμαχήσουν με το χριστιανικό στόλο, αποδείχτηκε ορθή.

Τις τελευταίες ημέρες του Ιουλίου, σχεδόν όλος ο χριστιανικός στόλος ήταν στη Μεσσήνη και όλοι περίμεναν με αγωνία τον Δον Χουάν. Τέλος, ήρθε την 23 Αυγούστου, σχεδόν έναν ολόκληρο μήνα μετά τους στόλους του πάπα και της Βενετίας.

Ο στόλος αυτός, που θα λάμβανε μέρος στην τελευταία μεγάλη ναυμαχία με κωπήλατα πλοία, αποτελούνταν την 17^η Σεπτεμβρίου 1571, την ημέρα του απόπλου του από τη Μεσσήνη, από 6 μεγάλες γαλεάσσες, που έφεραν 120 πυροβόλα 209 γαλέρες και 70 φρεγάτες, με επι κεφαλής το ναυπηγικό θαύμα της εποχής, τη ναυαρχίδα "Reale" ένα πλοίο που ήταν έργο των σπουδαιότερων τεχνιτών της Βαρκελώνης. Είχε κατασκευαστεί το 1568 για το δούκα ντε Βιλαφράνκα, αντιβασίλεα της Καταλονίας, κινείτο με 60 κουπιά και η πλώρα της είχε ένα ξυλόγλυπτο, έργο του Vasquez, γλύπτη από τη Σεβίλλη. Σ' αυτήν βρισκόταν ο αρχηγός της μεγάλης πολεμικής επιχείρησης και στο κατάστρωμά της κρίθηκε όλος ο αγώνας.

Η διαδρομή από τη Μεσσήνη στην Κέρκυρα διήρκεσε εννέα ημέρες. Στη διάρκεια της ο Δον Χουάν πληροφορήθηκε ότι ο τουρκικός στόλος βρισκόταν στην Πρέβεζα. Η αρχική σκέψη ήταν να κατευθυνθεί αμέσως ο χριστιανικός στόλος εκεί και να προσβάλει τον τουρκικό.

Την 26^η Σεπτεμβρίου ο στόλος βρισκόταν στην Κέρκυρα. Η θέα των καεστραμμένων χωριών, των πτωμάτων και γενικώς της καταστροφής και της ερήμωσης προξένησε φοβερή εντύπωση στους αξιωματικούς και τα πληρώματα και συντέλεσε στο να αυξή-

σει το ζήλο τους και να ενδυναμώσει την απόφασή τους για εκδίκηση. Ο κυβερνήτης του νησιού είχε τη γνώμη ότι το καλύτερο μέσο ασφαλείας της νήσου ήταν η ενίσχυση του στόλου και για το λόγο αυτό παραχώρησε 4.000 από τους 5.000 άνδρες που είχε στη διάθεσή του. Με αυτούς, ο αριθμός των στρατιωτών που ήταν διασκορπισμένος στα διάφορα πλοία ανήλθε σε 33.000 εκ των οποίων 30.000 ήταν Ιταλοί, 1.000 Ισπανοί και 2.000 εθελοντές από διάφορα μέρη.

Στην Κέρκυρα, ο Δον Χουάν διέταξε να τεθεί ο στόλος σε πλήρη πολεμική παράταξη. Με την κίνησή του απέδειξε το αξίωμα του στόλου, την ταχυτάτη εκτέλεση των διαταγών, την ψυχραιμία και τον πλήρη συντονισμό ενεργείας αξιωματικών, στρατιωτών και ναυτικών, αλλά συνάμα τη μεταξύ των αρχηγών εχθρότητα, η οποία δεν προοιωνίζε αγαθά αποτελέσματα. Όταν ο Ντόρια, ως αντιπρόσωπος του Δον Χουάν, μετέβη για επιθεώρηση των ενετικών πλοίων, οι κυβερνήτες τους αρνήθηκαν να τον δεχθούν. Το επεισόδιο αυτό ακολούθησε άλλο σοβαρότερο, στις 2 Οκτωβρίου, όταν δόθηκε διαταγή να ετοιμαστεί ο στόλος για αναχώρηση: ενώ οι αξιωματικοί και ναύτες ενετικής γαλέρας, κυβερνώμενης από τον Κρητικό Ανδρέα Καλλέργη, ασχολούνταν πυρετωδώς με την προετοιμασία του πλοίου, οι Ισπανοί στρατιώτες, οι οποίοι επέβαιναν, συνεπλάκησαν με τους Ενετούς. Ο Μούτσο, αρχηγός των Ισπανών αρκεβουζιέρων, επενέβη υπέρ των ανδρών του. Η σύρραξη γενικεύθηκε και είχε ως αποτέλεσμα να φονευθούν αρκετοί Ισπανοί και Ενετοί. Ο Βενιέρ πληροφορήθηκε τα της συμπλοκής και έστειλε τον αρχηγό της ναυτικής αστυνομίας με δύναμη να την καταστείλει. Ο Μούτσιο τον φόνευσε, όπως και δύο από τους στρατιώτες του. Ο Βενιέρ μετέβη στον τόπο της συρράξεως,

συνέλαβε τον ταραξία και δύο συνενόχους του και διέταξε να τους κρεμάσουν στο μεγάλο ιστίο της ενετικής γαλέρας.

Το γεγονός αυτό παρ' ολίγο να λάβει μεγάλες διαστάσεις και προς στιγμή απειλήθηκε η διάλυση του στόλου. Τα ενετικά πλοία συγκεντρώθηκαν και από στιγμή σε στιγμή αναμενόταν σύρραξη. Η ψυχραιμία, η ευφυΐα και η συναίσθηση ευθύνης του Δον Χουάν συντέλεσαν, ώστε το θλιβερό αυτό επεισόδιο να μην έχει παραπέρα συνέπειες.

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ

Οι δυνάμεις των δύο αντίπαλων στόλων, χριστιανικού και οθωμανικού, ήταν σχεδόν ίσες. Ο οθωμανικός αποτελούνταν από 208 γαλέρες, 60 γαλιότες και ένα σημαντικό αριθμό μικρότερων πλοίων (πιθανότατα πάνω από 60), επέβαιναν δε επ' αυτών 25.000 στρατιώτες, μεταξύ αυτών 2.500 γενίτσαροι, άριστοι πολεμιστές, οπλισμένοι με αρκεβούζια. Ο οθωμανικός στόλος υπερτερούσε του χριστιανικού μόνο κατά την ομοιογένεια. Οι οθωμανοί δεν στερούνταν πλέον, μετά από ενάμισο αιώνα ναυτικών "περιπετειών", με κύρια δραστηριότητα μάλιστα την πειρατεία, ναυτικών γνώσεων. Ωστόσο, υστερούσαν ακόμη σημαντικά σε σχέση με τους Ιταλούς θαλασσοπόρους.

Ο χριστιανικός στόλος μεταστάθμευσε από την Κέρκυρα στην Ηγουμενίτσα, από την οποία απέπλευσε την 3^η Οκτωβρίου προς το Νότο. Κατά τον πλου, ο Δον Χουάν πληροφορήθηκε από ένα κρητικό μπρίκι ότι η Αμμόχωστος περιήλθε στα χέρια των Τούρκων. Η κατάληψη και του τελευταίου αυτού οχυρού της Κύπρου υπήρξε μέγα πλήγμα για το χριστιανικό κόσμο και ιδιαίτερως για τους Ενετούς. Αν και αναμενόμενο, το γεγονός αυτό λύπησε βαθύτατα αξιωματικούς και πληρώματα του στόλου

και τους φανάτισε ακόμα περισσότερο κατά του βάρβαρου εχθρού, που δεν σεβάστηκε τους όρους της παράδοσης της Αμμοχώστου και κατακρεούργησε τους τελευταίους ηρωικούς υπερασπιστές της.

Ολόκληρος ο τουρκικός στόλος βρισκόταν συγκεντρωμένος εντός του κόλπου των Πατρών. Κατά το συγκροτηθέν πολεμικό συμβούλιο, ο Περτέβ πασάς υπήρξε ο μόνος που υποστήριξε ότι, υπό τις υφιστάμενες τότε συνθήκες, δεν έπρεπε ο τουρκικός στόλος να αντιπαραταχθεί του χριστιανικού. "Έχω υπόψη μου", είπε, ότι οι στόλοι της Ισπανίας, της βενετίας, του πάπα και των άλλων χριστιανικών ηγεμόνων αποτελούν ήδη μία ισχυρή ναυτική δύναμη. Νομίζω ότι αποτελεί καθαρή παραφροσύνη να αντιπαραταχθούμε. Οι χριστιανοί δεν ήρθαν ως εδώ χάριν ναυτικής επίδειξης. Έχουν επικεφαλής τον Βενιέρο, του οποίου όλοι γνωρίζουμε τα προσόντα και τη γενναιότητα. Εάν οι χριστιανοί είχαν την πρόθεση να αδρανήσουν, θα παρέμεναν στην Κέρκυρα ή θα κατευθύνονταν στη Βενετία. Αλλά και από την παραβολή των δυνάμεων των δύο στόλων δεν δύναται να συναχθεί ότι ο δικός μας υπερτερεί του χριστιανικού. Έχουμε, βεβαίως, 208 γαλέρες, 60 γαλιότες, 20 μπρίκια και λοιπά μικρότερα πλοία. Και αν δεχθούμε ακόμη ότι ο εχθρός διαθέτει μόνο 200 πλοία, κανείς δεν μας βεβαιώνει ότι αυτά δεν είναι γαλέρες. Άλλωστε δεν πρέπει να λησμονούμε ότι διαθέτει και 6 γαλεάσες, τις οποίες σοβαρώς πρέπει να υπολογίσουμε. Αλλά και από άποψη εμψύχου υλικού μειονεκτούμε. Οι σπαχίδες μας είναι νεοσύλλεκτοι, χωρίς πολεμική πείρα. Οι άλλοι είναι ικανοί για πόλεμο στην ξηρά, αλλά όχι στη θάλασσα. Όλοι σχεδόν έχουν μόνο τόξα και έχουν συνηθίσει να μάχονται μόνο εναντίον μικρότερων δυνάμεων.

Ο Στόλος των Οθωμανών
και η Ιερή Συμμαχία στη
Ναυμαχία της Ναυπάκτου.
(Εργαστήρι Τζόρτζιο Βασάρι,
Βασιλική Αίθουσα).

Οι Οθωμανοί δεν στερούνταν πλέον, μετά από ενάμιση αιώνα ναυτικών “περιπέτειών”, των σχετικών γνώσεων. Ωστόσο, υστερούσαν ακόμη σημαντικά σε σχέση με τους Ιταλούς θαλασσοπόρους.

Αντιθέτως, ο εχθρός διαθέτει εμπειροπόλεμους στρατιώτες της Ιταλίας και της Ισπανίας, που έχουν ασκηθεί στη θάλασσα και οι περισσότεροι είναι οπλισμένοι με αρκεβούζια. Εξάλλου πρέπει να φυλαχθούμε από τον εσωτερικό εχθρό. Οι χριστιανοί σκλάβοι του στόλου μας είναι σε αριθμό ίσο περίπου με τους στρατιώτες μας. Ο σουλτάνος μας έδωσε τη διαταγή να πολεμήσουμε, όχι όμως να οδηγήσουμε το στόλο μας σε μια βέβαιη και ανεπανόρθωτη καταστροφή.

Δυστυχώς για τους Οθωμανούς και ευτυχώς για τους χριστιανούς, τα ορθά αυτά λόγια δεν ήταν διατεθειμένοι να τα ακούσουν οι αρχηγοί του τουρκικού στόλου. Τελικώς, επικράτησε η αντίθετη άποψη του Αλή πασά, την οποία αποδέχθηκαν οι υπόλοιποι αρχηγοί του στόλου. Ο Αλή πασάς είπε: “Δεν νομίζω ότι οι χριστιανοί σκοπεύουν να ναυμαχήσουν, προτού ο στόλος τους συμπληρωθεί με πλοία και γαλέρες. Ο Βενιέρος θα θελήσει να δώσει ναυμαχία και άνευ αυτών, αλλά δεν είναι βέβαιο αν θα παρασύρει και τους λοιπούς αρχηγούς. Όσον αφορά σε εμένα, ποτέ δεν θα αρνιόμουν τη βοήθεια των μικρών πλοίων, διότι μαζί με αυτά, ο οθωμανικός στόλος εμφανίζεται μεγαλύτερος του χριστιανικού και έτσι, αν μη τι άλλο, θα εντυπωσιάσει τον εχθρό. Εξάλλου, το ευέλικτο των μικρών πλοίων συντελεί στο να παρέχουν βοήθεια στις γαλέρες. Είναι αλήθεια ότι ο σπαχήδες είναι νεοσύλλεκτοι

στρατιώτες, αλλά είναι γενναίοι και μαζί με τους παλαιούς στρατιώτες αποτελούν αξιόλογο στρατιωτικό σώμα. Δεν έχουν, το ομολογώ, συνηθίσει στη θάλασσα, αλλά δεν πρόκειται περί μεγάλου πλου, αφού πρόκειται να πάμε στην Κεφαλληνία. Ο μεγάλος αριθμός των αρκεβουζιέρων των χριστιανών δεν με τρομάζει. Το αρκεβούζιο δεν υπερέχει του παλαιού οθωμανικού τόξου. Ο χρόνος που απαιτείται για να γεμίσει, είναι αρκετός για να στείλει το τόξο τριάντα βέλη. Φοβάστε την επανάσταση των χριστιανών σκλάβων κατά το διάστημα της ναυμαχίας. Αλλά ο κίνδυνος αυτός θα αποφευχθεί, διότι, μόλις συμπληθούν τα πλοία, θα υποχρεώσουμε τους κατάδικους να πάνε κάτω από τους πάγκους και θα δώσουμε διαταγή στους φύλακες να σκοτώσουν αμέσως καθένα που θα κινηθεί. Επίσης, μπορούμε να υπολογίσουμε στην έχθρα μεταξύ Ιταλών και Ισπανών. Αιχμάλωτοι, προερχόμενοι από την Ηγουμενίτσα μας ανέφεραν ότι, λόγω της αυστηρής τιμωρίας ορισμένων στρατιωτών, απειλήθηκε γενική σύρραξη μεταξύ των χριστιανικών δυνάμεων”.

Ο Ουλούτς Αλής, εξάλλου, είτε στο συμβούλιο μεταξύ άλλων και τα εξής: “Μη χάνουμε ούτε στιγμή. Ας πλεύσουμε αμέσως αποφασισμένοι να συναντήσουμε τον εχθρό. Θα τον δούμε να φεύγει ή να αιχμαλωτίζεται. Η νίκη εξαρτάται από την άμεση ενέργειά μας. Εάν δεν ενεργήσουμε αμέσως στον εχθρικό στόλο, θα προστεθούν πλοία και γαλέρες. Οι αρχηγοί του χριστιανικού στόλου θα φθάσουν στο σημείο να έρθουν, προς αίσχος των Οθωμανών, να μας προσβάλλουν προ της Ναυπάκτου”.

Ο τουρκικός στόλος προχώρησε προς την είσοδο του κόλπου των Πατρών και αγκυροβόλησε σε θέση που απείχε 12 ναυτικά μίλια από το ακρωτήριο Σκρόφα και 14 από το νησί Οξεία που είναι η τελευταία

Ο εικοσιτετράχρονος Δον Χουάν, ο Αυστριακός αποδείχτηκε, ως επικεφαλής του στόλου της Ιερής Συμμαχίας, ικανός διπλωμάτης για να κρατήσει τη συμμαχία ενωμένη, παρά το νεαρό της ηλικίας του.

Ο Δον Χουάν, ο Αυστριακός
και στην δίπλα σελίδα η
Ναυμαχία της Ναυπάκτου.
(Έργαστήριο Τζόρτζιο Βασάρι,
Βασιλική Αίθουσα).

νήσος των Κουζολαρίων. Τις πρωινές ώρες της 7^{ης} Οκτωβρίου ο συμμαχικός στόλος βρισκόταν στα Κουζολάρια, τις Εχινάδες νήσους, δηλαδή σε μικρή απόσταση από τον τουρκικό στόλο, ο οποίος ήταν πλέον ορατός. Ο Δον Χουάν έδωσε το σύνθημα του συναγερμού. Ο στόλος άρχισε να παρατάσσεται σε τάξη μάχης, επί μίας γραμμής, σε τρεις ομάδες. Η αριστερή πτέρυγα του στηριζόταν επί της ακτής για να αποφευχθεί ο κίνδυνος της υπερφαλαγγισέως της από τα ευάριθμα και ευέλικτα οθωμανικά σκάφη. Το κύριο σώμα κατείχε τη μέση και η δεξιά πτέρυγα έπλεε ταχέως προς το Νότο, για να αφήσει αρκετό χώρο για την ανάπτυξη της αριστερής πτέρυγας και του κέντρου. Η εφεδρεία ήταν πίσω από το κύριο σώμα του στόλου. Οι έξι ογκώδεις γαλεάσσοι, καίτοι βραδυκίνητοι, δεν κατόρθωσαν να φθάσουν εγκαίρως και να καταλάβουν τις θέσεις που είχαν οριστεί. Ο τουρκικός στόλος βγήκε από τον κόλπο των Πατρών και με τον τρόπο αυτό οι δύο στόλοι βρέθηκαν αντιμέτωποι τις πρωινές ώρες της 7^{ης} Οκτωβρίου 1571, κοντά στο ακρωτήριο Σκρόφα, “το αιματηρό ακρωτήριο”. Το σκηνικό είχε στηθεί για μία από τις σπουδαιότερες ναυμαχίες της ιστορίας. Ο τουρκικός στόλος παρατάχθηκε αντίκρου στο χριστιανικό σε μία γραμμή και τρεις ομάδες: αριστερά πτέρυγα, κέντρο, δεξιά πτέρυγα. Κατά τη διάρκεια της ναυμαχίας, οι αντίπαλες δυνάμεις είχαν ως εξής:

Από την πλευρά της χριστιανικής συμμαχίας, στην αριστερή πτέρυγα βρίσκονταν 50 πλοία με αρχηγό τον Μπαρμπάρικο. Στο κέντρο ήταν η κύρια δύναμη με 74 πλοία και αρχηγό τον γενικό αρχηγό των δυνάμεων ξηράς και θάλασσας της εκστρατείας, Δον Χουάν, που επέβαινε της “Reale”, η οποία δέσποζε στο μέσο της όλης παράταξης. Δεξιά είχε τη ναυαρχίδα του πάπα,

στην οποία επέβαινε ο ναύαρχος Κολόνα, αριστερά δε τη ναυαρχίδα της Βενετίας, στην οποία επέβαινε ο ναύαρχος Βενιέρ. Στη δεξιά χριστιανική πτέρυγα υπήρχαν ακόμη 50 πλοία υπό τον Αντρέα Ντόρια. Σε εφεδρεία είχαν παραμείνει συνολικά 30 πλοία, με αρχηγό τον Σάντα Κρουζ. 4 από τις συνολικά 6 γαλεάσσες, δύο με κυβερνήτες τους Αμπρόζιο και Αντόνιο Μπραγκαντίνο και άλλες δύο υπό τους Κουόρο και Ντουάντο -ο τελευταίος ήταν και επικεφαλής του στολίσκου των γαλεασσών- είχαν παραταχθεί μπροστά από το κέντρο της χριστιανικής παράταξης. Οι υπόλοιπες δύο, υπό τους Τσέζαρο και Πιζάνι, δεν πρόλαβαν να λάβουν τις θέσεις τους και έμειναν τελικώς εκτός ναυμαχίας.

Στην πλευρά των Οθωμανών στη δεξιά πτέρυγα, έναντι της αριστερής του συμμαχικού στόλου, είχαν λάβει θέση 80 πλοία με αρχηγό τον Μεχμέτ-Σιρόκο. Στο κέντρο βρισκόταν και εδώ η κυρία δύναμη, με συνολικά 116 πλοία, στα οποία ωστόσο συμπεριλαμβάνονταν και τα πλοία που είχαν τηρηθεί σε εφεδρεία. Αρχηγός εδώ ήταν ο ίδιος ο ναύαρχος του οθωμανικού στόλου, ο Αλή πασάς. Τέλος, στην αριστερή πτέρυγα, έναντι της δεξιάς του χριστιανικού στόλου, είχαν παραταχθεί τα υπόλοιπα 80 πλοία με αρχηγό τον Ουλούτς Αλή.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ

Στις 11 το πρωί, μετά από αρκετές προσπάθειες των καπετάνιων και των πληρωμάτων των πλοίων, οι παρατάξεις των αντιπάλων στόλων είχαν ολοκληρωθεί. Ο Δον Χουάν, επιβαίνοντας σε μια ελαφριά φρεγάτα, διέρχεται του χριστιανικού στόλου κάτω από τις επευφημίες των αξιωματικών και ναυτών, κρατώντας σταυρό. Προσπαθεί να ανυψώσει το ηθικό των ανδρών του ενόψει της τρομερής σύγκρουσης που επικείμεται.

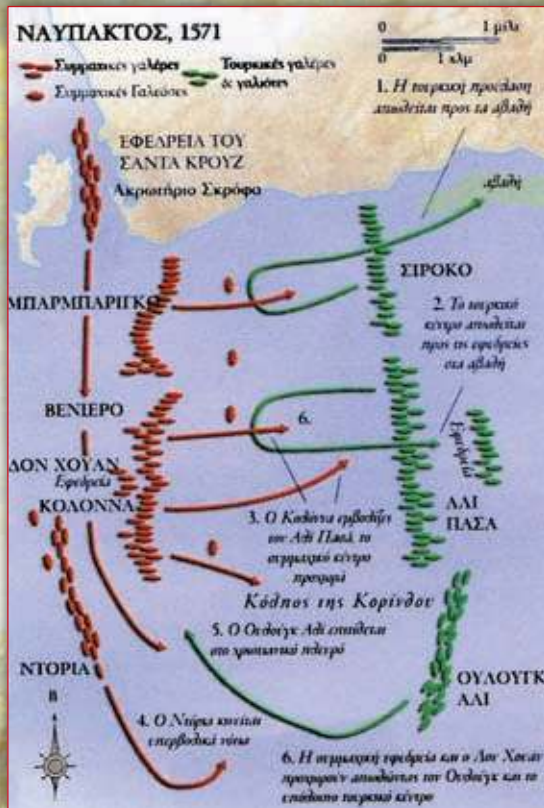
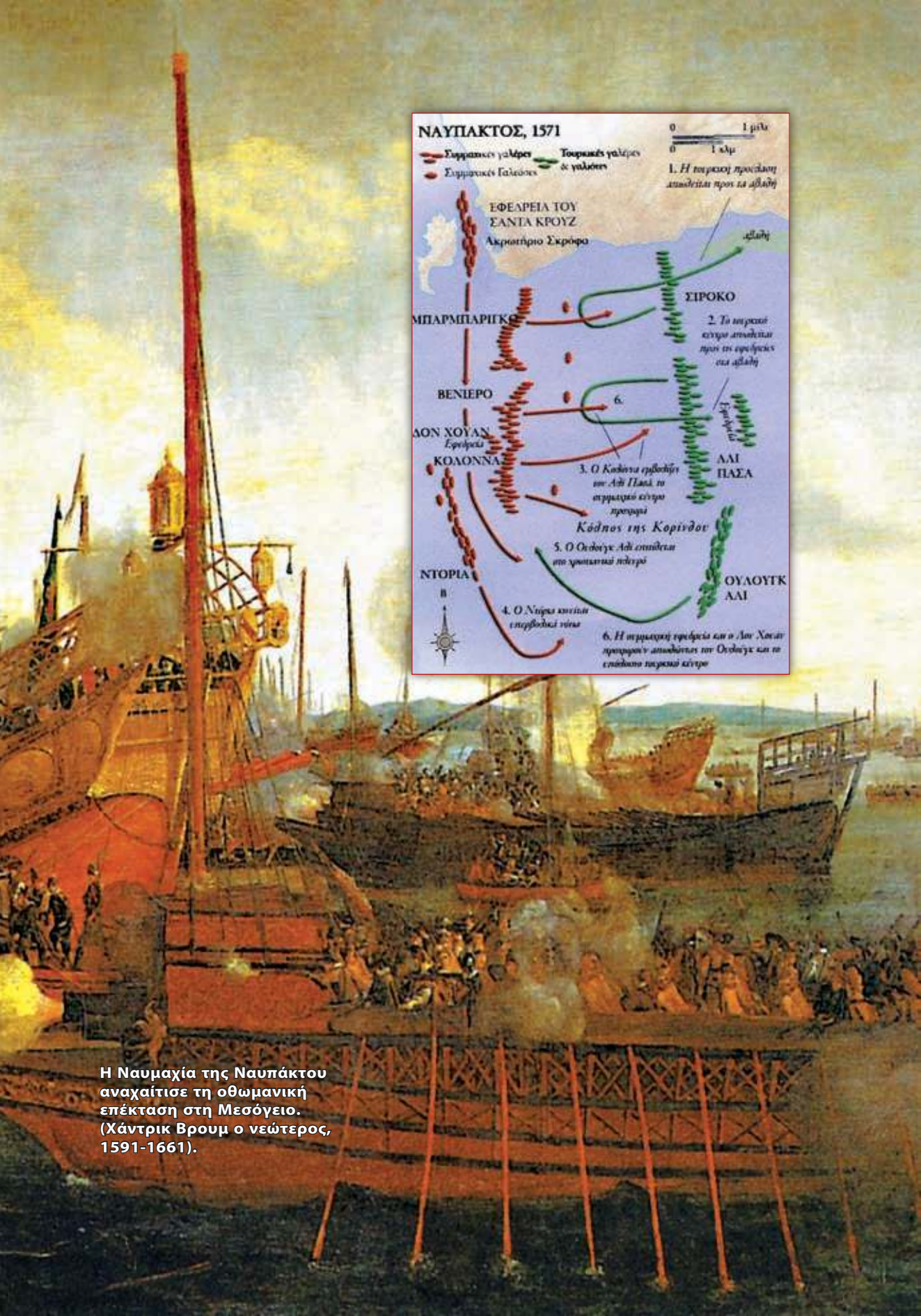
Στο πλαίσιο αυτό οι ηγέτες του στόλου της συμμαχίας προχωρούν και σε μία ακόμη κίνηση: αφαιρούνται από τους χριστιανούς κατάδικους οι αλυσίδες και τους δίνουν όπλα. Με την επιστροφή του Δον Χουάν στη "Reale", υψώνεται σε αυτήν υπό τους ήχους των πυροβόλων, η σημαία της Συμμαχίας, την οποία είχε στείλει ο πάπας, με την εντολή να αναρτηθεί μόνο κατά τη ναυμαχία. Συγχρόνως, υψώνεται στη ναυαρχίδα του Αλή πασά η σημαία του Προφήτη, λευκή με φράσεις από το Κοράνι, γραμμένες με χρυσά γράμματα και στις δύο πλευρές.

Ο Ντόρια για να αποφύγει τον κίνδυνο (όπως ισχυρίστηκε μετά τη ναυμαχία) να κυκλωθεί από την αριστερή εχθρική πτέρυγα, συνέχισε τον προς Νότο πλου του και απομακρύνθηκε επικίνδυνα από το δεξιό άκρο του κέντρου, το οποίο άφησε τελείως ακάλυπτο. Παρόλα αυτά, ο Δον Χουάν δίνει, εντέλει, τη διαταγή της επίθεσης. Στο κέντρο της χριστιανικής παράταξης και μπροστά από το αριστερό, οι τέσσερις γαλεάσες που ήταν το "ισχυρό χαρτί" των χριστιανών, αφού οι Τούρκοι δεν διέθεταν τόσο ισχυρά πλοία, βάλλουν με τα πυροβόλα τους ευστοχα κατά του τουρκικού στόλου. Τα άκρα του κέντρου του προς στιγμήν κάμπτονται. Αλλά ο Αλή πασάς τίθεται επικεφαλής στην παράταξή του και παρασύρει ολόκληρο τον τουρκικό στόλο ο οποίος, συνεχώς βαλλόμενος από τις γαλεάσες, τις προσπερνάει και πλησιάζει τη χριστιανική παράταξη. Η αριστερή πτέρυγα του χριστιανικού στόλου και η δεξιά του τουρκικού εμπλέκονται και αρχίζει μια σκληρή και φονική μάχη. Οι Οθωμανοί επιδιώκουν να εκμεταλλευτούν την ευελιξία και ταχύτητα των μικρότερων πλοίων τους, ορισμένα εκ των οποίων διολισθαίνουν μεταξύ της ακτής και των χριστιανικών πλοίων και τα προσβάλλουν από τα μετόπισθεν.

Ο Ντόρια, για να αποφύγει τον κίνδυνο να κυκλωθεί από την αριστερή εχθρική πτέρυγα, συνέχισε τον προς Νότο πλου του και απομακρύνθηκε επικίνδυνα.

Το αριστερό των χριστιανών έχει εμπλακεί σε μια σύγκρουση φθοράς, κατά τη διάρκεια της οποίας φονεύεται ο επικεφαλής της πτέρυγας, Μπαρμπαρίγκο και οι Τούρκοι επιβιβάζονται στη γαλέρα του συγκρούμενοι με τους Ιταλούς ναύτες. Τα συμμαχικά πλοία σπεύδουν προς τη ναυαρχίδα και συνάπτεται τρομερά συμπλοκή κατά την οποία φονεύεται ο Μεχμέτ-Σιρόκο και κυριεύεται η δική του ναυαρχίδα. Τα περισσότερα τουρκικά πλοία ρίχνονται στην ξηρά, ενώ τα υπόλοιπα αιχμαλωτίζονται από τους χριστιανούς.

Στο κέντρο ο αγώνας είναι ακόμη πιο σκληρός, διότι και οι δύο πλευρές γνωρίζουν ότι εκεί θα κριθεί. Οι αρχηγοί αναγνωρίζονται αμοιβαίως από τις σημαίες των πλοίων τους και αλληλοεξοντώνονται μετά μανίας. Σε ελάχιστη απόσταση, η "Reale" βάλλει με τα πυροβόλα της κατά της τουρκικής "Καπιτάνας", που και αυτή βάλλει κατά της "Reale". Οι δύο εχθρικές ναυαρχίδες συγκρούονται. Το έμβολό της τουρκικής εισέρχεται μέχρι του τέταρτου πάγκου των κωπηλατών της χριστιανικής. Για να αποχωρισθούν τα πλοία, κάνουν όπισθεν. Μετά τη δύσκολη αποκόλλησή τους, γλιστρούν σιγά-σιγά το ένα δίπλα στο άλλο. Τα κουπιά αμφοτέρων σπάζουν στις πλευρές που εφάπτονται τα πλοία. Ρίχνονται οι άρπαγες και από τα δύο πλοία, τα οποία έτσι συνδέονται άρρηκτα πλέον και αποτελούν ένα ενιαίο πεδίο μάχης. Συγχρόνως, ο Περτέβ πασάς ορμά με τη ναυαρχίδα του κατά της ναυαρχίδας

Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου αναχαίτισε τη οθωμανική επέκταση στη Μεσόγειο. (Χάντρικ Βρουμ ο νεώτερος, 1591-1661).

Ο Αλή Πασάς αρχηγός εκστρατείας χωρίς καμία εμπειρία σε ναυτικές επιχειρήσεις, ήταν ο άμεσα υπαίτιος για την οθωμανική ήττα.

της Βενετίας και συγκρούεται με αυτήν, ενώ η γαλέρα στην οποία επιβαίνουν οι δύο γιοι του Αλή πασά, διέρχεται μεταξύ της ναυαρχίδας του πάπα και της αντίστοιχης της Σαβοΐας και επιτίθεται κατά των δύο χριστιανικών γαλέρων, που είναι όπισθεν της "Reale" και προορισμός τους είναι να την υποστηρίξουν.

Στη "Reale" επιβαίνουν 400 εμπειροπόλεμοι και οπλισμένοι με αρκεβούζια στρατιώτες του σώματος της Σαρδηνίας, ενώ στην τουρκική 300 γενίτσαροι, άριστοι μαχητές και οπλισμένοι και αυτοί με αρκεβούζια.

Οι αξιωματικοί, τιτλούχοι Ισπανοί, αλλά και ο ίδιος ο Δον Χουάν μάχονται στην πρώτη γραμμή ως απλοί στρατιώτες. Δύο φορές οι Ισπανοί καταφέρνουν με ρεσάλτο να επιβιβασθούν στην τουρκική ναυαρχίδα και δύο φορές απωθούνται. Ο Αλή ενισχύεται από τουρκικές γαλέρες και επιχειρεί ρεσάλτο στη "Reale". Ο Κολόνα επιτυγχάνει να εμπλέξει και αυτός το πλοίο του με την τουρκική ναυαρχίδα και η σύγκρουση γίνεται ακόμη σφοδρότερη. Οι χριστιανοί στρατιώτες ορμούν και αυτοί στην τουρκική ναυαρχίδα και έτσι οι Τούρκοι βρίσκονται μεταξύ δύο πυρών. Ο Αλή πασάς σκοτώνεται μετά από μία επική μάχη επί του τουρκικού πλοίου και η ναυαρχίδα του στόλου του σουλτάνου καταλαμβάνεται από τους χριστιανούς. Η τουρκική σημαία κατεβαίνει και υψώνεται η σημαία της Συμμαχίας.

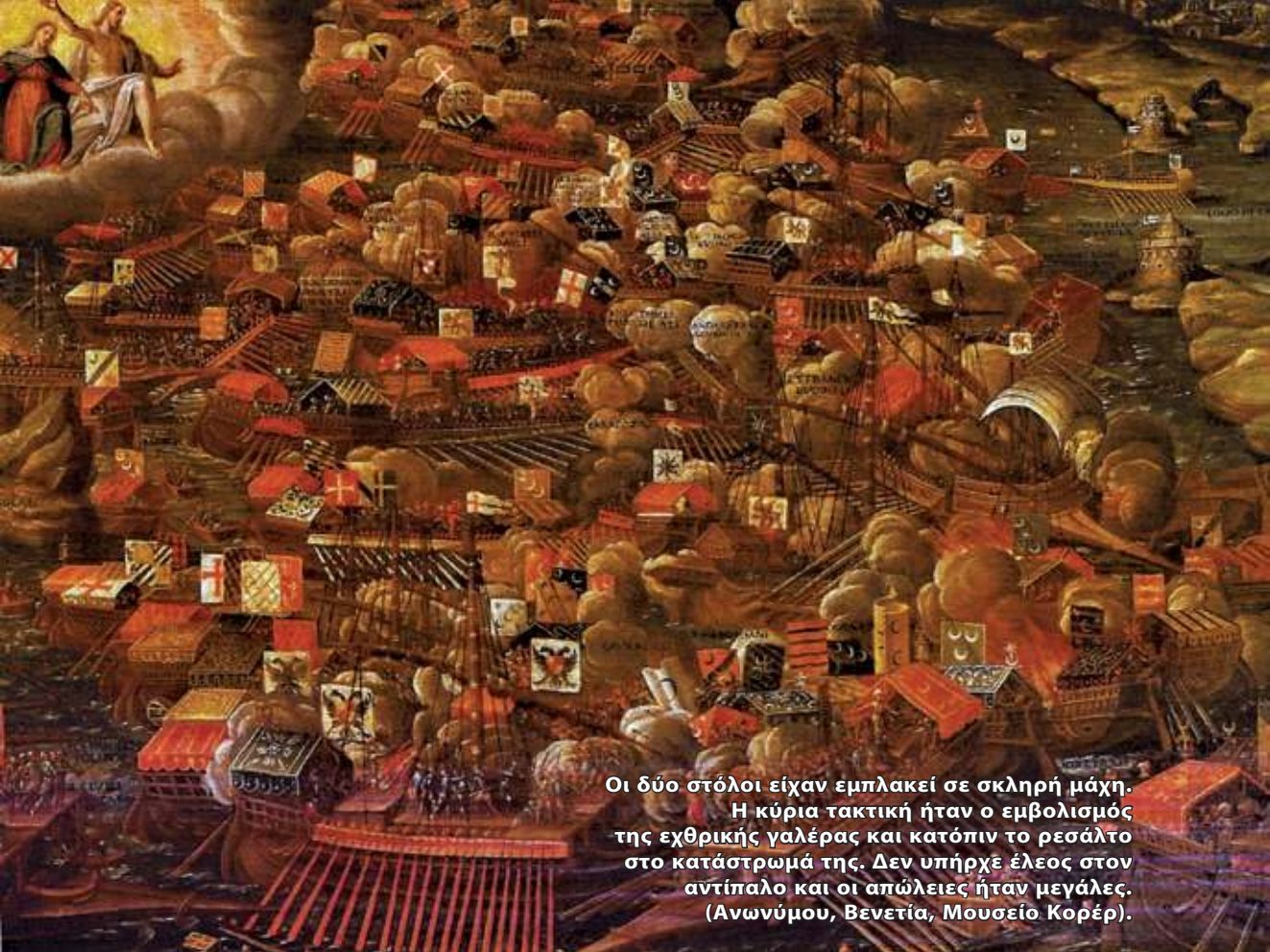
Ήταν η κρισιμότερη στιγμή της ναυμαχίας. Τυχόν επικράτηση της ναυαρχίδας των Οθωμανών θα είχε τραγικά αποτελέσματα ως προς το ηθικό των χριστιανών, ωστόσο, οι τελευταίοι, αναθαρρημένοι, αρχίζουν να επικρατούν σε όλες τις επιμέρους μάχες και τα πλοία του κέντρου της οθωμανική παράταξης καταλαμβάνονται το ένα μετά το άλλο. Οι σκλάβοι χριστιανοί που αναγκαστικά υπηρετούν ως κωπηλάτες, ελευ-

θερώνονται και τις θέσεις τους παίρνουν οι μέχρι πριν από λίγο δυνάστες τους. Ο Περτέβ πασάς κατορθώνει να διαφύγει με το πλοίο του. Μέχρι τις 2:00 το μεσημέρι, λιγότερο από τρεις ώρες μετά την έναρξη της ναυμαχίας, οι χριστιανοί είναι νικητές στο κέντρο και στην αριστερή πτέρυγα, δηλαδή δεξιά του εχθρού.

Στο δεξί της χριστιανικής παράταξης και αριστερό της οθωμανικής η μάχη δεν είχε καν ξεκινήσει! Ο Ντόρια αρκέστηκε όλο το διάστημα της ναυμαχίας να παρακολουθεί τις κινήσεις που έκανε ο Ουλούτς Αλής. Ξαφνικά ο τελευταίος, κατά τις 2:30, αλλάζει πορεία και σπεύδει ολοταχώς κατά του απροστάτευτου δεξιού πλευρού του κέντρου της χριστιανικής παρατάξεως. Η ναυαρχίδα της Μάλτας και 13 άλλα πλοία περικυκλώνονται από συντριπτικά υπερέχουσα εχθρική δύναμη. Μόνο η ναυαρχίδα των Ιπποτών της Μάλτας δέχεται την επίθεση 7 τουρκικών γαλέρων και τελικώς καταλαμβάνεται από τους Τούρκους, οι οποίοι φονεύουν χωρίς οίκτο και διάκριση σχεδόν όλους τους επιβαίνοντες. Τυχαίως σώθηκαν, και μόνον διότι θεωρήθηκαν νεκροί, τρεις βαριά τραυματισμένοι.

Αλλά και τα υπόλοιπα πλοία της ίδιας πλευράς καταλαμβάνονται από τον εχθρό. Ο Ντόρια βλέπει την καταστροφή, αναγνωρίζει, αργά πλέον, το σφάλμα του και σπεύδει στον τόπο της σύρραξης. Εκεί έχει ήδη φτάσει η υπό τον Σάντα Κρουζ εφεδρεία και ο Δον Χουάν με 12 γαλέρες. Ο Ουλούτς Αλής βλέπει το μάταιο του περαιτέρω αγώνα, εγκαταλείπει τα αιχμαλωτισθέντα πλοία και φεύγει συναποκομίζοντας ως τρόπαιο τη σημαία της ναυαρχίδας της Μάλτας, την οποία ο σουλτάνος, σε ανάμνηση της φοβερής για το στόλο του ημέρας, της 7^{ης} Οκτωβρίου 1571, την ανάρτησε στην Αγία Σοφία.

Ωστόσο, ήταν μόνο μικρή παρηγοριά

Οι δύο στόλοι είχαν εμπλακεί σε σκληρή μάχη. Η κύρια τακτική ήταν ο εμβολισμός της εχθρικής γαλέρας και κατόπιν το ρεσάλτο στο κατάστρωμά της. Δεν υπήρχε έλεος στον αντίπαλο και οι απώλειες ήταν μεγάλες. (Αωννύμου, Βενετία, Μουσείο Κορέρ).

για το σουλτάνο η σημαία των μισητών για τους Οθωμανούς ιπποτών της Μάλτας. Στις 3:00 το μεσημέρι της 7^{ης} Οκτωβρίου 1571, ο κραταιός οθωμανικός στόλος, που μόλις τέσσερις ώρες πριν ήταν ο κυρίαρχος της Ανατολικής Μεσογείου, είχε πάψει να υπάρχει ως μάχιμη δύναμη. Η καταλυτική νίκη των δυνάμεων της Συμμαχίας είχε εξοντώσει την τεράστια δύναμη του σουλτάνου και είχε ανακόψει τη ραγδαία επέκταση της δύναμης των Οθωμανών προς Δυσμάς. Λίγα χρόνια αργότερα, η αποτυχία των τελευταίων να καταλάβουν τη Μάλτα, όπου αποκρούστηκαν μετά τη γενναία άμυνα των Ιωαννιτών, θα έθετε οριστικά τέρμα στις προσπάθειες της Υψηλής Πύλης να επεκτείνει την ισχύ της δυτικά του Ιονίου. Στο εξής, οι μόνοι που θα μετέφεραν την

οθωμανική ισχύ σε αυτά τα νερά, θα ήταν οι Βορειοαφρικανοί πειρατές που δούλευαν για λογαριασμό των Οθωμανών.

ΟΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ

Ο Ζουριέν ντε λα Γκραβιέρ γράφει ότι η ναυμαχία είχε πέντε διαφορετικές φάσεις. Κατά την πρώτη, συγκρούονται οι Ενετοί και η δεξιά πτέρυγα των Τούρκων, προτού ακόμη αναπτυχθεί πλήρως ο χριστιανικός στόλος. Κατά τη δεύτερη, τα δύο σώματα της ναυμαχίας αντιμετωπίζονται και συμπλέκονται. Κατά την τρίτη, η δεξιά πτέρυγα του χριστιανικού, υπό τον Ντόρια, και η αριστερή του τουρκικού, υπό τον Ουλούτς Αλή, παρακολουθούνται και απομακρύνονται των δύο στόλων. Κατά το διάστημα που ο Ντόρια εξακολουθεί να πλέει προς το πέλα-

γος και αφήνει απροσπάτευτο το κέντρο της χριστιανικής παρατάξεως, ο Ουλούτς Αλής αλλάζει αιφνιδίως κατεύθυνση, επιτίθεται σε μεμονωμένα χριστιανικά πλοία και, λόγω της καταφανώς ανώτερης αριθμητικά δύναμής του, κερδίζει μία εύκολη νίκη, τη στιγμή που οι χριστιανοί νομίζουν ότι είναι σε όλη τη γραμμή νικητές. Κατά την τέταρτη φάση, η υπό τον Σάντα Κρουζ εφεδρεία, η "Reale", οι ναυαρχίδες των επιμέρους στόλων και πολλές γαλέρες του κέντρου σπεύδουν στον τόπο της συρράξεως και εντός ελαχίστου χρονικού διαστήματος γίνονται κύριοι της καταστάσεως. Κατά την πέμπτη και

τελική φάση, ο Ουλούτς Αλής εγκαταλείπει τα πλοία που έχει αιχμαλωτίσει και σπεύδει να σωθεί με μερικές γαλέρες, τις οποίες τελικώς κατορθώνει να διασώσει.

Ο ίδιος ο Ζουριέν ντε λ Γκραβιέρ γράφει για τον Ντόρια: "Μελέτησα τον τρόπο ενεργείας του, με ειλικρινή διάθεση να τον βρω εντάξει και έτσι να τον απαλλάξω από κάθε κατηγορία, αλλά δεν δύναμαι παρά να επικρίνω την τακτική του. Διακηρύττω ότι οι σοφοί χειρισμοί του καλύτερου ναυτικού της εποχής του' δεν δύνανται, υπό καμίαν αιτιολογία, να τύχουν επιδοκιμασίας".

Κατά τη ναυμαχία της Ναυπάκτου, ο οθωμανικός στόλος υπέστη πρωτοφανή πανωλεθρία. 25.000 Τούρκοι, κατ' άλλους 30.000, φονεύθηκαν. "Οι περισσότεροι των Οθωμανών πολεμιστών", γράφει Τούρκος ιστορικός, "φονεύθηκαν, επλήγησαν ή αιχμαλωτίστηκαν. Όλοι οι σπαχήδες κατεσφάγησαν". 190 γαλέρες, πολλές γαλιότες και άλλα μικρότερα πλοία αιχμαλωτίστηκαν από τους χριστιανούς, 15 άλλες γαλέρες των Οθωμανών βυθίστηκαν ή κήκαν και 12.000 σκλάβοι κωπηλάτες χριστιανοί ελευθερώθηκαν.

Αλλά και ο χριστιανικός στόλος υπέστη αρκετές ζημιές. Σε πολλές γαλέρες και άλλα πλοία, τα οποία συμπολέμησαν με το χριστιανικό στόλο, ήταν κυβερνήτες Έλληνες. Σε εκθέσεις της εποχής ανφέρονται οι Αλέξ. Πιτζαμάνος, Γ. Καλλέργης, Χ. Κουδοκάλης, Σ. Χαλκιόπουλος. Π. Μπούας (φονεύθηκε κατά τη ναυμαχία) Α. Τζιμάρας, Α. Κουτούβαλης, Α. Καλλέγκας, Φ. Βομβίκος, Δ. Καλαφάτος, Μοδίνος, Σιγούρος κ.α. Οι συντάκτες των εν λόγω εκθέσεων, αλλά και οι ιστορικοί, όπως ο Σαγκρέδο, εξαίρουν την ανδρεία, τη ναυτική εμπειρία, την προσήλωση στο καθήκον των Ελλήνων αυτών, όπως και τη συμβολή τους στη ναυμαχία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ BICHENO H, Crescent and Cross. The Battle of Lepanto 1751. London, 2003.
- ☞ HESS A, The battle of Lepanto and its place in Mediterranean history Past and Present 57, 1972.
- ☞ IMBER, C, The reconstruction of the Ottoman fleet after the battle of Lepanto, 1571-1572, in idem. Studies in Ottoman History and Law. Istanbul, 1996.
- ☞ CUILMARTIN, J.F. Galleons and Galleys. London, 2002.
- ☞ KONSTAM, A, Lepanto 1571: The Greatest Naval Battle of the Renaissance. Oxford, 2003.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΛΩΖΑΝΝΗΣ-ΜΟΝΤΡΕ-ΠΑΡΙΣΙΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΟ: Πλωτάρχης ΠΝ Δημήτριος Ξιφαράς

Παρά το γεγονός ότι οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις διανύουν μία περίοδο τουλάχιστον φαινομενικής ύφεσης, η Τουρκία δεν έχει σταματήσει τη συστηματική αμφισβήτηση του νομικού καθεστώτος του Αιγαίου. Η σοβαρότητα της τουρκικής απειλής είναι γνωστή και εκδηλώνεται με ενέργειες πολιτικές ή στρατιωτικές μέσα σε ένα πλατύ φάσμα. Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, βασιζόμενη στο νομικό υπόβαθρο που διαμορφώθηκε από μία σειρά συνθηκών και συμβάσεων κατά την περίοδο 1923 έως 1947 προασπίζει τα εθνικά μας συμφέροντα. Οι βασικές συνθήκες οι οποίες αποτελούν αυτό το υπόβαθρο είναι:

- ➔ Η Συνθήκη ειρήνης της Λωζάννης (24 Ιουλίου 1923).
- ➔ Η Σύμβαση του Μοντρέ (20 Ιουλίου 1936).

1.500.000 Έλληνες εγκατέλειψαν τα προγονικά εδάφη έναντι 388.000 Τούρκων που έφυγαν από την Ελλάδα.

φωνιών που συνήφθησαν μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας τη δεκαετία του 1930 διαμορφώνουν μία κατάσταση νομική και διεθνή¹, βάσει της οποίας οι δύο χώρες έχουν καθορίσει τα σύνορα μεταξύ τους καθώς και θέματα που αφορούν τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και την Ελληνική μειονότητα της Κωνσταντινούπολης της Ίμβρου και της Τενέδου.

➔ Η Συνθήκη ειρήνης των Παρισίων (10 Φεβρουαρίου 1947). Οι βασικές αυτές συνθήκες, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο της παρούσας εργασίας, μαζί με έναν αριθμό άλλων διμερών συμ-

¹ ΕΛ.ΙΑΜ.Ε.Π., Από τη Λωζάννη (1923) ως το Παρίσι (1947): Η Ισχύς και το Κύρος των Συνθηκών, σελ.8.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ (ΘΕΜΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ)

Μετά το άδοξο τέλος της Μικρασιατικής εκστρατείας του 1922, ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο οποίος ζούσε αυτοεξόριστος στο Παρίσι, εξουσιοδοτήθηκε από την επαναστατική κυβέρνηση να περισώσει

με αξιοπρέπεια στη Λωζάννη ό,τι μπορούσε από την ιδέα της Μεγάλης Ελλάδας. Η Συνδιάσκεψη ξεκίνησε επίσημα στις 20 Νοεμβρίου του 1922 και τελείωσε στις 24 Ιουλίου του 1923 με την υπογραφή της ομώνυμης Συνθήκης. Σε αυτήν προσαρτήθηκαν ως αναπόσπαστα μέρη δύο Συμβάσεις που υπογράφηκαν μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας στις 30 Ιανουαρίου του 1923. Η Σύμβαση της ανταλλαγής των πληθυσμών και η Σύμβαση ανταλλαγής των αιχμαλώτων και πολιτικών κρατουμένων. Στη συνδιάσκεψη, εκτός της Ελλάδας και της Τουρκίας, συμμετείχαν οι τρεις Δυνάμεις της ANTANT (Μεγάλη Βρετανία-Γαλλία-Ιταλία), το κράτος των Σέρβων-Κροατών-Σλοβένων, η Ιαπωνία, η Ρουμανία και οι ΗΠΑ ως παρατηρητές.

Με τη Συνθήκη ειρήνης της Λωζάννης που ουσιαστικά ήταν η αναθεώρηση της Συνθήκης ειρήνης των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920), καθορίστηκαν τα ακόλουθα όσον αφορά την Ελλάδα και την Τουρκία:

➔ Παραχωρήθηκαν στην Τουρκία όλα τα εδάφη τα οποία κατείχε η Ελλάδα στη Μικρά Ασία, την Ανατολική Θράκη (με το Κάραγατς και το τρίγωνο Άρδα-Έβρου), τα νησιά Ίμβρος, Τένεδος και Λαγούσες, όλα τα νησιά που απέχουν λιγότερο από

3 μίλια από την Ασιατική ακτή, ενώ η κυριαρχία επί των υπόλοιπων νησιών της Ανατολικής Μεσογείου πέρασε στην Ελλάδα, όπως καθορίστηκε στο άρθρο 12. Στο ίδιο άρθρο δε, γίνεται και ειδική μνεία για την κυριαρχία της Ελλάδας επί των Νησιών Λήμνου, Σαμοθράκης, Μυτιλήνης, Χίου, Σάμου και Ικαρίας.

➔ Με σκοπό τη διασφάλιση της ειρή-

νης, η Ελλάδα υποχρεώθηκε να εφαρμόσει μερική αποστρατικοποίηση στα νησιά Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο και Ικαρία. Λεπτομερέστερα, απαγορεύθηκε τα νησιά αυτά να χρησιμοποιηθούν για την εγκατάσταση ναυτικής βάσης ή ανέγερση οχυρωματικού έργου². Επίσης, οι Ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις στα νησιά αυτά περιορίστηκαν στο συνηθισμένο αριθμό στρατιωτών

² Άρθρο 13 της Συνθήκης της Λωζάννης, 24 Ιουλίου 1923.

Η ελληνική αντιπροσωπία στη συνδιάσκεψη της Λωζάννης

υπηρετούντων τη θητεία τους, οι οποίοι θα μπορούν να εξασκούνται επί τόπου και σε δύναμη χωροφυλακής και αστυνομίας ανάλογη με τη συνολική η οποία υφίσταται στην Ελληνική επικράτεια.

➔ Σύμφωνα με το άρθρο 14, για τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος, τα οποία παρέμειναν υπό Τουρκική κυριαρχία, προβλέφθηκε ειδικό διοικητικό καθεστώς αυτοδιοίκησης, το οποίο έπρεπε να εγγυάται την ασφάλεια των μη μουσουλμάνων κατοίκων και των περιουσιών αυτών.

➔ Παραχωρήθηκαν στην Ιταλία όλα τα δικαιώματα και οι τίτλοι της Τουρκίας επί των Δωδεκανήσων και όλων των εξαρτώμενων σε αυτά νησίδων, καθώς και του Καστελόριζου όπως καθορίστηκε στο άρθρο 15.

➔ Όπως καθορίστηκε στο άρθρο 16, η Τουρκία παραιτήθηκε όλων των δικαιωμάτων της επί εδαφών εκτός των

συνόρων της, όπως αυτά καθορίστηκαν με τη Συνθήκη της Λωζάννης, και επί όλων των νησιών, εκτός αυτών επί των οποίων η κυριαρχία της αναγνωρίστηκε με την ίδια Συνθήκη.

➔ Όλα τα συμβαλλόμενα μέρη συμφώνησαν να αναγνωρίσουν και να δηλώσουν την αρχή της ελευθερίας της ναυσιπλοΐας και αεροπλοΐας στα στενά των Δαρδανελλίων, της θάλασσας του Μαρμαρά και του Βοσπόρου, όπως περιγράφηκε στη Σύμβαση της Λωζάννης της ίδιας μέρας³. Προκειμένου να επιτευχθεί η ανωτέρω ελευθεροπλοΐα, στο άρθρο 4 της εν λόγω Σύμβασης καθορίστηκε η αποστρατικοποίηση της περιοχής των Στενών και των νήσων Σαμοθράκης, Λήμνου, Τενέδου, Ίμβρου και Λαγουσών.

➔ Με τα άρθρα 37 έως 44 κατοχυρώθηκαν πλήρως τα δικαιώματα των μη μου-

³ Άρθρο 23 της Συνθήκης της Λωζάννης, 24 Ιουλίου 1923.

σουλμανικών μειονοτήτων στην Τουρκία (ελευθερία θρησκείας, ελευθερία λόγου, ισότητα στον νόμο, ίσα πολιτικά δικαιώματα, ελεύθερη χρήση γλώσσας στον γραπτό και προφορικό λόγο, διδασκαλία της γλώσσας τους στα σχολεία κ.λπ.). Ρητά επίσης ορίστηκε ότι κανένας νόμος ή οποιαδήποτε άλλη πράξη του κατά περίπτωση κράτους μπορούσε να τροποποιήσει ή να υπερισχύσει των διατάξεων αυτών. Παράλληλα η Τουρκία συμφώνησε ώστε θέματα δικαιωμάτων μη μουσουλμανικών μειονοτήτων που μπορεί να προέκυπταν μεταξύ αυτής και οποιοσδήποτε από τα συμβαλλόμενα μέρη, να χαρακτηρίζονταν ως διαφορές διεθνούς χαρακτήρα (σύμφωνα με το άρθρο 14 της Σύμβασης της Κοινωνίας των Εθνών) και να ήταν δυνατόν να παραπέμπονται (εάν το τελευταίο το ζητήσει) στο Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης (Permanent Court of International Justice) του οποίου και οι αποφάσεις θα τη δέσμευαν⁴. Με το άρθρο 45 υποχρεούταν και η Ελλάδα να χορηγήσει τα ίδια δικαιώματα στη μουσουλμανική μειονότητα στο έδαφος της.

Τέλος, σύμφωνα με τη Σύμβαση της ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (30 Ιανουαρίου 1923), που ήταν αναπόσπαστο μέρος της Συνθήκης ειρήνης της Λωζάννης, συμφωνήθηκε η ανταλλαγή των πληθυσμών. 1.500.000 Έλληνες εγκατέλειψαν τα προγονικά εδάφη έναντι 388.000 Τούρκων που έφυγαν από την Ελλάδα. Από την ανταλλαγή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης (150.000), Ίμβρου (7.200) και Τενέδου (1.000), όπως και οι Μουσουλμάνοι της δυτικής Θράκης (87.000). Επίσης, η Τουρκία

παραιτήθηκε από την αξίωση για μεταφορά του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης εκτός τουρκικού εδάφους, το οποίο και παρέμεινε περιορισμένο στις καθαρά θρησκευτικές του αρμοδιότητες⁵.

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΡΕ

Η Σύμβαση του Μοντρέ ρυθμίζει το θέμα των Στενών των Δαρδανελίων, της θάλασσας του Μαρμαρά και των στενών του Βοσπόρου, που για τις ανάγκες της σύμβασης αποκαλούνται συνολικά Στενά. Τα Στενά έχουν μεγάλη οικονομική και στρατηγική σημασία και αποτέλεσαν από τον 18^ο αιώνα και μετά ένα από τα κεντρικά ζητήματα του λεγόμενου «Ανατολικού ζητήματος». Μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το καθεστώς των Στενών με τις διάφορες προϋπάρχουσες Συνθήκες κυριαρχείται γενικά από δύο αρχές⁶:

➔ Ελεύθερη διέλευση για τα εμπορικά πλοία.

➔ Απαγόρευση διέλευσης για τα πολεμικά πλοία, πλην ορισμένων εξαιρέσεων.

Με τη Συνθήκη ειρήνης των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920), τα Στενά περνάνε στην πιο φιλελεύθερη μορφή τους, καθώς το καθεστώς τους διεθνοποιείται και ιδρύεται Διεθνής Επιτροπή Ελέγχου των Στενών. Καθορίζεται τα Στενά να είναι ανοιχτά και στα εμπορικά αλλά και τα πολεμικά πλοία, τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε καιρό πολέμου, καθώς και στα πολιτικά και στρατιωτικά αεροσκάφη. Το καθεστώς αυτό δεν εφαρμόστηκε ποτέ διότι η Συνθήκη ειρήνης των Σεβρών δεν επικυρώθηκε ποτέ.

Ακολούθησε η Συνθήκη ειρήνης της Λωζάννης με το άρθρο 23 και την ομώνυμη Σύμβαση, η οποία προέβλεψε και πάλι

⁴ Ομοίως άρθρο 44.

⁵ Ε.Ι.Α.Μ.Ε.Π., Από τη Λωζάννη (1923) ως το Παρίσι (1947): Η Ισχύς και το Κύρος των Συνθηκών, σελ.28.

⁶ Ομοίως, σελ.16.

εκτεταμένη ελευθερία διελεύσεως με:

↳ Αποστρατικοποίηση της περιοχής των Στενών και των εγγύς αυτών ελληνικών και τουρκικών νησιών όπως αναφέρθηκε ανωτέρω.

↳ Διατήρηση της Διεθνούς Επιτροπής των Στενών.

↳ Παροχή εγγυήσεως εκ μέρους των τεσσάρων Μεγάλων Δυνάμεων, Γαλλίας, Μ. Βρετανίας, Ιταλίας και Ιαπωνίας στην περίπτωση που θα ετίθετο σε κίνδυνο η ελευθερία της ναυσιπλοΐας μέσα στα Στενά ή η ασφάλεια των αποστρατικοποιημένων περιοχών⁷.

Στις 10 Απριλίου του 1936 η Τουρκία, ισχυροποιημένη πλέον και εκμεταλλεζόμενη τη Διένεξη της Ιταλίας με τη Γαλλία και τη Μ. Βρετανία για το θέμα της Αιθιοπίας, καθώς και την αποχώρηση της Ιαπωνίας από την Κοινωνία των Εθνών, ζήτησε την αναθεώρηση της Σύμβασης της Λωζάννης για τα Στενά, την οποία πάντοτε θεωρούσε μειωτική για τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Για να αιτιολογήσει αυτή την αναθεώρηση, η Τουρκία επικαλέστηκε την αλλαγή των πολιτικών και στρατιωτικών δεδομένων μεταξύ του 1923 και του 1936, καθώς και την αδυναμία εκπληρώσεως πλέον των εγγυήσεων εκ μέρους των Μεγάλων Δυνάμεων. Το αίτημα έγινε δεκτό από όλα τα αντισυμβαλλόμενα μέρη, μεταξύ αυτών και την Ελλάδα, και έτσι συνήλθε στο Μοντρέ νέα Διάσκεψη για να αποφασίσει εκ νέου για το καθεστώς των Στενών.

Η Συνθήκη του Μοντρέ της 20^{ης} Ιουλίου 1936 καταργεί στο σύνολό της τη Σύμβαση της Λωζάννης και τις τρεις βασικές αρχές οι οποίες τη στήριζαν:

↳ Τις αποστρατικοποιήσεις.

Η Συνθήκη του Μοντρέ της 20^{ης} Ιουλίου 1936 καταργεί στο σύνολό της τη Σύμβαση της Λωζάννης και τις τρεις βασικές αρχές οι οποίες τη στήριζαν.

↳ Τη Διεθνή Επιτροπή των Στενών.

↳ Την παροχή των εγγυήσεων.

Όλες οι αποστρατικοποιημένες περιοχές επανοπλίστηκαν αμέσως, ενώ οι αρμοδιότητες της Διεθνούς επιτροπής πέρασαν στην Τουρκία η οποία και απέκτησε και πάλι τον πλήρη έλεγχό τους.

Το καθεστώς διέλευσης των Στενών περιορίστηκε ως ακολούθως:

↳ Όσον αφορά τα εμπορικά πλοία καθορίστηκε σε καιρό ειρήνης να μπορούν ελεύθερα να διέρχονται. Την ίδια ελευθερία καθορίστηκε να απολαμβάνουν και σε καιρό πολέμου αρκεί η Τουρκία να μην είναι εμπόλεμη. Για την περίπτωση που η Τουρκία είναι εμπόλεμη αποκλείστηκαν του διάπλου πλοία με εχθρική σημαία.

↳ Όσον αφορά τα πολεμικά πλοία, καθορίστηκε η διέλευσή τους σε καιρό ειρήνης να γίνεται ελεύθερα βάσει περιορισμών τύπου και χωρητικότητας. Επίσης για πρώτη φορά ίσχυσε ειδικό καθεστώς για πολεμικά πλοία που ανήκουν σε παράκτιες χώρες του Εύξεινου Πόντου. Παράλληλα εάν η Τουρκία είναι εμπόλεμος έχει το δικαίωμα να ρυθμίζει κατά βούληση τη διέλευση πολεμικών πλοίων.

↳ Τέλος, όσον αφορά τα αεροσκάφη επετράπη η υπέρπτηση των Στενών μόνο στα πολιτικά.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνουν δύο επισημάνσεις. Η πρώτη είναι ότι με την κατάργηση της Σύμβασης της Λωζάννης

⁷ Άρθρο 18 της Σύμβασης της Λωζάννης για τα Στενά, 24 Ιουλίου 1923.

από τη Σύμβαση του Μοντρέ καταργήθηκαν οι αποστρατικοποιήσεις των Στενών και των εγγύς αυτών ελληνικών (Λήμνος και Σαμοθράκη) και τουρκικών (Ιμβρος, Τένεδος και Λαγούσες) νησιών. Η δεύτερη είναι ότι η Συνθήκη του Μοντρέ ήταν διάρκειας είκοσι ετών και μετά την εικοσαετία, η οποία τελείωσε το 1956, μεταβλήθηκε σε αορίστου χρόνου, οπότε και μπορεί να καταγγελθεί με προειδοποίηση δύο ετών οποτεδήποτε. Σε περίπτωση καταγγελίας θα πρέπει να συγκληθεί νέα διάσκεψη για τον καθορισμό της νέας συμφωνίας. Επίσης προβλέφθηκε και μία περίπλοκη διαδικασία για την αναθεώρησή της που μπορεί να εκτελεστεί κάθε πέντε χρόνια⁸.

Σήμερα η Τουρκία είναι εκείνη που προσπαθεί να επωφεληθεί τα μέγιστα ερμηνεύοντας κατά το δοκούν το «γράμμα» της Σύμβασης. Θεωρώντας τις ρυθμίσεις του Μοντρέ για διέλευση εμπορικών πλοίων «τεχνικά ξεπερασμένες», προχώρησε από την 1η Ιουλίου 1994 σε μονομερή εφαρμογή νέων κανόνων ναυσιπλοΐας στα Στενά, οι οποίοι σύμφωνα με τους τουρκικούς ισχυρισμούς δεν έρχονται σε αντίθεση με το Μοντρέ. Αυτές οι ρυθμίσεις προβλέπουν ειδικές οδηγίες και περιορισμούς ναυσιπλοΐας κατά την κρίση των τουρκικών αρχών σε όλα τα εμπορικά πλοία, το φορτίο των οποίων χαρακτηρίζεται «επικίνδυνο» (φυσικό αέριο, πετρέλαιο, πυρηνικά καύσιμα κ.λπ.). Σύμφωνα με την τουρκική άποψη οι νέες αυτές ρυθμίσεις θεσπίζονται για την προστασία του περιβάλλοντος και την αποφυγή ατυχημάτων και μόνο. Πέρα όμως από τις περιβαλλοντολογικές της ανησυχίες, η Άγκυρα δεν ακολούθησε τα διεθνή πρότυπα για την επιβολή των νέων ρυθμίσεων.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Με τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου συνήλθε η Συνδιάσκεψη ειρήνης των Παρισίων στην οποία συμμετείχαν οι νικήτριες Μεγάλες Δυνάμεις και τα υπόλοιπα κράτη που μετείχαν στον πόλεμο κατά των δυνάμεων του Άξονα, συνολικά 21, προκειμένου να ρυθμιστούν θέματα κυριαρχίας και παγίωσης της διεθνούς ειρήνης. Στη συνδιάσκεψη αυτή, στην οποία πρέπει να σημειωθεί ότι δεν συμμετείχε η Τουρκία, μεταξύ άλλων ρυθμίστηκε και το καθεστώς των Δωδεκανήσων. Σύμφωνα με το Άρθρο 14 της Συνθήκης ειρήνης των Παρισίων (10 Φεβρουαρίου 1947), η Ιταλία παραχώρησε στην Ελλάδα την κυριαρχία των Νησιών Αστυπάλαια, Ρόδο, Χάλκη, Κάρπαθο, Κάσο, Τήλο, Νίσυρο, Κάλυμνο, Λέρο, Πάτμο, Λειψοί, Σύμη, Κώ και Καστελόριζο, καθώς και τις παρακείμενες σε αυτές νησίδες.

Μετά από αίτηση της Σοβιετικής Ένωσης, στα Νησιά των Δωδεκανήσων επιβλήθηκε αποστρατικοποίηση (Παράρτημα XIII⁹ της Συνθήκης). Το γεγονός αυτό οφείλεται στην τότε διαμάχη Ανατολικής-Δύσης. Η Ελλάδα λόγω της εσωτερικής ρευστής πολιτικής της κατάστασης, δεν ήταν σίγουρο ότι θα παρέμενε ενταγμένη στο «Δυτικό» στρατόπεδο, γι' αυτό και ο ένας συνασπισμός δεν επιθυμούσε με κανένα τρόπο να δει τα νησιά των Δωδεκανήσων να μετατρέπονται σε στρατιωτικές βάσεις του αντιπάλου¹⁰.

Με την υπογραφή της Συνθήκης ειρήνης των Παρισίων, η Ελλάδα έγινε το διάδοχο κράτος στις συμφωνίες που είχε υπογράψει η Ιταλία με την Τουρκία νωρίτερα το 1932 και αφορούσαν τον καθορισμό

⁸ ΕΛ.ΙΑ.Μ.Ε.Π., Από τη Λαζάνη (1923) ως το Παρίσι (1947): Η Ισχύς και το Κύρος των Συνθηκών, σελ.18.

⁹ Χουσεΐν Παζαρτζί, Το Καθεστώς Αποστρατικοποίησης των Νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, σελ.122.

¹⁰ Κ.Π.Οικονομίδης, Το Νομικό Καθεστώς των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου, σελ.162.

της συνοριακής γραμμής των Δωδεκανήσων, που τότε ανήκαν στην Ιταλία με την τουρκική επικράτεια. Η Ιταλία και η Τουρκία είχαν υπογράψει στην Άγκυρα στις 4 Ιανουαρίου του 1932 σύμβαση που αφορούσε τη διευθέτηση της κυριαρχίας επί των νησίδων μεταξύ του Καστελόριζου και της Μικρασιατικής ακτής, καθώς και της κυριαρχίας επί του νησιού Καρά Αντά. Η εν λόγω σύμβαση καθόρισε επακριβώς τα χωρικά ύδατα των αναφερόμενων νησίδων για τα οποία τα δύο κράτη βρίσκονταν σε διαμάχη.

Ο καθορισμός του υπόλοιπου τμήματος των ιταλοτουρκικών θαλάσσιων συνόρων, για το οποίο δεν υπήρχε διαφωνία, καθορίστηκε με πρακτικό (*procès-verbal*) που υπογράφηκε στην Άγκυρα στις 28 Δεκεμβρίου του 1932. Στη συμφωνία αυτή προσδιορίζεται ονομαστικά σε ποιον ανήκουν οι περισσότερες νησίδες της περιοχής, οι οποίες «ουδεμίας αμφισβητήσεως αποτελούν αντικείμενον» (*ne faisant l'objet d'aucune contestation*)¹¹. Μεταξύ των αναφερόμενων νησίδων είναι και οι Βραχονησίδες Ίμια (σημείο 30 της συμφωνίας¹²) των οποίων επιβεβαιώνεται η υπαγωγή στην Ιταλία, καθώς η θαλάσσια συνοριακή γραμμή σημειώνεται «στο μέσον της αποστάσεως μεταξύ των Βραχονησίδων Kardak και της νήσου Kato της Ανατολίας» (*falling midway between the Kardak islets and the island of Kat, Anatolia*)¹³.

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΕΙΣ

Τα ανωτέρω αναφερθέντα σημεία των τριών συνθηκών, αφορούν τον καθορισμό

κυριαρχίας των δύο χωρών επί συγκεκριμένων ηπειρωτικών εδαφών και νήσων, το καθεστώς αποστρατικοποίησης των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, το καθεστώς διέλευσης των Στενών και θέματα μειονοτήτων. Κατά καιρούς, η Τουρκία δημιουργώντας εντάσεις και σοβαρά επεισόδια μεταξύ των δύο χωρών, εγείρει διεκδικήσεις με σκοπό την αναθεώρηση του νομικού και πραγματικού *status quo* στο Αιγαίο. Ειδικότερα η Τουρκία μεταξύ άλλων αμφισβητεί το δικαίωμα στρατικοποίησης των ελληνικών νησιών του ανατολικού Αιγαίου και την κυριαρχία επί ορισμένων ελληνικών βραχονησίδων, ενώ παράλληλα προσπαθεί να επωφεληθεί τα μέγιστα ερμηνεύοντας κατά το δοκούν το “γράμμα” της Σύμβασης για τη διέλευση των Στενών και στη διάρκεια των παρελθόντων ετών κατάφερε να ανατρέψει σε βάρος της Ελλάδας την ισορροπία της Συνθήκης ειρήνης της Λωζάννης όσον αφορά τα θέματα των μειονοτήτων.

Οι θέσεις της Τουρκίας σχετικά με τις αναφερόμενες στη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης Μειονότητες

Η Τουρκία θεωρεί ότι στη Δυτική Θράκη ζουν αυτή τη στιγμή περίπου 150.000 πολίτες τουρκικής εθνικότητας οι οποίοι, με εξαίρεση την περίοδο από το 1930 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1950, υφίστανται συνεχή και μαζική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους¹⁴. Ειδικότερα:

Τα μέλη της τουρκικής μειονότητας δεν μπορούν να είναι σίγουρα για την

¹¹ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Υπόμνημα Περί των Νησίδων «Λίμνια-Ίμια», σελ. 3.

¹² Εμμανουέλα Δούση, Οι Τουρκικές Αμφισβητήσεις στο Αιγαίο, Νομικές και Πολιτικές Πτυχές, σελ. 33.

¹³ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Υπόμνημα Περί των Νησίδων «Λίμνια-Ίμια», σελ. 3.

¹⁴ Οι τουρκικές θέσεις καταγράφονται σε σημείωμα του Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών, βλ. Turkish Minority of Western Thrace, <http://www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/Regions/EuropeanCountries/EUCountries/Greece/GreeceLinks/Turkish-Minority-of-Western-Thrace.htm>, στο Διαδίκτυο

στα τούρκικα, και ένας περιορισμένος αριθμός μαθητών γίνεται αποδεκτός στα μειονοτικά σχολεία, με αποτέλεσμα το 70% των μειονοτικών μαθητών να πηγαίνει στη Τουρκία για εκπαίδευση.

Τα μέλη της τουρκικής μειονότητας δεν απολαμβάνουν πλήρη ελευθερία των θρησκευτικών τους δικαιωμάτων, επειδή τους απαγορεύεται η εκλογή των θρησκευτικών τους οργάνων (Μουφτήδες, θρησκευτικές επιτροπές) και λόγω του ότι τα τεμένη τους καταστρέφονται και καίγονται χωρίς ποτέ οι υπεύθυνοι να παραπέμπονται στη δικαιοσύνη.

Το ελληνικό Κράτος θεωρεί τη μειονότητα ως θρησκευτική παρά ως εθνική και απαγορεύει τη χρήση της λέξης 'τουρκικής' για τον προσδιορισμό της με αποτέλεσμα να αρνείται την Εθνική ταυτότητα της μειονότητας.

Στόχος των ελληνικών Αρχών είναι η αφομοίωση και όπου αυτή δεν είναι δυνατή η εκδίωξη των μελών της τουρκικής μειονότητας που θεωρούνται απειλή για την ακεραιότητα της Ελλάδας. Μέσο για την επίτευξη αυτού του σκοπού ήταν και το άρθρο 19 του Ελληνικού Κώδικα Ιθαγένειας ο οποίος έλεγε ότι 'Έλληνας υπήκοος μη ελληνικής εθνικής καταγωγής ο οποίος έφευγε από την Ελλάδα με σκοπό να μην επιστρέψει, ήταν δυνατόν να δηλωθεί σαν έχων απωλέσει την Ελληνική Ιθαγένεια. Παρά δε το γεγονός ότι το αναφερόμενο άρθρο καταργήθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων τον Ιούνιο του 1998 με νόμο, χιλιάδες μέλη της μειονότητας έχασαν την Ελληνική υπηκοότητα καθώς ο νόμος δεν είχε αναδρομική ισχύ.

Αποτέλεσμα των ανωτέρω είναι ότι παρά το μεγάλο ρυθμό πλυθησιακής ανάπτυξης, ο αριθμός των μελών της τουρκικής μειονότητας στη Δυτική Θράκη παραμένει στα επίπεδα που ήταν

ασφάλειά τους, δεν μπορούν να εκτελέσουν τα επαγγέλματά τους, να βγάλουν άδειες οδήγησης και άδειες για να επισκευάσουν τα σπίτια τους ενώ η πολιτιστική τους κληρονομιά καταστρέφεται ηθελημένα.

Όσον αφορά την εκπαίδευση, τα μέλη της τουρκικής μειονότητας δεν έχουν τη δυνατότητα να εκπαιδεύσουν τα παιδιά τους κατάλληλα, καθώς τα σχολικά κτήρια είναι σε άθλια κατάσταση και δεν επιτρέπεται η κατασκευή νέων. Επίσης οι μειονοτικοί μαθητές χρησιμοποιούν στην εκπαίδευση φθαρμένα βιβλία τα οποία είναι συνταγμένα σύμφωνα με εκπαιδευτικό πρόγραμμα του 1951, οι καταρτισμένοι εκπαιδευτικοί είναι ελάχιστοι, οι μαθητές υποχρεούνται να δίνουν τελικές εξετάσεις στα Ελληνικά ακόμα και για μαθήματα που τα διδάχτηκαν εξ ολοκλήρου

όταν υπογράφηκε η συνθήκη της Λωζάννης, δηλαδή 150.000 περίπου αντί των 450.000 ή 800.000 που θα έπρεπε να είναι στη σημερινή εποχή.

Η Τουρκία είναι περήφανη για την εξαιρετική της παράδοση στη θρησκευτική ανεκτικότητα την οποία επιδεικνύει τα τελευταία 500 χρόνια. Απόδειξη τούτου είναι και η παρουσία του Πατριαρχείου στην Κωνσταντινούπολη η οποία ουδέποτε αμφισβητήθηκε. Το Πατριαρχείο στην Κωνσταντινούπολη εξασκεί τα θρησκευτικά του δικαιώματα όπως και τα υπόλοιπα θρησκευτικά ιδρύματα στην Τουρκία χωρίς διακρίσεις. Η Τουρκία δεν αποδέχεται τον «Οικουμενικό» χαρακτήρα του Πατριαρχείου καθώς θεωρεί ότι αυτό έχει περιορισθεί στα θρησκευτικά του καθήκοντα για να εξυπηρετήσει μόνο την Ελληνορθόδοξη μειονότητα και ο χαρακτηρισμός «Οικουμενικό» παραπέμπει σε εξουσίες πέραν αυτών που δικαιούται.

Όσον αφορά τη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1982, η ανώτατη θρησκευτική εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της διδασκαλίας του Ισλάμ, ρυθμίζεται και εποπτεύεται από το κράτος. Αποτέλεσμα αυτού είναι η ανώτατη ιδιωτική θρησκευτική εκπαίδευση να απαγορεύεται από τον Τουρκικό νόμο.

Τέλος, η Τουρκία θεωρεί ότι οι ισχυρισμοί των Ελληνικών αρχών και συγκεκριμένων αντιτουρκικών κύκλων σε θέματα διακρίσεων και παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ελληνορθόδοξης μειονότητας στη Τουρκία, είναι απλά ένα καπνόφραγμα κατασκευασμένο να εκτρέψει την προσοχή μακριά από τις κα-

ταπιστικές πολιτικές της Ελλάδας προς την τουρκική μειονότητα.

Συμπερασματικά, η Τουρκία θεωρεί ότι δεν υφίσταται καν σύγκριση μεταξύ του σεβασμού που επιδεικνύει αυτή προς το Πατριαρχείο και την ελληνορθόδοξη μειονότητα στο έδαφός της και τη μεταχείριση της τουρκικής μειονότητας στην Ελλάδα. «Στους Έλληνες πρέπει να υπενθυμίσουμε το καθήκον που έχουν να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο».

Οι θέσεις της Ελλάδας σχετικά με τις αναφερόμενες στη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης Μειονότητες

Η Ελλάδα θεωρεί¹⁵ ότι ανήκει στις δημοκρατικά λειτουργούσες χώρες και δείχνει ιδιαίτερη ευαισθησία στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διαφύλαξη των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων διαφόρων ευπαθών ομάδων που ζουν στη χώρα (αθίγγανοι, οικονομικοί μετανάστες, πρόσφυγες). Στη χώρα η μόνη υπάρχουσα και επίσημα αναγνωρισμένη μειονότητα είναι η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη. Το νομικό καθεστώς προστασίας της συγκεκριμένης μειονότητας είναι αυτό που περιγράφεται στη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης. Σύμφωνα με την απογραφή του 1991 αριθμεί 98.000 μέλη ήτοι το 0,92% του πληθυσμού της Ελλάδας. Η μειονότητα αυτή αποτελείται από τρεις διακεκριμένες ομάδες:

➔ Τα μέλη της τα οποία είναι τουρκικής καταγωγής (50% του πληθυσμού της μειονότητας).

➔ Τους Πομάκους, αυτόχθονα πληθυσμό ο οποίος μιλάει μία σλαβική διάλεκτο

¹⁵ Οι Ελληνικές θέσεις καταγράφονται κατά κύριο λόγο στην Εθνική Έκθεση της Ελλάδας κατ' εφαρμογήν του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, βλ. <http://www.mfa.gr/greek/foreign-policy/human-rights/report.html>, στο Διαδίκτυο.

Η Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης, η Σύμβαση του Μοντρέ και η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων αποτελούν για τη χώρα μας το νομικό υπόβαθρο στο οποίο στηρίζεται η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας για να υποστηρίξει το καθεστώς κυριαρχίας στο Αιγαίο και τα θέματα μειονοτήτων Ελλάδας και Τουρκίας.

και εξισλαμίστηκε κατά τη διάρκεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας (35% του πληθυσμού της μειονότητας).

➔ Τους Αθίγγανους, Ρόμα (15% του πληθυσμού της μειονότητας).

Κάθε μία από αυτές τις ομάδες έχει τη δική της γλώσσα και παραδόσεις, όμως μοιράζονται την κοινή τους θρησκεία καθώς είναι όλοι τους μουσουλμάνοι, λόγος για τον οποίο και αποκαλέσθησαν «Μουσουλμανική μειονότητα» στη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης. Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν άλλες ομάδες οι οποίες μπορούν να ορισθούν ως μειονότητες σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο και τις συναφείς πρακτικές. Όσον αφορά το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού μελών της μουσουλμανικής μειονότητας ως «Τούρκων», τα Ελληνικά δικαστήρια σε ανώτατο επίπεδο έχουν απορρίψει επανειλημμένα προσφυγές τους. Το δικαίωμα εξωτερικού αυτοπροσδιορισμού (external self-determination) αναγνωρίστηκε και προστατεύτηκε από αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ και από τις Διακηρύξεις 1314 (XII) της 12^{ης} Δεκεμβρίου 1948, 1514 (XV) της 14 Δεκεμβρίου 1960 και 2625 του 1970, ενώ αναφέρεται στο δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού ανθρώπων οι οποίοι βρίσκονται υπό αποικιακό ή ρατσιστικό καθεστώς, ή υπό ξένη κατοχή, ή με εξάσκηση βίας έχουν ενσωματωθεί σε συγκεκριμένο κράτος. Στην Ελλάδα δεν υφίσταται κανένα από τα ανωτέρω καθεστώτα οπότε και δεν

τίθεται θέμα αυτοπροσδιορισμού ανθρώπων ή ομάδων.

Όσον αφορά τα υπόλοιπα θέματα παραβιάσεων των δικαιωμάτων της μουσουλμανικής μειονότητας στα οποία αναφέρεται η Τουρκία, η Ελλάδα έχει την άποψη ότι προσπαθεί και εργάζεται πάντοτε προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης. Στα πλαίσια αυτά ήταν και η κατάργηση του άρθρου 19 του Ελληνικού Κώδικα Ιθαγένειας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ένας σημαντικός αριθμός μελών της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη εργάζονται στον δημόσιο τομέα. Επίσης, διακεκριμένα μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας είναι δικηγόροι, γιατροί, επιχειρηματίες και φαρμακοποιοί.

Όσον αφορά την εκπαίδευση τα μέτρα τα οποία έχουν υιοθετηθεί είχαν σαν αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των μουσουλμάνων μαθητών οι οποίοι παρακολουθούν τη δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε ποσοστό 89% την περίοδο 1996-2000. Την περίοδο 1996-1997 ο αντίστοιχος αριθμός μαθητών ήταν 1.397 και την περίοδο 2000-2001 αυξήθηκε στους 2.511.

Όσον αφορά το θέμα εκλογής ή τοποθέτησης των θρησκευτικών οργάνων της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης η Ελλάδα εφαρμόζει εσωτερικό της νόμο από το 1990, σύμφωνα με τον οποίο και κατά τη

διεθνή πρακτική ο μουσουλμάνος Μουφτής θα πρέπει να τοποθετείται από τις Ελληνικές αρχές. Άποψη του γράφοντος είναι ότι αυτό ίσως είναι και ένα σημείο στο οποίο η Ελλάδα, στα πλαίσια ενός διαλόγου με την Τουρκία σε θέματα θρησκευτικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων των μειονοτήτων των δύο χωρών, θα μπορούσε να κάνει παραχώρηση και να επιτρέψει την εκλογή από τη μουσουλμανική μειονότητα Μουφτή από ένα κατάλογο ονομάτων ήδη εγκεκριμένων από τις Ελληνικές αρχές, σε αντιστοιχία με τη διαδικασία εκλογής του Οικουμενικού Πατριάρχη. Πρέπει να σημειωθεί ότι άποψη επί του θέματος στη σελίδα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών δεν υπάρχει, όπως δεν υπάρχουν καταγεγραμμένες και οι θέσεις της χώρας μας για την επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης και το θέμα της «Οικουμενικότητας» του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Τέλος, πρέπει συνεχώς να γίνεται αναφορά στο γεγονός ότι πλέον μετά τις διώξεις και τις απελάσεις, από την Ελληνική μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη δεν απομένουν παρά μόνο 5.000 περίπου Έλληνες ενώ η Τουρκία ποτέ δεν εφάρμοσε το ειδικό καθεστώς αυτοδιοίκησης που προβλεπόταν από τη συνθήκη ειρήνης της Λωζάννης υπέρ των Ελλήνων κατοίκων της Ίμβρου και της Τενέδου. Παράλληλα η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης αριθμεί πάνω από 130.000 κατοίκους.

Οι θέσεις της Τουρκίας σχετικά με την Αποστρατικοποίηση των Νησιών του Ανατολικού Αιγαίου

Η Τουρκία αμφισβητεί το δικαίωμα στρατικοποίησης των ελληνικών νησιών

του ανατολικού Αιγαίου και συγκεκριμένα της Λήμνου, Σαμοθράκης, Λέσβου, Χίου, Σάμου, Ικαρίας και των Δωδεκανήσων. Τα ανωτέρω νησιά μπορούν να χωρισθούν σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με το καθεστώς από το οποίο διέπονται.

Περίπτωση Λήμνου και Σαμοθράκης

Η Τουρκία θεωρεί ότι η αποστρατικοποίηση των νησιών αυτών καθορίζεται από το άρθρο 12 της Συνθήκης της Λωζάννης που παραπέμπει στην απόφαση της 13^{ης} Φεβρουαρίου 1914 της συνδιάσκεψης του Λονδίνου με την οποία τα νησιά παραχωρούνταν στην Ελλάδα, αλλά αποστρατικοποιημένα¹⁶. Επίσης η Τουρκία θεωρεί ότι η αποστρατικοποίησή τους καθορίζεται και από τα άρθρα¹⁷ 4 και 6 της Σύμβασης της Λωζάννης για τα Στενά τα οποία θεωρεί ότι δεν καταργήθηκαν από τη Σύμβαση του Μοντρέ του 1936, καθώς αυτή αναφερόταν αποκλειστικά στην αποστρατικοποίηση των Στενών και όχι της Λήμνου και της Σαμοθράκης.

Περίπτωση Λέσβου, Χίου, Σάμου και Ικαρίας

Η Άγκυρα θεωρεί ότι για τα νησιά αυτά ισχύει καθεστώς αποστρατικοποίησης σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάννης (άρθρα 12, 13). Επίσης απορρίπτει τα επιχειρήματα της Ελλάδας περί «θεμελιώδους αλλαγής των συνθηκών»¹⁸ και του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας¹⁹.

Περίπτωση Δωδεκανήσων

Η θέση της Τουρκίας για τα Δωδεκά-

¹⁶ Χουσεϊν Παζαρτζί, Το Καθεστώς Αποστρατικοποίησης των Νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, σελ.36.

¹⁷ Ομοίως, σελ. 40.

¹⁸ Ομοίως, σελ. 58.

¹⁹ Ομοίως, σελ. 98.

νησα είναι ότι ισχύει καθεστώς αποστρατικοποίησης σύμφωνα με τη Συνθήκη των Παρισίων. Επίσης απορρίπτει τα επιχειρήματα της Ελλάδας περί «θεμελιώδους αλλαγής των συνθηκών» και του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας αλλά και του επιχειρήματος ότι η Τουρκία δεν δικαιούται να αναφέρεται στη Συνθήκη των Παρισίων καθώς δεν είναι συμβαλλόμενο μέλος. Υποστηρίζει ότι στα Δωδεκάνησα έχει δημιουργηθεί «αντικειμενικό καθεστώς» με αποτέλεσμα η Τουρκία αν και δεν έχει νομική σύνδεση με τη Συνθήκη των Παρισίων, διατηρεί όμως το δικαίωμα να ζητήσει από την Ελλάδα να συμμορφωθεί με τις διατάξεις της αποστρατικοποίησης²⁰.

Οι θέσεις της Ελλάδας σχετικά με τη Στρατικοποίηση των Ελληνικών Νησιών του Ανατολικού Αιγαίου

Σε όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω περί της θεωρίας αποστρατικοποίησης των ελληνικών νησιών του ανατολικού Αιγαίου που υποστηρίζει η Τουρκία, η Ελλάδα αρνείται ότι υφίσταται θέμα αποστρατικοποίησης των αναφερόμενων νησιών για τους ακόλουθους λόγους:

Περίπτωση

Λήμνου και Σαμοθράκης

Το άρθρο 12 της Συνθήκης της Λωζάννης το οποίο επικαλείται η Τουρκία για την αποστρατικοποίηση των εν λόγω νησιών αφορά αποκλειστικά την κυριαρχία της Ελλάδας σε αυτά τα νησιά και δεν αναφέρεται στο ζήτημα αποστρατικοποίησής τους

Την περίοδο 1996-2000 οι μουσουλμάνοι μαθητές οι οποίοι παρακολουθούσαν τη δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση έφθασαν στο 89%.

ή τα άλλα ζητήματα που μνημονεύονται στην απόφαση του 1914²¹. Όσον αφορά τη Σύμβαση της Λωζάννης για τα στενά, αυτή καταργήθηκε στο σύνολό της από τη Σύμβαση του Μοντρέ, οπότε και καταργήθηκε και η διάταξη της αποστρατικοποίησης των εν λόγω νησιών²². Το ότι δεν γίνεται ειδική μνεία στη συγκεκριμένη διάταξη δεν έχει σημασία διότι από τη στιγμή που η Σύμβαση του Μοντρέ στο προοίμιό της αναφέρει ότι αντικαθιστά τη Σύμβαση της Λωζάννης, αυτό σημαίνει ότι αυτόματα καταργεί και όλες τις διατάξεις της χωρίς να αναφέρεται σε κάθε μία ξεχωριστά. Επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι πριν καν αρχίσει η Διάσκεψη του Μοντρέ, η Ελλάδα και η Τουρκία είχαν πλήρως συμφωνήσει για τον εξοπλισμό της Λήμνου σύμφωνα με ρηματική διακοίνωση της 6^{ης} Μαΐου 1936 του Πρέσβη της Τουρκίας στην Αθήνα R. ESREF. Μετά την υπογραφή της Σύμβασης του Μοντρέ υπήρξε και η δήλωση του Υπουργού των Εξωτερικών της Τουρκίας Ρ. Αράς στο τουρκικό κοινοβούλιο για την κατάργηση της αποστρατικοποίησης της Λήμνου. Τέλος πρέπει να σημειωθεί και η πρακτική των δύο κρατών τα οποία οχύρωσαν τα αποστρατικοποιημένα νησιά (Λήμνο, Σαμοθράκη, Ίμβρο, Τένεδο), αφότου η Σύμβαση του Μοντρέ ετέθη σε ισχύ²³.

²⁰ Ομοίως, σελ. 103.

²¹ Κ. Π. Οικονομίδης, Το Νομικό Καθεστώς των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου, σελ.155.

²² Ομοίως, σελ. 146.

²³ ΕΛ.ΑΜ.Ε.Π., Από τη Λωζάννη (1923) ως το Παρίσι (1947): Η Ισχύς και το Κύρος των Συνθηκών, σελ. 40.

Περίπτωση

Λέσβου, Χίου, Σάμου και Ικαρίας

Στην περίπτωση των εν λόγω νησιών, το μόνο σημείο στο οποίο αναφέρονται διατάξεις περιορισμού της οχύρωσής τους είναι στο άρθρο 13 της Συνθήκης της Λωζάννης. Οι αναφερόμενοι περιορισμοί είναι πολύ γενικοί και μπορούν να ερμηνευθούν ποικιλοτρόπως τόσο ως προς το είδος των οχυρώσεων αλλά και ως προς τον αριθμό των στρατευμάτων που θα υπάρχουν σε αυτά τα νησιά. Πέραν τούτου επ' ουδενί δεν αναφέρεται η πλήρης αποστρατικοποίηση αυτών. Ωστόσο η Ελλάδα δεν στέκεται τόσο στην ερμηνεία των περιορισμών της οχύρωσης αυτών των νησιών, όσο στη ριζική αλλαγή των συνθηκών η οποία έχει επέλθει από το 1923 και στο δικαίωμα νόμιμης άμυνας το οποίο πρέπει να εξασκήσει. Η αλλαγή των συνθηκών συνίσταται στο γεγονός ότι το περιβάλλον στον ευρύτερο χώρο του Αιγαίου έχει παύσει να είναι ειρηνικό και έχουν φανεί κατά καιρούς δείγματα απειλητικών ενεργειών κατά των αποστρατικοποιημένων εδαφών, οπότε αναμφισβήτητα είμαστε μπροστά σε μία «θεμελιώδη αλλαγή των περιστάσεων», κατά την έννοια του άρθρου 62 της Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών²⁴. Όσον αφορά το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας, πρέπει να σημειωθεί ότι σήμερα ζούμε μέσα σε μια παράνομη από άποψη Διεθνούς Δικαίου κατάσταση απειλής επίθεσης της Τουρκίας κατά της Ελλάδας. Η πρακτική λοιπόν που ακολουθεί η Ελλάδα στη συγκεκριμένη κατάσταση δεν συνίσταται στην άσκηση του δικαιώματος νόμιμης άμυνας, πράγμα που προϋποθέτει ένοπλη επίθεση, αλλά στην αναγκαία αμυντική προπαρασκευή που θα επιτρέψει

²⁴ Κ.Π.Οικονομίδης, Το Νομικό Καθεστώς των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου, σελ.166.

στη χώρα μας να ασκήσει το δικαίωμά της. Εν κατακλείδι θα πρέπει να θυμόμαστε ότι στην παράνομη απειλή επίθεσης κατά των ελληνικών νησιών, η Ελλάδα αντιτάσσει προπαρασκευή άμυνας. Σύμφωνα δε με τον καθηγητή Κύριο Οικονομίδη «Αν τώρα η προπαρασκευή άμυνας χαρακτηριζόταν παράνομη -πράγμα βέβαια που δεν είναι δυνατόν παρά να αποκρουστεί- θα βρισκόμασταν μπροστά σε μια σχέση παρανομίας έναντι παρανομίας, στην περίπτωση όμως αυτή η δεύτερη παρανομία (η ελληνική αμυντική προπαρασκευή) έχει χαρακτήρα αντιποίνων και παύει για τον λόγο αυτό να είναι παράνομη, αφού αποτελεί απάντηση σε προηγηθήσα τουρκική παρανομία και αποβλέπει στην αντιμετώπισή της»²⁵.

Περίπτωση Δωδεκανήσων

Πέραν των όσων αναφέρθηκαν για τα νησιά Λέσβο, Χίο, Σάμο και Ικαρία και τα οποία ισχύουν και για τα Δωδεκάνησα η Ελλάδα εδώ προσθέτει και το επιχείρημα ότι η Τουρκία ως μη συμβαλλόμενο μέρος στη Συνθήκη των Παρισίων δεν δικαιούται κατά το Διεθνές δίκαιο να αντλεί δικαιώματα από το κείμενο αυτό²⁶. Οι διατάξεις για τα Δωδεκάνησα δεν αποτελούν αντικειμενικό καθεστώς διότι σύμφωνα με το άρθρο 36 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 για το Δίκαιο των Συνθηκών, «Ένα δικαίωμα γεννιέται για ένα τρίτο κράτος από διάταξη μιας συνθήκης αν τα Μέρη στη συνθήκη αυτή θέλουν με τη διάταξη αυτή να χορηγήσουν το εν λόγω δικαίωμα στο τρίτο κράτος. Η

συναίνεση τεκμαίρεται εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη ένδειξη, εκτός αν η συνθήκη ορίζει άλλως²⁷». Πρέπει να σημειωθεί ότι η ομοφωνία είναι απαραίτητη, οπότε η Ελλάδα δεν θα συμφωνούσε ποτέ σε κάτι τέτοιο. Επίσης στο άρθρο 89 στη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων αναφέρεται ότι κανένα κράτος από αυτά που έλαβαν μέρος στις διαπραγματεύσεις της Συνθήκης δεν μπορεί να αντλήσει οποιοδήποτε δικαίωμα από αυτή εάν δεν την επικυρώσει πρώτα. Πόσο μάλλον να μην είναι καν συμβαλλόμενο μέρος. Με τη διάταξη αυτή η ίδια η Συνθήκη των Παρισίων αποκλείει οποιαδήποτε έννοια αντικειμενικού καθεστώτος υπέρ τρίτων κρατών²⁸.

Οι θέσεις της Τουρκίας σχετικά με την κυριαρχία επί Βραχονησίδων στο Αιγαίο

Η Τουρκία θεωρεί ότι στο Αιγαίο υπάρχουν πολυάριθμες μικρές νησίδες και βραχονησίδες, το καθεστώς κυριαρχίας των οποίων δεν έχει καθορισθεί από Διεθνείς Συνθήκες²⁹. Κατά συνέπεια το καθεστώς κυριαρχίας αυτών των βραχονησίδων θα πρέπει να καθορισθεί μετά από διαπραγματεύσεις και αμοιβαία συμφωνία.

Σχετικά με τα Ίμια η Τουρκία υποστηρίζει ότι η Ιταλοτουρκική συμφωνία του 1932 που προαναφέρθηκε σχετικά με τη χάραξη της συνοριακής γραμμής μεταξύ των Δωδεκανήσων και της τουρκικής ακτής δεν ισχύει, καθώς δεν ολοκληρώθηκαν οι σχετικές νομικές διαδικασίες, δηλαδή δεν επικυρώθηκε με εσωτερική πράξη από το τουρκικό Κοινοβούλιο ούτε πρωτοκολ-

²⁵ Ομοίως, σελ. 171.

²⁶ Ομοίως, σελ. 161.

²⁷ Ομοίως, σελ. 163.

²⁸ ΕΛΙΑΜ.Ε.Π., Από τη Λωζάννη (1923) ως το Παρίσι (1947): Η Ισχύς και το Κύρος των Συνθηκών, σελ. 55.

²⁹ Οι Τουρκικές θέσεις καταγράφονται σε σημείωμα του Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών, βλ. The Conflicting Claims Over the Small Islets and Rocks in the Aegean and the Kardak Crisis, <http://www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/Regions/EuropeanCountries/EUCountries/Greece/GreeceLinks/Background-Note-on-Aegean-Dispute.htm>, στο Διαδίκτυο.

λήθηκε στην Κοινωνία των Εθνών. Επίσης υποστηρίζει ότι οι τίτλοι ιδιοκτησίας του νησιού είναι καταχωρημένοι στο χωριό Καρακαγιά στην επαρχία Αλικαρνασσού και ότι για πολλά χρόνια τούρκοι ψαράδες χρησιμοποιούσαν την περιοχή για αλιεία χωρίς προβλήματα. Τέλος, υποστηρίζει ότι τα Ίμια δεν ανήκουν στις παρακείμενες βραχονησίδες των Δωδεκανήσων που αναφέρονται στη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων, καθώς απέχουν 5,5 ναυτικά μίλια από την Κάλυμνο, ενώ παράλληλα απέχουν 3,8 ναυτικά μίλια από την τουρκική ακτή.

Οι θέσεις της Ελλάδας σχετικά με την Κυριαρχία επί των νησιών, νησίδων και βραχονησίδων στο Αιγαίο

Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει θέμα αμφισβήτησης κυριαρχίας επί νησιών, νησίδων και βραχονησίδων στο Αιγαίο. Στο άρθρο 12 της Συνθήκης της Λωζάννης αναφέρεται καθαρά ότι η Τουρκία θα έχει κυριαρχία επί όλων των νησιών που απέχουν λιγότερο από 3 ναυτικά μίλια (εξαιρούμενων των Ίμβρου, Τενέδου και Λαγουσών) από τις τουρκικές ακτές, ενώ η κυριαρχία επί των υπόλοιπων νησιών της ανατολικής Μεσογείου πέρασε στην Ελλάδα³⁰.

Επίσης η διατύπωση στη ρηματική διακοίνωση των Μεγάλων Δυνάμεων της

13^{ης} Φεβρουαρίου 1914 είναι σαφής: «Οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν να αποδώσουν στην Ελλάδα όλες τις νήσους του Αιγαίου Πελάγους που αυτή κατέχει στρατιωτικά, εκτός από την Τένεδο, την Ίμβρο και το Καστελόριζο (το οποίο αργότερα παραχωρήθηκε στην Ιταλία) που πρέπει να επιστραφούν στην Τουρκία».

Πέραν των ανωτέρω, με το άρθρο 16 της Συνθήκης της Λωζάννης η Τουρκία παραιτήθηκε των διεκδικήσεων επί όλων των εδαφών και νησιών εκτός αυτών των οποίων η κυριαρχία της αναγνωρίστηκε με τη Συνθήκη.

Όσον αφορά τα Ίμια, πέραν του ότι το καθεστώς κυριαρχίας τους είναι καθορισμένο από την Ιταλοτουρκική συμφωνία του 1932 όπως προαναφέρθηκε, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχει νομική βάση το επιχείρημα της μη κύρωσης του πρωτοκόλλου στην Κοινωνία των Εθνών. Το Πρωτόκολλο της 28^{ης} Δεκεμβρίου του 1932, ως αναπόσπαστο μέρος της Συνθήκης η οποία επικυρώθηκε από το τουρκικό Κοινοβούλιο, στην ουσία καλυπτόταν από την επικύρωση της Σύμβασης. Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ισχύς του πρωτοκόλλου αυτού, λόγω της τεχνικής του φύσεως, δεν επηρεάστηκε από τη μη πρωτοκόλλησή του στη Γραμματεία της Κοινωνίας των Εθνών.

³⁰ Οι Ελληνικές θέσεις καταγράφονται σε σημείωμα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, βλ. Το Πρόβλημα των Ίμιων. Τουρκικές Απόψεις Περί «γκρίζων ζωνών στο Αιγαίο», <http://www.mfa.gr/greek/foreign-policy/europe-southeastern/turkey/turkeys-claims-imia.html>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

☞ Χουσεΐν Παζαρτζί, Το Καθεστώς Αποστρατικοποίησης των Νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, Γνώση, Αθήνα 1989.

☞ Κ. Π. Οικονομίδης, Το Νομικό Καθεστώς των Ελληνικών Νήσων του Αιγαίου, Γνώση, Αθήνα 1989.

☞ Ε.Ι.Α.Μ.Ε.Π., Από τη Λωζάννη (1923) ως το Παρίσι (1947). Η Ισχύς και το Κύρος των Συνθηκών, Ε.Ι.Α.Μ.Ε.Π., Αθήνα 1987.

☞ Εμμανουέλλα Δούση, Οι Τουρκικές Αμφισβητήσεις στο Αιγαίο. Νομικές και Πολιτικές Πτυχές, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα 2001.

☞ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Υπόμνημα περί των Νησίδων «Λιμιά-Ίμια», Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1996.

Διαδικτυακοί Τόποι

☞ <http://www.mfa.gr/greek/foreign-policy/europe-southeastern/turkey/turkeys-claims.html>, Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, Τουρκικές Μονομερείς Διεδικήσεις στο Αιγαίο, Δεκέμβριος 2004.

☞ <http://www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/Regions/>

EuropeanCountries/EUCountries/Greece/GreeceLinks/Turkish-Minority-of-Western-Thrace.htm, Τουρκικό Υπουργείο εξωτερικών, Turkish Minority of Western Thrace, Δεκέμβριος 2004.

☞ <http://www.mfa.gr/greek/foreign-policy/human-rights/report.html>, Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, Εθνική έκθεση της Ελλάδας κατ' εφαρμογήν του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, Δεκέμβριος 2004.

☞ <http://www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/Regions/EuropeanCountries/EUCountries/Greece/GreeceLinks/Background-Note-on-Aegean-Dispute.htm>, Τουρκικό Υπουργείο εξωτερικών, The Conflicting Claims Over the Small Islets and Rocks in the Aegean and the Kardak Crisis, Δεκέμβριος 2004.

☞ <http://www.mfa.gr/greek/foreign-policy/europe-southeastern/turkey/turkeys-claims-imia.html>, Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, Το Πρόβλημα των Ιμίων. Τουρκικές Απόψεις Περί «γκρίζων ζωνών στο Αιγαίο», Δεκέμβριος 2004.

Ο χαρακτήρας & η ηθική του Μεγάλου Αλεξάνδρου

Ένα από τα μεγάλα θέματα της ιστορίας που απασχόλησε την ιστορική επιστήμη, ήταν ο χαρακτήρας και η ηθική του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Από τους ιστορικούς θεωρείται ο τέλειος εκπρόσωπος του ελληνικού μεγαλείου. Ο Αλέξανδρος γεννήθηκε το 356 π.Χ. Ήταν γιος του Φιλίππου που ήταν βασιλιάς της Μακεδονίας.

ΚΕΙΜΕΝΟ: Υπτγος ε.α. Γεώργιος Βασιλείου

Εκείνη την εποχή ο πνευματικός κόσμος της Αθήνας έψαχνε να βρει έναν ικανό ηγέτη για να αντιμετωπίσει μια για πάντα τους Πέρσες.

Ο ικανός ηγέτης βρέθηκε. Ήταν ο πατέρας του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Αυτός ήταν ο ικανός και ο στρατός του ο κα-

τάλληλος. Λόγω του αιφνίδιου θανάτου του, την εκστρατεία την πραγματοποίησε ο γιος του. Ο μεγάλος αυτός Μακεδόνας αναγνωρίζεται καθολικά και θεωρείται από όλους τους ιστορικούς ως εκπολιτιστής των αρχαίων λαών της Ανατολής, που έφερε τα φώτα της επι-

στήμης και της προόδου ως τα πέρατα της Ασίας, ιδρύοντας στο πέρασμα του πόλεις και οικισμούς που αναδείχτηκαν στη διαδρομή των αιώνων πολιτιστικά κέντρα απεριορίστου ακτινοβολίας.

Ο Μέγας Αλέξανδρος, δεν ήταν μονάχα ο πιο μεγάλος Στρατηγός, αλλά και ο πιο έξυπνος και σοφός πολιτικός. Είχε δάσκαλο τον μεγάλο Έλληνα φιλόσοφο Αριστοτέλη. Ο τελευταίος έδωσε πολλά στον Μέγα Αλέξανδρο.

Στην πραγματικότητα ο Αλέξανδρος είναι ένας άνθρωπος που οι συχνές του εμφανίσεις μπροστά στα δικαστήρια της ιστορίας δεν κατόρθωσαν να προκαλέσουν ομόφωνη απόφαση για λογαριασμό του. Εκείνο

όμως που είναι πασίδηλο γεγονός για αυτόν που δίκαιζε τον Αλέξανδρο είναι ότι άλλαξε την όψη του Ελληνικού και του Περσικού κόσμου, ότι την εποχή του θανάτου του είχε εξουσία μεγαλύτερη από κάθε άλλον άνθρωπο της αρχαιότητας και ότι κανείς άλλος άνθρωπος

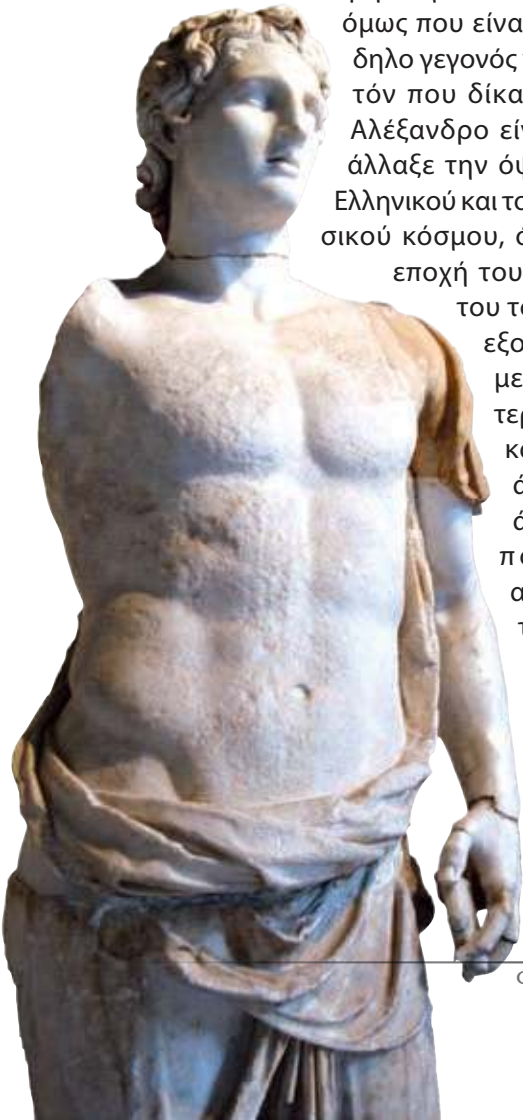
σ' όλη την ιστορία εκτός από μερικούς ιδρυτές θρησκειών, δεν έγινε από τόσους δεκτός σαν υπερφυσικό πλάσμα.

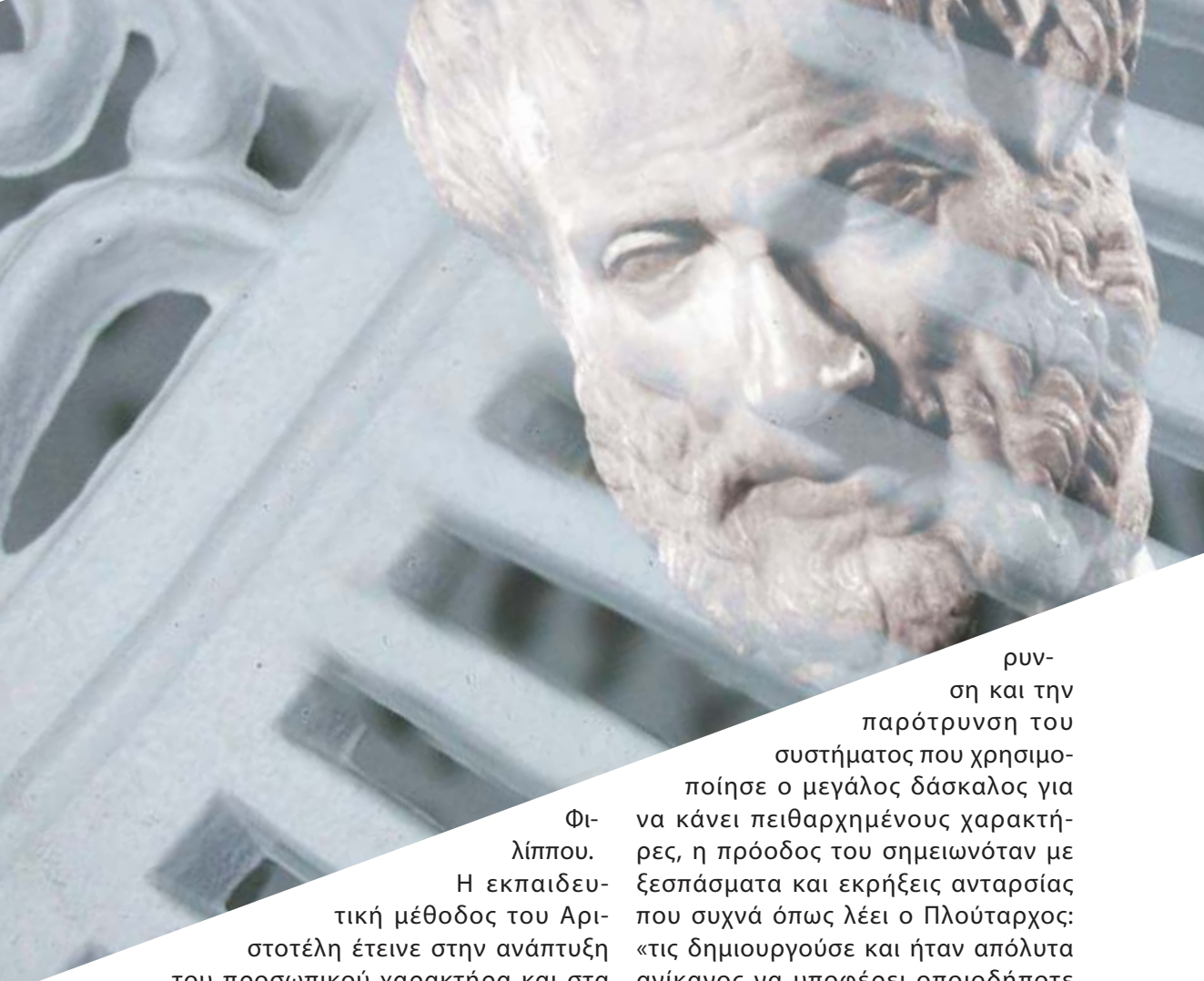
Από τη στιγμή της γέννησης του θεωρήθηκε από τους ανθρώπους του περιβάλλοντος του σαν γιος του ελληνο-αιγυπτιακού θεού Άμμωνος- Διός.

Πρέπει να υπήρχε στη φύση του ένα πολύ ισχυρό στοιχείο μυστικισμού και θρησκευτικής ευλάβειας. Άλλωστε αυτό είναι φανερό γιατί σε κάθε βήμα του βλέπουμε να θυσιάζει στους θεούς με αληθινή έξαρση.

Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΠΛΑΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ο Αριστοτέλης έκανε ό,τι μπορούσε για να ενθαρρύνει την αγάπη του νέου Αλέξανδρου για τον Όμηρο, γιατί η Ιλιάδα ήταν ένα είδος Βίβλου για τους Έλληνες. Ο Αλέξανδρος τη χαρακτήριζε ως απαραίτητο εγχειρίδιο του στρατιώτη κι έπαιρνε παντού όπου πήγαινε ένα αντίτυπο διορθωμένο και σχολιασμένο από τον Αριστοτέλη, βάζοντας το κάτω από το προσκέφαλο του τη νύχτα μαζί με το σπαθί του. Υποστηρίζεται πως ήξερε απ' έξω το μεγαλύτερο μέρος της και το αναγκαίο συμπέρασμα είναι πως θα ταύτιζε ασφαλώς τον εαυτό του με το κεντρικό πρόσωπο της Ιλιάδας, τον Αχιλλέα, που η ζωή του είχε έντονη ομοιότητα με τη δική του, πράγμα που ο παιδαγωγός του Λυσίμαχος τον είχε κάνει να παρατηρήσει. Η οικογένεια της μητέρας του καταγόταν από τον Αχιλλέα και δεν αποκλείεται η Ολυμπιάδα να επωφεληθήκε από το γεγονός αυτό για να ενθαρρύνει το ενδιαφέρον του παιδιού της για τον Ομηρικό ήρωα που το αίμα του κυλούσε στις δικές της φλέβες και όχι σ' αυτές του

Φιλίππου. Η εκπαιδευτική μέθοδος του Αριστοτέλη έτεινε στην ανάπτυξη του προσωπικού χαρακτήρα και στα δύο χρόνια που επακολούθησαν η προσωπικότητα του πρίγκιπα εξελίχθηκε γρήγορα, όπως θα έπρεπε κανείς να το περιμένει από ένα δραστήριο νέο.

Ο Αλέξανδρος έγινε πολύ καλός συνομιλητής και συνήθιζε να στέκεται όρθιος μιλώντας και συζητώντας τόση ώρα, ώστε όλος ο κόσμος κουραζόταν. Ήταν πάντα έτοιμος να τρέξει πίσω από μια καινούρια ιδέα. Ή τον θέρμαινε μια κρυφή φλόγα ενθουσιασμού ή ξεσπούσε σε μια έκρηξη ενεργητικότητας. Γενικά βέβαια, είχε τη φήμη ανθρώπου με αυτοκυριαρχία, την οποία είχε αποκτήσει από νωρίς. Αλλά όταν οι ικανότητες του αναπτύχθηκαν, χάρις στην ενθάρ-

ρυν-
ση και την
παρότρυνση του
συστήματος που χρησιμο-
ποίησε ο μεγάλος δάσκαλος για
να κάνει πειθαρχημένους χαρακτή-
ρες, η πρόοδος του σημειωνόταν με
ξεσπάσματα και εκρήξεις ανταρσίας
που συχνά όπως λέει ο Πλούταρχος:
«τις δημιουργούσε και ήταν απόλυτα
ανίκανος να υποφέρει οποιοδήποτε
καταναγκασμό».

Κάποτε ο Αριστοτέλης έκανε το σφάλμα να ρωτήσει μερικούς από τους αριστοκρατικούς μαθητές του πώς θα μεταχειρίζονταν τον ίδιο, το γεροδάσκαλό τους, όταν θα διαδέχονταν τους γονείς τους. «Θα φροντίσω όλοι να σε σέβονται και να σε τιμούν» είπε ένας, «θα είσαι ο κυριότερος σύμβουλος μου» απάντησε ο άλλος. Όταν το ερώτημα τέθηκε και στον Αλέξανδρο, εκείνος απάντησε με θυμό: «Με ποιο δικαίωμα μου κάνεις τέτοιες ερωτήσεις; Πώς μπορώ να ξέρω τι μας επιφυλάσσει το μέλλον; Δεν έχεις παρά να περιμένεις και θα το δεις!!». Αυτή η απάντηση

φαίνεται πως άρεσε στον Αριστοτέλη, «Καλά ειπωμένο», φώναξε, «Μια μέρα Αλέξανδρε θα γίνεις πραγματικά μεγάλος βασιλιάς».

Όταν ο Αλέξανδρος έφτασε στην εφηβική ηλικία κι άρχισε να βλέπει τρίχες στο πηγούνι του έβαζε να τις ξυρίζουν και όταν ήταν στα εικοσιδύο του, που θα έπρεπε σύμφωνα με

τους φυσικούς νόμους και κανόνες της ανδρικής μόδας να έχει μια ωραία και μυτερή γενειάδα, αρκετά πυκνή, εκείνος επέμενε να διατηρεί χάρις στο ξυράφι τη νεανική όψη που οι άλλοι νέοι προσπαθούσαν να κρύψουν με την περιποίηση των τριχών.

Η εκκεντρικότητα της συμπεριφοράς του σ' αυτόν τον τομέα αγνοείται συνήθως από τους ιστορικούς, γιατί τελικά έπεισε τους φίλους του να ακολουθήσουν το παράδειγμα του κι έκανε ακόμα και τους στρατιώτες του να τον μιμηθούν, με το σοβαρό πρόσχημα πως η γενειάδα έδινε μια λαβή, απ' όπου ο εχθρός μπορούσε να αρπάξει τον αντίπαλο του σε μια μάχη σώμα με σώμα.

Ίσως όμως θα έπρεπε να σκεφτούμε και τούτο το γεγονός: Οι Αιγύπτιοι ξυρίζονταν πάντα. Τη φυσική γενειάδα τη θεωρούσαν κάτι βρώμικο, αλλά την

τεχνητή που την έδεναν στο πηγούνι, την είχαν για σύμβολο βασιλικής και θείκης ιδιότητας. Ίσως αυτό να σκέφτηκε ο Αλέξανδρος και να συλλογίστηκε πως θα ήταν προσβλητική ανωμαλία να εμφανιστεί ένας γιος του Αμμωνα αζύριστος.

«Οι παλαιάμαχοι του Φιλίππου θα γελούσαν βλέποντας έναν άνθρωπο της ηλικίας του χωρίς γένεια. Ο Αλέξανδρος όμως κατόρθωσε να κατακτήσει τις καρδιές τους με την πολεμική του ικανότητα και τόλμη, καθώς περιφρονούσε τον θάνατο. Συγχρόνως, γοήτευε τους πιο καλλιεργημένους νεαρούς ευγενείς της ακολουθίας του με τα πνευματικά, φιλολογικά και καλλιτεχνικά του χαρίσματα. Αν και ήταν ελάχιστα κοσμικός, πολύ αγνός, πολύ εγκρατής, πολύ αποστασιοποιημένος απέναντι στις ταπεινότητες της ζωής ή τις ατιμίες της, ήταν ωστόσο καλός απέναντι

στους συντρόφους και συναγωνιστές του. Λέγοντας πως θα του άρεσε να είναι Διογένης, ίσως δεν αστειευόταν και πολύ» (Μέγας Αλέξανδρος, ARTHUR WEIGALL Πέλλα, Μετάφραση: Σταύρου Καρπουρίδη, ΑΘΗΝΑ σελ. 177-178).

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΗΝ ΤΡΟΙΑ ΒΛΕΠΕΙ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΑΧΙΛΛΕΑ

Ο Αλέξανδρος πριν ξεκινήσει απ' τη Μακεδονία για την Ανατολή οργάνωσε μια λαμπρή γιορτή στο Δίον, στη Νότια Μακεδονία, μια πόλη η οποία ήταν αφιερωμένη στον Δία. Έγιναν αγώνες, αθλητικές επιδείξεις και ιπποδρομίες. Έλαβαν χώρα θρησκευτικές τελετές και πλούσιες θυσίες προσφέρθηκαν στους θεούς.

Την τελευταία νύχτα, ο Αλέξανδρος δέχτηκε τους κυριότερους πολιτικούς πρέσβεις, στρατηγούς και αξιωματικούς σε γεύμα σε μια μεγάλη σκηνή που είχε μέσα εκατό κρεβάτια.

Λίγο έπειτα απ' αυτές τις γιορτές, κάτω απ' τον καθαρό ήλιο ενός απριλιάτικου πρωινού, ο Αλέξανδρος απο-

χαιρέτησε τη μητέρα του Ολυμπιάδα και έφυγε για τον Ελλήσποντο, για να μην ξαναγυρίσει ποτέ.

Διέσχισε τον Έβρο, για να καταλήξει στη χερσόνησο της Καλλίπολης, στο λιμάνι της Σηστού, απ' όπου η απέναντι ακτή των Δαρδανελλίων δεν απέχει πάνω από χίλια πεντακόσια μέτρα.

Πριν μπει στο πλοίο, επισκέφτηκε κοντά στην ακτή ένα διάσημο τύμβο και ναό που είχε γύρω του μερικές φτελιές μαγικής προέλευσης κι έδειχνε τον τόπο όπου ήταν θαμμένος ο Πρωτεσίλαος. Αυτός ήταν ο πρώτος Έλληνας που πέθανε στον πόλεμο της Τροίας σκοτωμένος όπως έλεγαν απ' τον Έκτορα, τη στιγμή που πηδούσε στη γη απ' το πρώτο ελληνικό καράβι, επικεφαλής των Θεσσαλών στρατιωτών του. Ο Αλέξανδρος πρόσφερε θυσίες στη μνήμη αυτού του άτυχου πολεμιστή και παρακάλεσε τους θεούς να φανεί ο ίδιος τυχερός όταν θα πηδούσε απ' το καράβι του στην τρωική ακτή.

Το μυαλό του ήταν γεμάτο απ' την Ιλιάδα του Ομήρου και μπορούσε όπως

προαναφέρθηκε να απαγγείλει απ' έξω ένα μεγάλο μέρος της. Έβλεπε τον εαυτό του σαν καινούριο Αχιλλέα.

Όταν το καράβι πλεύρισε στην ακτή της Τροίας, ο Αλέξανδρος ορθώθηκε και έριξε ένα ακόντιο στις έρημες ακτές που απλώνονταν μπροστά του, σαν να 'βλεπε το στρατό-φάντασμα του βασιλιά Πριάμου. Ήξερε τι έκαμε και ήθελε ν' αποδείξει πως ήταν ο πραγματικός κι όχι μόνο ο ονομαστικός αρχηγός της εκστρατείας. Ο χαρακτήρας του δεν του επέτρεπε να δανείζεται από άλλον τίποτε, πολύ περισσότερο τη δόξα. Έπειτα, έδωσε διαταγή στους άντρες του ν' αποβιβαστούν και καθώς ήταν εξαιρετικά θεοσεβής, δεδομένου ότι δεν υπήρχε εχθρός, έκανε μια θρησκευτική τελετή και έδωσε εντολή να φτιάξουν οι στρατιώτες βωμούς στο Δία, την Αθηνά και τον Ηρακλή. Οι θεοί που επέλεξε ήταν εξαιρετικά προσεγμένοι και οι σύγχρονοι ιστορικοί πρέπει να τους λάβουν σοβαρά υπόψη.

Εδώ στην Τροία τα όνειρα του νεαρού Αλέξανδρου γίνονταν πραγματικότητα. Οργάνωσε «με απόλυτη σοβαρότητα θεαματικές θυσίες στη σκιά του Πριάμου για να κατευνάσει το δικαιολογημένο θυμό που θα ένιωθε αυτός ο ατυχής μονάρχης, γιατί ο Νεοπτόλεμος-πρόγονος του Αλεξάνδρου- τον είχε σκοτώσει.

Η αναβίωση, με τέτοια λαμπρότητα, ενός θρυλικού παρελθόντος, ασφαλώς είχε στρατηγικούς λόγους, δηλαδή να διαγείρει ως ένα σημείο τον πολεμικό ενθουσιασμό των στρατιωτών, θυμίζοντας τους πως ήταν Έλληνες. Ταυτόχρονα όμως θα ήθελε να δείξει ότι κάτω από την αρχηγία ενός απογόνου αυτών των Ελλήνων, η ιστορία θα προμήθευε

σ' ένα μελλοντικό Όμηρο το υλικό ενός ακόμα πιο συγκλονιστικού έπους.

Αφού επισκέφθηκε και τίμησε τον τάφο του Αίαντα, μίλησε στους αξιωματούχους της περιοχής για το σχέδιο του να ξαναχτίσει την Τροία και ν' ανακουφίσει τους κατοίκους από τη φορολογία.

Ένας από τους κατοίκους του Ιλίου του πρόσφερε μια αρχαϊκή άρπα που άνηκε άλλοτε - όπως είπε στον Πάρη, τον γιο του Πριάμου. Ο Αλέξανδρος δε δέχτηκε το δώρο λέγοντας πως θα' ταν ευχάριστο να είχε την άρπα του Αχιλλέα, του προγόνου του, παρά του Πάρη που ήταν άνθρωπος πολύ θηλυπρεπής και που η άρπα του δεν παρουσίαζε κανένα ενδιαφέρον για έναν στρατιώτη.

Η ΜΕΓΑΛΟΦΥΪΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ

Όταν το 336 π.Χ. ο Αλέξανδρος ανέβηκε στο θρόνο της Μακεδονίας, βρισκόταν στο εικοστό πρώτο έτος του και δώδεκα χρόνια αργότερα, όταν πέθανε σε μια ηλικία όπου οι περισσότεροι μεγάλοι άντρες βρίσκονται ακόμη στο κατώφλι της καριέρας τους, όχι μόνο είχε κατακτήσει τον αρχαίο κόσμο της εποχής του, αλλά τον είχε θέσει σε περιστροφή γύρω από έναν καινούριο άξονα (J.F.C. FULLER, Ιδιοφυής στρατηγική του Μεγάλου Αλεξάνδρου, μετάφ. Κ. Κολιόπουλος σελ. 102). Η όλη μετέπειτα πορεία της ιστορίας, η πολιτική και η πολιτισμική ζωή των κατοπινών εποχών δεν μπορούν να κατανοηθούν ξεχωριστά από την καριέρα του Αλεξάνδρου. Αιώνες μετά το θάνατο του ο Αππιανός ο Αλεξάνδρειος παρομοίωσε τη σύντομη βασιλεία του με τη «φωτεινή λάμψη της αστραπής». Μια λάμψη

πραγματικά εκθαμβωτική. Ήταν ένας άνθρωπος εντελώς δέσμιος της μοίρας του και απολύτως αφοσιωμένος στο έργο του. Οι φυσικές απολαύσεις πλην του κυνηγιού, λίγο τον ενδιέφεραν. Με την εξαίρεση της αγάπης προς τη μητέρα του και την τροφό του, ποτέ δε γοητεύτηκε από καμιά γυναίκα και παρότι νυμφεύθηκε δύο φορές και οι δύο γάμοι του ήταν πολιτικής και όχι ρομαντικής φύσης. «Ποτέ δεν είχε ερωμένη, ούτε ήταν ανίκανος, ούτε ομοφυλόφιλος όπως οι επικριτές του διέδωσαν για να τον δυσφημίσουν (FULLER σελ. 103). Στην αρχαιότητα κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι η πολύ στενή του φιλία με τον Ηφαιστίωνα είχε σεξουαλικό χαρακτήρα. Και δεν μπορεί να υπάρχει σήμερα αμφιβολία γι' αυτό το ζήτημα (ARTHUR WEIGALL, Μέγας Αλέξανδρος σελ. 207). Οι επικριτές του ηθελημένα νομίζω αφαιρούν την παράμετρο ότι ο Μέγας Αλέξανδρος είχε πρότυπο τον Αχιλλέα που ήταν ο προγονός του και είχε πιστό φίλο τον Πάτροκλο. Επίσης ηθελημένα αφαιρούν κι άλλη παράμετρο. Ο Αριστοτέλης δεν δίδαξε στο νεαρό Αλέξανδρο το χριστιανικό «αγαπάτε αλλήλους», αλλά την αξία της φιλίας.

Οι επικριτές του λοιπόν, επαναλαμβάνω ηθελημένα, δεν επισημαίνουν την υποταγή των σωματικών ενστίκτων στο έργο του που τον ξεχώρισε από τους κοινούς ανθρώπους και τον τοποθέτησε στη μικρή εκείνη ομάδα των σπάνιων και ανώτερων ατόμων, των οποίων η σιδερένια θέληση, ο αυτοέλεγχος και η αφοσίωση στο έργο της ζωής τους μαγνητίζουν όλους όσους έρχονται σε επαφή μαζί του. Ο Αλέξανδρος είχε μια ψυχή που τολμούσε, γι' αυτό και σφραγίζει το τέλος μιας ιστορικής

περιόδου και την απαρχή μιας άλλης. Όλοι οι λαοί που «κατέκτησε» έβλεπαν ότι όχι μόνο ήταν βασιλιάς αλλά και θεός. «Η έμφυτη αίσθησή του για τη βασιλεία, μια βασιλεία που βασιζόταν όχι στη δύναμη αλλά στην ευγένεια του παρουσιαστικού, στην ιπποτική συμπεριφορά και στο να ζει κανείς όπως έπρεπε να ζει ένας βασιλιάς, βάρυνε πάνω από κάθε πράξη της εκπληκτικής του καριέρας. «Θεωρούσε περισσότερο βασιλικό», γράφει ο Πλούταρχος, «να κατακτά τον εαυτό του παρά να κατακτά άλλους».

Ο Αλέξανδρος ήταν γεννημένος να γίνει βασιλιάς. Όταν κάποιοι φίλοι του που γνώριζαν ότι ήταν γρήγορος στα πόδια, τον παρότρυναν να τρέξει μαζί τους στους Ολυμπιακούς αγώνες -στους οποίους λάμβαναν μέρος μόνο Έλληνες- η απάντησή του ήταν ότι θα έτρεχε, μόνο αν συναγωνιζόταν με βασιλιάδες.

Από τις πολλές περιπτώσεις που διαφαίνεται η βασιλική του νοοτροπία και η ιπποτική του συμπεριφορά απέναντι στους εχθρούς του, οι παρακάτω είναι αξιοσημείωτες: Όταν μετά τη νίκη της Ισσού έμαθε ότι η Σισύγαμβις η μητέρα του Δαρείου, η γυναίκα και τα παιδιά του είχαν συλληφθεί και θρηνούσαν τον υποτιθέμενο θάνατο του, έστειλε τον Λεονάτο να τις πληροφορήσει ότι ο Δαρείος ήταν ακόμη ζωντανός και ότι αυτές «θα διατηρούσαν τη θέση και την ακολουθία που ταίριαζε στο βασιλικό τους αξίωμα, καθώς και τον τίτλο των βασιλισσών. Όταν την επόμενη μέρα μαζί με τον Ηφαιστίωνα, τον πιο αγαπημένο του φίλο, ο Αλέξανδρος επισκέφθηκε τη Σισύγαμβι και αυτή, συγχέοντας τον Ηφαιστίωνα με τον

βασιλιά τον προσκύνησε και ντράπηκε όταν ανακάλυψε το λάθος της, ο Αλέξανδρος, με σεβασμό και ευγένεια, την έκανε να το ξεπεράσει. Την πήρε από το χέρι και σηκώνοντας τη στα πόδια της, της είπε: «Δεν έκανες λάθος, μητέρα, γιατί κι αυτός ο άνδρας είναι Αλέξανδρος». Αργότερα όταν βρήκε το πτώμα του δολοφονη-

μένου Δαρείου, το έστειλε στην Περσέπολη «με διαταγές να ταφεί στο βασιλικό τάφο όπως είχαν ταφεί όλοι οι άλλοι Πέρσες βασιλιάδες». Έδειξε τον ίδιο σεβασμό για τη βασιλική εξουσία, όταν με το που επέστρεψε από την Ινδία ανακάλυψε ότι κατά τη διάρκεια της απουσίας του ο τύμβος του Κύρου, του ιδρυτή της περσικής αυτοκρατορίας, είχε συληθεί. Αμέσως διέταξε τον ιστορικό Αριστόβουλο να επιδιορθώσει τη ζημιά, να αντικαταστήσει τους κλεμμένους θησαυρούς με αντίγραφα, να φράξει την είσοδο του τύμβου και να θέσει τη βασιλική σφραγίδα πάνω σε σκυρόδεμα.

Κατά τον J.F.C. FULLER, από όλες του τις πράξεις η πλέον τυπική της βασιλικής του νοοτροπίας είναι η μεταχείριση που επιφύλαξε στον Πώρο τον οποίο ενίκησε στις όχθες του ποταμού Υδάσπη (Τζελούμ). Όταν ο Αλέξανδρος

τον ρώτησε τι είδους μεταχείριση ήθελε, ο Πώρος απάντησε: «Μεταχειρίσου με, ω Αλέξανδρε, με βασιλικό τρόπο!» Ο Αλέξανδρος ευχαριστημένος απάντησε: «Σε ό, τι με αφορά, ω Πώρε, τέτοια μεταχείριση θα έχεις, για σένα όμως, αυτό που ζητάς είναι αυτό που σε ευχαριστεί». Αλλά ο Πώρος είπε πως όλα αυτά περιλαμβάνονται σε αυτό. Ο Αλέξανδρος, ακόμη ευχαριστημένος από αυτή τη δήλωση, όχι μόνο του παραχώρησε την εξουσία στους Ινδούς του, αλλά πρόσθεσε κι άλλη μια χώρα. Έτσι μεταχειρίστηκε το γενναίο άνδρα με βασιλικό τρόπο και εφεξής τον βρήκε πιστό σε όλα.

Η ηθική αρετή που τον διέκρινε κατά τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο από τους συνανθρώπους του ήταν η συμπόνια του προς τους άλλους. «Είναι δύσκολο να κατανοήσει κανείς, γράφει ο Tarn, πόσο παράδοξη είναι αυτή η ιδιότητα

της συμπόνιας». Η ευσπλαχνία του αντικατοπτρίζεται με τον καλύτερο τρόπο στη συμπεριφορά του απέναντι στις γυναίκες, οι οποίες σε όλες σχεδόν τις εποχές θεωρούνταν το νόμιμο λάφυρο του στρατιώτη. Όχι μόνο επέδειξε βασιλικό σεβασμό απέναντι στις αιχμάλωτες της οικογένειας του Δαρείου, αλλά απεχθάνονταν το βιασμό και τη βία που στην εποχή του ήταν οικουμενικά συμπαρομαρτούντα του πολέμου. Σε μια περίπτωση, όταν έμαθε ότι δύο Μακεδόνες της διοίκησης του Παρμενίωνα είχαν διαφθείρει τις συζύγους ορισμένων μισθοφόρων, έγραψε στον Παρμενίωνα διατάσσοντάς τον: «Στην περίπτωση που οι άνδρες καταδικαστούν, να τους τιμωρήσει και να τους θανατώσει σαν άγρια θηρία που γεννήθηκαν για

την καταστροφή των ανθρώπων». Σε μια άλλη περίπτωση, όταν ο Ατροπάτης, αντιβασιλιάς της Μηδίας, του έστειλε ως δώρο εκατό κοπέλες, εξοπλισμένες ως ιππείς, ο Αλέξανδρος τις έδιωξε από το στρατό, έτσι ώστε να μην αποπειραθούν να τις βιάσουν οι Μακεδόνες ή οι βάρβαροι. Κατά την υποτιθέμενη λεηλασία της Περσέπολης διέταξε «τους άνδρες να σεβαστούν τα πρόσωπα των γυναικών και να μην πειράξουν τα στολίδια τους.

Ο Αρριανός -εύστοχα πιστεύω- έχει να πει γι' αυτόν ως άνδρα και ως στρατιώτη: «Ήταν πολύ όμορφος στο παρυσιαστικό και αφιερωμένος στην άσκηση, πολύ ενεργητικός στο πνεύμα, πολύ ηρωικός στο θάρρος, πολύ σταθερός στην τιμή, αγαπούσε πολύ τον κίνδυνο και τηρούσε αυστηρά τα καθήκοντα του προς τους θεούς. Ως προς τις απολαύσεις του σώματος είχε πλήρη αυτοέλεγχο και γι' αυτές του πνεύματος ο έπαινος ήταν η μόνη για την οποία ήταν ακόρεστος. Είχε εκπληκτική οξυδέρκεια στο να αναγνωρίζει τι έπρεπε να γίνει, όταν άλλοι εξακολουθούσαν να βρίσκονται σε αβεβαιότητα και διέβλεπε με μεγάλη επιτυχία από την παρατήρηση των γεγονότων το τι ήταν πιθανό να συμβεί. Ήταν πιστός στις συμφωνίες και στους διακανονισμούς που είχε συνάψει καθώς και φειδωλός στη δαπάνη χρημάτων για την ικανοποίηση των δικών του απολαύσεων, ξόδευε όμως αφείδωλα χάρη των συντρόφων του».

Ο Πλούταρχος μας παρέχει την παρακάτω περιγραφή της καθημερινής του ζωής, όταν δεν βρισκόταν σε εκστρατεία: Τις μέρες της ανάπαυσης

αφού σηκωνόταν και προσέφερε θυσί-
ες στους θεούς, αμέσως καθόταν και
έτρωγε περνώντας την ημέρα του με το
κυνήγι, το γράψιμο, τις δίκες, την τακτο-
ποίηση πολεμικών υποθέσεων και το
διάβασμα. Αν είχε πορεία όχι επείγου-
σα, μάθαινε βαδίζοντας είτε τοξοβολία
είτε να ανεβαίνει και να κατεβαίνει σε
άρμα που βρισκόταν σε κίνηση».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην πραγματικότητα, η διαγωγή
και ο χαρακτήρας του Μεγάλου Αλεξάν-
δρου υπαγορευόταν από τρεις διαφο-
ρετικές κατηγορίες γεγονότων, που η
καθεμιά τους αντιστοιχούσε σε ορισμέ-
νες φυσικές του κλίσεις. Πρώτα απ' όλα
ήταν, προς μεγάλη του ευχαρίστηση, ο
απλός στρατιώτης της τραχιάς Μακεδο-
νίας, ο αρχηγός της μάνας των ριψοκίν-
δυνων εταίρων, γεμάτος πολεμικά τραύ-
ματα, ηλιοψημένος από τους καιρούς,
ένας άνθρωπος που δούλευε σκληρά
κι έπινε πολύ, προσιτός σε όλους, δη-

μοκράτης, πραγματικά καλός για τους
φίλους και άγριος για τους εχθρούς
του. Έπειτα ήταν ηγεμόνας της Ασίας,
βασιλιάς της Βαβυλώνας, Φαραώ της
Αιγύπτου, γιος του Άμμωνα Δία και θρή-
σκος. Τέλος ήταν ο Αρχιστράτηγος των
Ελλήνων, ένας Έλληνας καλλιεργημέ-
νος, μορφωμένος, ηρωικός με ομηρικό
τρόπο, εραστής του κάθε πράγματος
που αντιπροσώπευε την Αθήνα, πνεύμα
ευρύ, λογικό και διπλωματικό.

Ο Μέγας Αλέξανδρος δεν περιορί-
στηκε στο να υποτάξει μόνο τους αρ-
χαίους λαούς που κυριέψα τις χώρες
τους και να γίνει κατακτητής και τύραν-
νος, αλλά εξόρμησε στην Ανατολή για
να τιμωρήσει τους μεγάλους εχθρούς
του Ελληνισμού, τους Πέρσες, απελευ-
θερώνοντας συγχρόνως τους λαούς
από τους διάφορους τυράννους που
τους κυβερνούσαν και τους καταδυ-
νάστευαν. Τους έμαθε ένα νέο τρόπο
ζωής με σεβασμό στα δικαιώματα του
κάθε πολίτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ Ο Μέγας Αλέξανδρος και η Ελληνιστική Αυτοκρατορία βιβλιοθήκη Ελλήνων και ξένων συγγραφέων, τόμοι 81 - 82. Μετάφραση Αλεξάνδρου Κοτζιά, εκδόσεις Γαλαξία, Αθήνα 1963.
- ☞ Μέγας Αλέξανδρος ARTHUR WEIGALL, εκδόσεις Πέλλα Μετάφραση, Σταύρου Καμπουρίδη, Αθήνα.
- ☞ Μακεδόνες Πολέμαρχοι Συμπολεμιστές του Αλέξανδρου, Ι. Τσιμπουκίδη, εκδόσεις Καλέντης, Αθήνα.
- ☞ Μέγας Αλέξανδρος και Ιούλιος Καίσαρ, βιβλιοθήκη μεταφράσεων Αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, Αθήνα 1932.
- ☞ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος Δ' Εκδοτική Αθηνών.
- ☞ Η πλαστογράφηση της ιστορίας της Μακεδονίας, Νικολάου Μάρτη Ευρωεκδοτική, Αθήνα.
- ☞ Μακεδονία, Μακεδονικός Αγώνας, Κ. Δούφλια.
- ☞ J.F.C. FULLER, Η ιδιοφυής Στρατηγική του Μεγ. Αλεξάνδρου, Μετάφραση Κ. Κολιόπουλος εκδόσεις Ποιότητα.
- ☞ Ο Φίλιππος Β', ο Μέγας Αλέξανδρος και η Μεγάλη Ιδέα του Ελληνισμού της αρχαιότητας, ΑΤΕbank, εκδόσεις Απογευματινή.